

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Oskar Svenburg

Är ABL:s värdeöverföringsregler tillämpliga på aktiebolags agerande som komplementär i kommanditbolag?

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Per Samuelsson

Termin för examen: VT2014

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR	5
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Avgränsningar	8
1.4 Metod	8
1.5 Forskning och material	9
1.6 Disposition	10
2.1 Allmänt	11
2.2 Värdeöverföringsdefinitionen	12
2.2.1 Allmänt	12
2.2.2 De särskilt reglerade värdeöverföringsformerna	12
2.2.3 Affärshändelsekategorin	13
2.2.3.1 Allmänt	13
2.2.3.2 Affärshändelserekvisitet	15
2.2.3.3 Förmögenhetsminskningsrekvisitet	16
2.2.3.4 Affärsmässighetsrekvisitet	18
2.3 Laglighetsprövningen	20
2.4 Sanktioner vid överträdelse av värdeöverföringsreglerna	22
2.4.1 Återbäringsskyldighet	22
2.4.2 Bristtäckningsansvar	23
2.5 Värdeöverföringsreglernas förhållande till ABL:s regler om behörighet och befogenhet	24
3.1 Kommanditbolagets definition	26
3.1.1 Handelsbolag	26
3.1.1.1 Den allmänna bolagsdefinitionen	26
3.1.1.2 Avtal	27
3.1.1.3 Syfte att gemensamt utöva näringsverksamhet	27
3.1.1.4 Registrering i handelsregistret	28
3.1.2 Förbehåll om bolagsmans begränsade ansvar för bolagets förpliktelser	28
3.2 Kommanditbolagets rättssubjektivitet	29
3.2.1 Egendomsförhållanden	29
3.2.2 Bolagsmännens andelsrätt i kommanditbolaget	31

3.3	Bolagsmännens inbördes förhållanden	33
3.3.1	Allmänt	33
3.3.2	Avtalsfrihet	33
3.3.3	Möjlighet att vara bolagsman	34
3.3.4	Bolagsmännens förvaltningsrätt	35
3.3.4.1	Allmänt om förvaltningsrätten	35
3.3.4.2	Förvaltningsberättigade bolagsmän	37
3.3.4.3	Begränsningar av förvaltningsrätten	37
3.3.5	Bolagsmännens ekonomiska tillskott	40
3.3.6	Andelsrättens ekonomiska befogenheter	41
3.4	Kommanditbolagets förhållande till utomstående	43
3.4.1	Allmänt om kommanditbolagsformens borgenärsskydd	43
3.4.2	Bolagsmännens ansvar för kommanditbolagets förpliktelser	44
3.4.2.1	Allmänt	44
3.4.2.2	Komplementär	44
3.4.2.3	Kommanditdelägare	45
3.4.3	Bolagsmännens rätt att företräda kommanditbolaget	46
4.1	Allmänt	50
4.2	Tolkning av affärshändelsekategorin	50
4.2.1	Allmänt	50
4.2.2	Affärshändelserekvisitet	53
4.2.2.1	Kommentar avseende affärshändelserekvisitets principiella innebörd	53
4.2.2.2	Typexempel 1	54
4.2.2.3	Typexempel 2	56
4.2.2.4	Typexempel 3	57
4.2.3	Förmögenhetsminskningsrekvisitet	60
4.2.4	Affärsmässighetsrekvisitet	61
4.2.5	Sammanfattning	63
4.3	Utgångspunkten att ABL enbart är tillämplig på svenska aktiebolag	65
4.4	Värdeöverföringsreglernas tillämplighet på andra bolags inre förhållanden	66
4.5	Värdeöverföringsreglernas oförenlighet med kommanditbolagsformen	68
4.6	Ändamålsbaserade skäl	72
4.6.1	Kringgående av värdeöverföringsreglerna genom kommanditbolag	72
4.6.2	Värdeöverföringsreglerna och omsättningsintresset	73
4.7	Slutsatser	75
BILAGA A		80
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING		82
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING		85

Summary

Since shareholders of Swedish limited companies are not personally liable for the company's obligations, the Swedish Companies Act (SFS 2005:551) contains provisions regarding value transfers from the company. These provisions aim to protect the interest of creditors by prohibiting business transactions or transfers of assets, which may reduce a company's amount of equity, below certain statutory requirements. A Swedish limited partnership is a partnership in which one or more of the partners have a limited personal liability for the partnership's obligations. A limited partnership is an independent legal entity, whose profit is distributed among its group of shareholders, which usually consists of the partners. The general partners, who are jointly and severally liable for the obligations of the limited partnership, are to a great extent entitled to take measures related to the management of the business of the partnership, and to act as agents of the partnership in relation to third parties.

If a limited company is a general partner of a limited partnership, its management and acting on behalf of the limited partnership may influence the value of the shares in the partnership. The purpose of this thesis is to investigate whether the provisions of the Swedish Companies Act regarding value transfers are applicable to limited companies' managing and acting on behalf of limited partnerships as general partners. Neither a general account of the provisions regarding value transfers, nor the general provisions regarding Swedish limited partnerships, clear up this legal question and the legal position is unclear.

According to the investigation presented in this thesis, no relevant legal grounds or reasons have been found to support the claim that the applicability of the provisions regarding value transfers, on limited companies' managing and acting on behalf of limited partnerships as general partners, is in violation with case law or the general rules governing limited partnerships. Neither has this investigation found any relevant reasons to support the claim that the applicability of the provisions regarding value transfers compromises the interest of economic efficiency, provided that the applicability is limited to the statutory scope of these provisions.

On the other hand, this thesis presents relevant legal grounds to support the claim that limited companies' managing and acting on behalf of limited partnerships as general partners may meet the requirements of the statutory scope of the provisions regarding value transfers, depending on the circumstances subject to assessment. Furthermore, this thesis presents relevant reasons to support the applicability of the provisions regarding value transfers to such circumstances, mainly because limited companies would otherwise be able to circumvent these provisions by transferring their assets to limited partnerships. However, this thesis also recognizes the

practical difficulties of assessing the value of shares in limited partnerships, as well as determining causality between different measures of managing a limited partnership and declines in value of shares in limited partnerships.

The conclusion of this thesis is that there are enough relevant legal grounds and reasons to support the applicability of the provisions of the Swedish Companies Act regarding value transfers on limited companies' managing and acting on behalf of limited partnerships as general partners, provided that the actual measure of managing, acting, and other circumstances in a specific individual case, are in accordance with the statutory scope of these provisions.

Sammanfattning

Eftersom aktieägare i aktiebolag inte är personligt ansvariga för aktiebolags förpliktelser, så återfinns värdeöverföringsregler i 17 kap. ABL (Aktiebolagslag 2005:551). Dessa syftar till att tillvarata borgenärskollektivets intressen genom att hindra olika transaktioner eller förmögenhetsdispositioner som riskerar att urholka aktiebolags kapitalbas. Ett kommanditbolag är ett handelsbolag där vissa av bolagsmännen enbart har ett begränsat ansvar för bolagets förpliktelser. Kommanditbolag utgör självständiga rättssubjekt i förhållande till bolagsmännen, vilka vanligtvis äger andelsrätter i kommanditbolaget som bl.a. innefattar en rätt till andel i vinst. Bolagsmän med obegränsat ansvar för bolagets förpliktelser, s.k. komplementärer, har stort inflytande över kommanditbolagets verksamhet genom en självständig rätt att fatta förvaltningsbeslut och företräda kommanditbolaget gentemot tredje män.

Ett aktiebolag som är komplementär kan således påverka värdet på sina andelsrätter genom ageranden i eller för kommanditbolaget. Denna framställnings frågeställning är huruvida ABL:s värdeöverföringsregler är tillämpliga på aktiebolags agerande som komplementär i kommanditbolag. Denna rättsfråga regleras inte uttryckligen av varken värdeöverföringsreglerna, kommanditbolagsformens allmänna reglering, eller rättspraxis. Rättsläget måste således anses vara oklart.

Framställningen har varken funnit rättsligt stöd eller relevanta skäl för att värdeöverföringsreglernas tillämpning på aktiebolags ageranden i kommanditbolag generellt strider mot rättspraxis eller kommanditbolagsrättslig reglering. Det har heller inte funnits relevanta skäl för att en sådan tillämpning i enlighet med värdeöverföringsreglernas lagstadgade tillämpningsområde skulle medföra en risk för omsättningsintresset.

Framställningen har dock funnit rättsligt stöd för att aktiebolags ageranden i kommanditbolag torde kunna omfattas av värdeöverföringsreglernas lagstadgade tillämpningsområde, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Denna bedömning kompliceras dock bl.a. av svårigheterna att dels fastställa andelsrätters värdeförändringar, och dels fastställa orsakssamband mellan sådana värdeförändringar och vissa kategorier av ageranden i kommanditbolag. Vidare har framställningen även funnit relevanta ändamålskäl för värdeöverföringsreglernas tillämplighet, då motsatsen torde medföra att värdeöverföringsreglerna kan kringgå genom att aktiebolag överför sina verksamheter till kontrollerade kommanditbolag.

Framställningen har således kommit till slutsatsen att det torde finnas rättsligt stöd samt relevanta skäl för att ABL:s värdeöverföringsregler är tillämpliga på aktiebolags ageranden som komplementär i kommanditbolag, förutsatt att omständigheterna i det enskilda fallet uppfyller den lagstadgade definitionen av värdeöverföringsreglernas tillämpningsområde.

Förord

Under fem år hinner man få mycket uträttat. Under fem år hinner man även träffa och inspireras av många människor. Flera av dessa har förgyllt min tid i Lund på ett oförglömligt sätt, men några förtjänar ett särskilt omnämnande.

Mina föräldrar, min dyrbara lillasyster och inspirerande storasyster, som försett mig med osvikligt stöd och makalösa matupplevelser. Jag vill även tacka min flickvän Hanna Sigeman för ett beundransvärt tålamod och en fantastisk tid ihop.

Därutöver förtjänar vissa särskilda insatser att uppmärksammas. Adam Söderberg ska ha ett stort tack för (mycket generella) visdomsord och god pappahumor. Jag vill också rikta ett stort tack till Hilding Franzon, Daniel Ståhl, Hampus Ljungberg, Mathilda Blom och Christoffer Nilsson för blommiga minnen i rampljuset. Emil Alfredsson ska tackas för sina osedvanligt spexuella upptåg och hyss. Undertecknad vill även tacka Boelspexarna för fem fantastiska äventyr och en förhoppning om ett kärt återseende. I would also like to thank miss Romy Nollen for bringing me to China.

Avslutningsvis vill jag även tacka handledare Per Samuelsson.

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
Andra bolagsdirektivet	Rådets andra direktiv 77/91/EEG av den 13 december 1976 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 58 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen när det gäller att bilda ett aktiebolag samt att bevara och ändra dettas kapital, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga
AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
BL	Lag (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag
BFL	Bokföringslag (1999:1078)
FirmaL	Firmalag (1974:156)
HD	Högsta domstolen
HRL	Handelsregisterlag (1974:157)
FB	Föräldrabalk (1949:381)
KL	Konkurslag (1987:672)
LNF	Lag (1986:436) om näringsförbud
Räntelagen	Räntelag (1975:635)
SkL	Skadeståndslag (1972:207)
ÅRL	Årsredovisningslag (1995:1554)
ÄABL	Aktiebolagslag (1975:1385)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

En vanlig utgångspunkt vid studier av svensk associationsrätt är perspektivet att varje association med förmågan att förvärva rättigheter och förpliktelser ses som ett självständigt rättssubjekt. En association som ingår i en koncern är däremot ofta i praktiken underordnad moderbolagets ledning. Det är därför förståeligt om en association som ingår i en koncern verkar och agerar i enlighet med koncernens intressen, vilka emellanåt kan skilja sig från associationens självständiga intressen. I anledning av en hovrättsdom,¹ som även fått prövningstillstånd i HD,² har det uppmärksamats intressanta frågor avseende tillämpningen av ABL:s värdeöverföringsregler då ett aktiebolag och ett kommanditbolag ingår i samma koncern.

Utformningen av aktiebolags respektive kommanditbolags borgenärsskyddsregler är en diametral motsats avseende den ekonomiska riskexponeringsbalansen mellan associationsmedlemmar och borgenärskollektiv. Aktieägarna i ett aktiebolag har inget personligt ansvar för aktiebolagets förpliktelser. Flera av ABL:s borgenärsskyddsregler, såsom värdeöverföringsreglerna, tar därför huvudsakligen sikte på att motverka olika typer av transaktioner vilka riskerar att urholka aktiebolagets kapitalbas.³ Ett kommanditbolag är ett handelsbolag där vissa av bolagsmännen enbart har ett begränsat ansvar för bolagets förbindelser. Övriga bolagsmän, de s.k. komplementärerna, ansvarar personligen och obegränsat för kommanditbolagets förpliktelser, vilket således utgör associationsformens huvudsakliga borgenärsskydd.⁴ Dessa komplementärer har vidare ett stort inflytande över kommanditbolagets verksamhet genom en självständig rätt att fatta förvaltningsbeslut och företräda kommanditbolaget gentemot tredje män.⁵ Detta förhållande påverkar dock inte det faktum att kommanditbolag utgör självständiga rättssubjekt gentemot bolagsmännen, vilka vanligtvis äger andelsrätter i kommanditbolaget som bl.a. innefattar en rätt till andel i vinst.⁶

Utifall ett aktiebolag är komplementär i ett kommanditbolag, så kan detta genom sina ageranden i eller för kommanditbolaget eventuellt påverka värdet på sina andelsrätter i kommanditbolaget. Detta aktualiserar

¹ Hovrätten för Västra Sveriges mål T 2777-11, dom 2012-05-07.

² Högsta domstolen mål T 2640-12, tillståndsprövning 2012-11-12.

³ Se avsnitt 2.1 avseende allmänt om ABL:s värdeöverföringsregler.

⁴ Se avsnitt 3.4.1 avseende allmänt om kommanditbolagsformens borgenärsskydd, samt avsnitt 3.4.2 avseende bolagsmännens gäldansvar.

⁵ Se avsnitt 3.3.4 avseende bolagsmännens förvaltningsrätt, samt avsnitt 3.4.3 avseende bolagsmännens företrädarätt.

⁶ Se avsnitt 3.2 avseende kommanditbolagets rättssubjektivitet, samt avsnitt 3.3.6 avseende andelsrättsinnehavarnas ekonomiska befogenheter.

rättsfrågan huruvida ABL:s värdeöverföringsregler är tillämpliga på aktiebolags agerande som komplementär i kommanditbolag. Denna rättsfråga regleras inte uttryckligen av varken värdeöverföringsreglerna, kommanditbolagsformens allmänna reglering, eller rättspraxis. Rättsläget i denna rättsfråga måste således anses vara oklart.

Hur man väljer att betrakta förhållandet mellan associationsformers borgenärsskyddsregler och koncernförhållanden kan få stora återverkningar på respektive associationsforms borgenärsskydd. Det framhålls ofta att borgenärskollektivets förtroende är av stor betydelse för en associationsforms funktionalitet. Det finns därför goda skäl för att utreda frågan huruvida ABL:s värdeöverföringsregler är tillämpliga på aktiebolags agerande som komplementär i kommanditbolag.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med framställningen är att besvara följande frågeställning:⁷

- Är ABL:s värdeöverföringsregler tillämpliga på aktiebolags agerande som komplementär i kommanditbolag?

I anledning av att ett flertal argument som anförts avseende frågeställningen innefattar ett problematiserande av frågeställningen, är det av vikt att redogöra kort för frågeställningens innebörd.⁸ Frågeställningen är en tillämpningsfråga, vilket innebär att den avser frågan huruvida tillämpningsområdet för ABL:s värdeöverföringsregler omfattar aktiebolagets agerande som komplementär i kommanditbolag. Frågeställningen är således inte en tolkningsfråga, vilket istället avser frågan om hur värdeöverföringsreglernas bestämmelser och sanktionsbestämmelser ska tolkas och tillämpas på aktiebolags agerande som komplementär i kommanditbolag.

Detta medför att det vid besvarandet av frågeställningen finns anledning till viss försiktighet avseende beaktande av skäl och argument som utgår ifrån ett kategoriskt ställningstagande avseende tolkningen av specifika värdeöverföringsregler på denna typ av ageranden. Motiveringen till denna försiktighet är för det första att sådana tolkningsargument bygger på premissen att värdeöverföringsreglerna är tillämpliga på denna typ av ageranden, varpå frågeställningen indirekt besvaras jakande. För det andra bygger sådana tolkningsargument på premissen om en slutsats avseende tolkningen av värdeöverföringsregeln i fråga på denna typ av ageranden,

⁷ Framställningen kommer fortsättningsvis referera till denna frågeställning som ”frågeställningen”.

⁸ Frågeställningens närmare innebörd och avgränsning kommer att återkommas till i framställningens analys, där den ovan denna fråga aktualiseras pga. konkreta exempel. Se exempelvis avsnitt 4.4 avseende värdeöverföringsreglernas tillämplighet på andra bolags inre förhållanden, samt avsnitt 4.5 avseende värdeöverföringsreglernas oförenlighet med kommanditbolagsformen.

vilket innefattar ett avfärdande av motstående tolkningsalternativ utan att dessa blivit föremål för kritisk analys. Hur värdeöverföringsreglerna ska tolkas mot bakgrund av aktiebolags ageranden i kommanditbolag, givet att framställningens frågeställning besvaras jakande, är nämligen en mycket svår rättsfråga som denna framställning inte har möjlighet att utreda och redogöra för närmare.

1.3 Avgränsningar

Ett antal avgränsningar är nödvändiga för att framställningen ska uppnå en nivå av klargörande fördjupning inom ett överskådligt format. Framställningens fokus på värdeöverföringsreglerna motiveras med att det torde främst vara detta kapitalskyddsregelverk som aktualiseras i praktiska situationer som träffas av frågeställningen. Andra kapitalskyddsregler, såsom bl.a. bestämmelserna om låneförbud,⁹ tvångslikvidation vid kapitalbrist,¹⁰ och skadeståndsskyldighet för aktieägare och bolagsfunktionärer,¹¹ kan tänkas bli aktuella under liknande förhållanden, men under tecknad finner värdeöverföringsreglerna vara av störst principiellt intresse för frågeställningens juridiska kontext.

För det andra avses med frågeställningarnas begrepp ”aktiebolags agerande som komplementär i kommanditbolag” antingen att aktiebolag på olika sätt utövar sin förvaltningsrätt eller företrädarrätt, eller att aktiebolag fullgör kommanditbolagets förpliktelser i anledning av bolagsmännens gäldsansvar.¹²

För det tredje kommer frågeställningens besvarande enbart avse det rättsläge som gäller t.o.m. 2014-05-15. Detta motiveras med att frågeställningen enbart kan besvaras utifrån det källmaterial som finns allmänt tillgängligt under framställningens genomförande. Denna avgränsningen avser särskilt det förhållande att HD, såsom uppmärksammats ovan,¹³ avser pröva vissa avseenden av uppsatsens frågeställning efter framställningens färdigställande. Denna dom kommer således inte omfattas av framställningens redogörelser.

1.4 Metod

Denna framställning syftar i första hand till att undersöka vad som är gällande rätt avseende frågeställningen. För att utröna vad som är gällande

⁹ 21 kap. ABL.

¹⁰ 25 kap. ABL.

¹¹ 29 kap. ABL.

¹² Bolagsmännens förvaltningsrätt i kommanditbolag redogörs för i avsnitt 3.3.4, avsnitt 3.4.3 avseende bolagsmännens företrädarrätt, samt avsnitt 3.4.2 avseende bolagsmännens gäldsansvar.

¹³ Se avsnitt 1.1.

rätt kommer framställningen ta sin utgångspunkt i det som brukar kallas den traditionella rättsdogmatiska metoden. Jareborg har definierat denna metod som en undersökning av lagstiftning, rättsfall, lagförarbeten och doktrin i syfte att rekonstruera gällande rätt.¹⁴ Då den traditionella rättsdogmatiska metoden framstår som lämplig i ljuset av framställningens syfte och frågeställning, kommer denna metod att tillämpas i första hand vid besvarandet av frågeställningen.

Utifall det undersökningsresultat som erhålls genom den ovan angivna traditionella rättsdogmatiska metoden inte medför att ett klart rättsläge kan konstateras avseende frågeställningen, så måste undersökningen kompletteras. Därför kommer denna framställning i andra hand att undersöka och kritiskt analysera de argument som anförts avseende frågeställningen i litteratur och processer i allmän domstol. Vidare kommer nya argument att konstrueras med grund i vad undersökningen enligt den traditionella rättsdogmatiska metoden konstaterat avseende andra rättsfrågor av relevans för frågeställningen.

1.5 Forskning och material

Inledningsvis ska här konstateras att undertecknad inte funnit någon forskning eller något material med fördjupande analys av frågeställningen.

Som tidigare nämnts så har HD meddelat prövningstillstånd i ett mål som delvis avser frågeställningen. HD:s prövningstillstånd avser ett flertal rättsfrågor: huruvida ABL:s kapitalskyddsbestämmelser är tillämpliga när ett aktiebolag agerar som komplementär i ett kommanditbolag; vilka rättsföljder som gäller för dessa fall; samt vem som kan åberopa att kapitalskyddsreglerna har överträtts under sådana omständigheter.¹⁵ Dessa rättsfrågor har i viss utsträckning behandlats av underrättsinstansernas domar, vars ställningstaganden har föranlett HD:s prövningstillstånd.¹⁶

Ett antal kortfattade ställningstaganden avseende frågeställningen återfinns i de processhandlingar som inlämnats i anledning av det ovan återgivna prövningstillståndet. Både klagande och motpart i detta mål redogörs för sin inställning till frågeställningen.¹⁷ Till processhandlingarna har klagande och motpart tillfogat rättsutlåtanden från Nerep¹⁸ samt Svenska Bankföreningen,¹⁹ vilka också i viss mån behandlar frågeställningen.

¹⁴ Jareborg SvJT 2004 s. 4, 8.

¹⁵ Högsta domstolen mål T 2640-12, tillståndsprövning 2012-11-12.

¹⁶ Hovrätten för Västra Sveriges mål T 2777-11, dom 2012-05-07; Göteborgs tingsrätt dom mål T 9710-06, dom 2008-11-27.

¹⁷ Se bl.a. Motpartens yttrande punkterna 2.1.1-2.1.5, samt Klagandes komplettering punkterna 4.2-4.3.

¹⁸ Nerep rättsutlåtande, punkterna 3.3, 3.4.1.

¹⁹ Svenska Bankföreningen rättsutlåtande.

Därutöver återfinns i doktrinen kortare anföranden av Sandström,²⁰ Lindskog,²¹ samt Blomberg m. fl.²²

Gemensamt för samtliga av dessa anföranden avseende frågeställningen är att de är kortfattade och i viss utsträckning summariska. De anför enbart ett fåtal, vissa av dem inga, rättsliga grunder eller skäl som motiverar deras eventuella bedömningar eller ställningstaganden avseende frågeställningen.

Således framstår frågeställningen som outredd. Detta är utgångspunkten för den fortsatta framställningen.

1.6 Disposition

Eftersom frågeställningens juridiska kontext huvudsakligen utgörs av två separata regelverk, kommer framställningen inledningsvis att deskriptivt redogöra för dessa regelverk i syfte att bereda ett relevant underlag för en analys av frågeställningen. Således redogörs för ABL:s värdeöverföringsregler i kapitel 2 och kommanditbolagsformen i kapitel 3. I dessa två kapitel avser undertecknad för det första att redogöra för utvalda delar av dessa regelverk vilka undertecknad bedömer vara av särskild vikt för besvarandet av frågeställningen. För det andra nödgas dock framställningen även redogöra för vissa allmänna rättsliga aspekter av dessa regelverk, som undertecknad anse vara oundgängliga för förståelsen av analysen samt frågeställningens besvarande. I syfte att skapa klarhet avseende vilka deskriptiva avsnitt i kapitel 2 respektive 3 som är av direkt relevans för frågeställningen, respektive vilka avsnitt som är av orienterande betydelse, så kommer varje övergripande avsnitt att bl.a. inledas med ett klagörande av hur avsnittets innehåll återknyter till analysen.

Frågeställningen kommer att analyseras i kapitel 4, utifrån vad som redogjorts för i kapitel 2 och 3. Denna analys är utformad som en redogörelse för olika argument och skäl med anknytning till frågeställningen, vilka antingen påträffats i material som behandlat frågeställningen,²³ eller som formulerats av undertecknad i anledning av faktaunderlaget från kapitel 2 och 3. Samtliga av dessa argument och skäl kommer även bli föremål för en kritisk granskning. Med grund i vad som framkommer av denna kritiska granskning, kommer kapitel 4 avslutas med slutsatser samt ett ställningstagande avseende frågeställningen.

²⁰ Sandström värdeöverföring.

²¹ Lindskog 2 kap. 3 § not 6.3.3.

²² Blomberg m. fl. s. 231.

²³ Se avsnitt 1.5 avseende forskning och material.

2 ABL:s värdeöverföringsregler

2.1 Allmänt

Aktiebolaget är en kapitalassociation, till skillnad från kommanditbolaget.²⁴ Detta innebär bl.a. att aktieägarna inte är personligen ansvariga för aktiebolagets skulder, och att eventuella anspråk mot ett aktiebolag enbart kan riktas mot aktiebolagets förmögenhet.²⁵ Vidare erfordras ett minimikapitalbelopp för aktiebolagets bildande²⁶ respektive fortlevnad.²⁷

Det anses ligga i aktiebolags borgenärers intresse att det finns en marginal mellan aktiebolagets tillgångar och skulder. Det är nämligen aktiebolagets borgenärskollektiv som står för den ekonomiska risken med aktiebolagets verksamhet, i den mån värdet på aktiebolagets skulder överskjuter aktiebolagets samlade aktiekapital.²⁸

I ABL återfinns därför värdeöverföringsreglerna som syftar till att värdet på aktiebolagets tillgångar i viss mån ska överstiga aktiebolagets skulder, och att aktieägarnas eventuella förfogande över aktiebolagets förmögenhet sker under iakttagande av vissa begränsningar. Lagstiftaren har härigenom tänkt sig att den buffert som värdeöverföringsreglerna syftar till att uppnå dels ska utgöra en säkerhet för bolagsborgenärernas fordringar utifall aktiebolaget går med förlust, eller om aktieägare eller bolagsfunktionärer försöker tillgodogöra sig aktiebolagets egendom, och dels underlätta aktiebolags kapitalanskaffning.²⁹

Dispositionen av detta kapitel om värdeöverföringsreglerna är enligt följande. Först redogörs för värdeöverföringsreglernas tillämpningsområde i avsnitt 2.2 om värdeöverföringsdefinitionen. Därefter redogörs översiktligt för de regler som avgör värdeöverföringars lagenlighet i avsnitt 2.3. Vidare redogörs översiktligt i avsnitt 2.4 för de sanktionsbestämmelser som aktualiseras utifall en värdeöverföring bedömts vara olaglig. Avslutningsvis redogörs även för värdeöverföringsreglernas förhållande till ABL: regler om behörighet och befogenhet i avsnitt 2.5.

²⁴ Se avsnitt 3.4.1 avseende allmänt om kommanditbolagsformens borgenärsskydd.

²⁵ 1 kap. 3 § 1 st. ABL; Andersson, S. m.fl. 17 kap. 1 § not 1; Nerep & Samuelsson 1 kap. 1 § not 1.2 stycke 1.

²⁶ Se 1 kap. 5 § och 2 kap. ABL.

²⁷ Se 25 kap. ABL.

²⁸ Andersson s. 11; Andersson, S. m.fl. 17 kap. 1 § not 1; Lindskog 1995 s. 14; Rodhe & Skog s. 23.

²⁹ Prop. 2004/05:85 s. 369-370; Andersson s. 11-12; Andersson, S. m.fl. 17 kap. 1 § not 1; Lindskog 1995 s. 14; Nerep & Samuelsson not 1.1 stycke 2, samt not 1.2; Rodhe & Skog s. 23-24.

2.2 Värdeöverföringsdefinitionen

2.2.1 Allmänt

I 17 kap. 1 § 1 st. ABL definieras begreppet värdeöverföring som ett samlingsbegrepp för ett antal företeelser som uppräknas i samma bestämmelse (i framställningen är denna bestämmelse fortsättningsvis benämnd som ”värdeöverföringsdefinitionen”). Värdeöverföringsdefinitionens funktion är att avgränsa värdeöverföringsreglernas tillämpningsområde.³⁰

Innebörden och omfattningen av värdeöverföringsdefinitionen är således av central betydelse för redogörelsens frågeställningar. I avsnitt 2.2.2 redogörs översiktligt för de särskilt reglerade värdeöverföringsformer som avses i värdeöverföringsdefinitionens första tre punkter. Därefter kommer värdeöverföringsdefinitionens fjärde punkt (fortsättningsvis benämnd som ”affärshändelsekategorin”) att ingående redogöras för i avsnitt 2.2.3. Motivet till denna gradskillnad i fördjupning kommer att tydligt framgå och motiveras efterhand.

Det ska uppmärksammas att det föreligger en terminologisk skillnad mellan värdeöverföringsreglerna i ABL respektive motsvarande regelverk i ÄABL. Det råder dock bred enighet i doktrin om att rättspraxis och doktrinuttalanden hänförliga till rättsläget enligt ÄABL:s värdeöverföringsregler i betydande utsträckning torde vara av relevans för ABL:s värdeöverföringsregler, eftersom båda regelverken i allmänhet anses vila på samma principer.³¹ Således kommer den fortsatta redogörelsen för värdeöverföringsreglerna inte särskilt uppmärksamma utifall rättspraxis och doktrinuttalande hänförliga till ÄABL anförs som stöd för gällande rättsläge, såtillvida detta inte förefaller problematiskt i det enskilda fallet.

2.2.2 De särskilt reglerade värdeöverföringsformerna

Värdeöverföringsdefinitionens första tre punkter avser de värdeöverföringsformer som är särskilt reglerade i ABL utöver de gemensamma bestämmelserna i 17 kap. ABL.³² Nedan ska översiktligt redogöras för dessa särskilt reglerade värdeöverföringsformer, eftersom de bl.a. är av relevans för frågeställningsargument som avser huruvida ABL enbart är tillämplig på svenska aktiebolags ageranden.³³

³⁰ Andersson s. 76; Andersson, S. m.fl. 17 kap. 1 § not 2 stycke 1; Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.1 stycke 1.

³¹ Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.1 stycke 3.

³² 18-20 kap. ABL.

³³ Se avsnitt 4.3.

För att ett händelseförlopp ska omfattas av värdeöverföringsdefinitionens första tre punkter måste händelseförloppet vara formenligt, dvs. ha skett i enlighet med de formföreskrifter som framgår av något av de särskilt reglerade värdeöverföringsformernas särskilda regelverk. Händelseförlopp som inte uppfyller något av dessa särskilda regelverks formföreskrifter brukar benämnas som förtäckta vinstutdelningar, vilka istället får bedömas mot affärshändelsekategorin.³⁴

De särskilt reglerade värdeöverföringsformerna saknar huvudsakligen relevans för värdeöverföringsdefinitionens koppling till frågeställningen, eftersom aktiebolags agerande som komplementär i kommanditbolag inte torde kunna ske i enlighet med dessa värdeöverföringsformers formföreskrifter.³⁵

Viss relevans har dock den särskilda regleringen av förvärv av egna aktier. Huvudlinjerna i dessa bestämmelser är bl.a. att aktiebolag inte får förvärva egna aktier,³⁶ ta emot sina egna aktier som pant,³⁷ eller teckna sina egna aktier.³⁸ I och med att bestämmelserna uttryckligen riktar sig till ”ett aktiebolag”, så har lagstiftaren även infört bestämmelser som förbjuder dotterföretag till aktiebolag att vidta samma åtgärder avseende moderaktiebolagets aktier.³⁹ Dessa dotterföretagsbestämmelser har tillkommit i syfte att förhindra kringgåenden av förvärvsförbudet.⁴⁰ Det ska dock erinras om att det är oklart huruvida begreppet dotterföretag, som definieras i ABL:s koncerndefinition,⁴¹ omfattar kommanditbolag.⁴²

2.2.3 Affärshändelsekategorin

2.2.3.1 Allmänt

Värdeöverföringsdefinitionens fjärde punkt anger att värdeöverföringsbegreppet omfattar ”annan affärshändelse som medför att bolagets förmögenhet minskar och inte har rent affärsmässig karaktär för bolaget”.⁴³ Såsom nämnts ovan aktiebolags agerande som komplementär i kommanditbolag enbart kunna hänföras till denna värdeöverföringsdefinitionskategori.⁴⁴

³⁴ Andersson, S. m.fl. 17 kap. 1 § not 2 stycke 2; Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.3.2; Rodhe & Skog s. 85, 105.

³⁵ Ett fåtal bestämmelser hänförliga till den särskilt reglerade värdeöverföringsformen vinstutdelning redogörs dock för i avsnitt 2.3, eftersom dessa bestämmelser eventuellt är analogiskt tillämpliga vid förtäckta värdeöverföringar.

³⁶ 19 kap. 4 § 1 st. ABL.

³⁷ 19 kap. 3 § ABL.

³⁸ 19 kap. 1-2 §§ ABL.

³⁹ 19 kap. 1-3 §§, 7 § 1 st. 1 men., 13 § ABL.

⁴⁰ Nerep & Samuelsson 19 kap. 1 § not 1.3 stycke 2.

⁴¹ 1 kap. 11 § ABL.

⁴² Se bl.a. Nerep & Samuelsson 19 kap. 7 § not 7.1 stycke 2 samt Andersson, S. m. fl. 1 kap. 11 § not 7.

⁴³ 17 kap. 1 § 1 st. p. 4 ABL.

⁴⁴ Se avsnitt 2.2.2.

Med förtäckta värdeöverföringar avses typiskt sett händelseförlopp som i formellt hänseende inte är hänförliga till de särskilt reglerade värdeöverföringsformerna, såsom t.ex. köp, lån eller pantförskrivningar, men som i praktiskt hänseende innefattar mer eller mindre vederlagsfria dispositioner av aktiebolagets förmögenhet med samma effekt som någon av dessa särskilt reglerade värdeöverföringsformer. Affärshändelsekategorin tillkom i samband med 2005 års ABL i syfte att kodifiera att förtäckta värdeöverföringar till aktieägare och andra omfattades av kapitalskyddsreglernas tillämpningsområde.⁴⁵ Affärshändelsekategorin omfattar även affärshändelser gentemot tredje män, vilket tidigare var en oklar fråga i anledning av ÄABL:s lydelse.⁴⁶

Innebörden och omfattningen av affärshändelsekategorin är därför av central betydelse för frågeställningen, eftersom det är den enda värdeöverföringsform som kan ge vägledning i frågan huruvida aktiebolags agerande som komplementär i kommanditbolag omfattas av värdeöverföringsbegreppet. Denna redogörelse är således av stor relevans för analysens tolkning av affärshändelsekategorin,⁴⁷ samt frågeställningsargument som avser värdeöverföringsreglernas oförenlighet med kommanditbolagsformen.⁴⁸ Vidare så är affärshändelsekategorins innebörd av relevans för frågeställningsargument som avser huruvida ABL enbart är tillämpligt på svenska aktiebolags ageranden.⁴⁹ Förmögenhetsminskningsrekvisitets närmare innebörd är dessutom relevant för ändamålsbaserade frågeställningsargument.⁵⁰ Eftersom vi får anledning att återkomma till affärshändelsekategorin och dess rekvisit ett flertal gånger i denna framställning, så återfinns affärskategorins lydelse bland framställningens bilagor i syfte att öka framställningens överskådlighet.⁵¹

I korthet ska först några allmänna utgångspunkter avseende bedömningen enligt affärshändelsekategorin klargöras. Den avgörande tidpunkten avseende relevanta förhållanden för denna bedömning är i första hand när beslutet om affärshändelsen togs, och i andra hand när aktiebolaget förband sig till transaktionen i fråga.⁵² Vidare torde bevisbördan åvila aktiebolaget eftersom enbart aktiebolaget har talerätt avseende värdeöverföringsreglerna.⁵³

⁴⁵ Prop. 2004/05:85 s. 747-748; Andersson s. 74, 83; Andersson, S. m. fl. 17 kap. 1 § not 2 stycke 4; Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.5.1; Rodhe & Skog s. 107.

⁴⁶ NJA 1997 s. 418; NJA 1999 s. 426; prop. 2004/05:85 s. 376, 748; 12 kap. 2 § ÄABL; se även 17 kap. 3 § 2 st. ABL.

⁴⁷ Se avsnitt 4.2 avseende analysens tolkning av affärshändelsekategorin.

⁴⁸ Se avsnitt 4.5

⁴⁹ Se avsnitt 4.3.

⁵⁰ Se avsnitt 4.6

⁵¹ Se bilaga A.

⁵² Prop. 2004/05:85 s. 748; Andersson s. 101; Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 572-573; Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.5.3 stycke 4.

⁵³ Prop. 2004/05:85 s. 395; NJA 1990 s. 343. Kritik mot detta synsätt har dock anförts av bl.a. Lehrberg, se Lehrberg förtäckt värdeöverföring s. 538, och Andersson, se Andersson s. 101.

2.2.3.2 Affärshändelserekvisitet

Rättsläget är oklart avseende den principiella innebörden av affärshändelserekvisitet, och frågan är omdiskuterad i doktrin. Några allmänna utgångspunkter torde dock vara att av affärshändelserekvisitets lydelse ("annan affärshändelse") torde framgå en tydlig avgränsning gentemot värdeöverföringsdefinitionens särskilt reglerade värdeöverföringsformer.⁵⁴ Vidare syftade affärshändelsekategorin till att inkludera förtäckta värdeöverföringar till aktieägare och tredje män i värdeöverföringsreglernas tillämpningsområde.⁵⁵ Utöver dessa grundläggande konstateranden framgår av rättskällorna tre alternativa tolkningsinriktningar avseende den principiella innebörden av affärshändelserekvisitet.

En tolkningsinriktning är att affärshändelserekvisitet ska ta sin utgångspunkt i aktiebolagets bokföring och den bokföringsrättsliga regleringen. Stöd för en sådan tolkning återfinns i ABL:s förarbeten, vilka anger att affärshändelserekvisitet ska anknyta till affärshändelsebegreppets definition i BFL (fortsättningsvis benämnd som "affärshändelsedefinitionen"). BFL:s affärshändelsedefinitionen avser alla förändringar i storleken och sammansättningen av aktiebolagets förmögenhet som beror på företagets ekonomiska relationer med omvärlden, såsom in- och utbetalningar, uppkomna fordringar eller skulder, samt egna tillskott till och uttag ur verksamheten av pengar, varor eller annat.⁵⁶ Affärshändelsedefinitionen består således av ett "förmögenhetsförändringsrekvisit"⁵⁷ samt ett "relationsrekvisit".⁵⁸ Relationsrekvisitet innefattar i sig dels begreppen "ekonomiska relationer" och "omvärld", samt ett krav på orsakssamband mellan förmögenhetsförändringsrekvisitet och relationsrekvisitet ("orsakssambandskravet"). Affärshändelsedefinitionen samt dess rekvisit och begrepp kommer att bli föremål för mer ingående analys senare i framställningen.⁵⁹ Det framstår dock i viss mån som oklart i vilken utsträckning dessa bokföringsmässiga aspekter ska beaktas, då förarbetena även anför att transaktionens effekter på aktiebolagets redovisning inte har avgörande betydelse för värdeöverföringsbegreppet.⁶⁰ Vidare har denna bokföringsbaserade tolkningsinriktning kritiserats av Lehrberg, med motiveringen att en strikt tolkning utifrån vad som kan eller ska bokföras leder till orimliga principiella slutsatser. Som exempel anger Lehrberg att olika företeelser som förefaller orimliga i en värdeöverföringskontext omfattas, såsom bl.a. skadegörande handlingar och offentligrättsliga förpliktelser, medan företeelser som förefaller rimliga i sammanhanget utesluts, såsom bl.a. ekonomiska konsekvenser i anledning av aktiebolags passivitet eller konkludenta handlande.⁶¹

⁵⁴ Andersson s. 92; Lehrberg s. 458.

⁵⁵ Prop. 2004/05/85 s. 376, 747.

⁵⁶ Prop. 2004/05:85 s. 747; SOU 2001:1 s. 354-355; 1 kap. 2 § 1 st. p. 6 BFL.

⁵⁷ Se "alla förändringar i storleken och sammansättningen av aktiebolagets förmögenhet".

⁵⁸ Se "som beror på företagets ekonomiska relationer med omvärlden".

⁵⁹ Se avsnitt 4.2 avseende analysens tolkning av affärshändelsekategorin.

⁶⁰ Prop. 2004/05:85 s. 747.

⁶¹ Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 542-546.

En annan tolkningsinriktning, vilken främst anförts av Andersson, är att affärshändelserekvisitet ska tolkas i enlighet med det civilrättsliga begreppet rättshandling. Andersson har utifrån det ovan redogjorda förarbetsuttalandet, om att en transaktions effekter på aktiebolagets redovisning inte ska ha avgörande betydelse för värdeöverförings-begreppet,⁶² anført att lagstiftarens koppling av affärshändelserekvisitet till BFL:s affärshändelsedefinition syftat till att fånga in alla typer av transaktioner som aktiebolaget gör med omvärlden.⁶³ Lehrberg har kritiserat denna Anderssons tolkningsinriktning för att sakna stöd i rättskällorna, med motiveringen att det ovan redogjorda förarbetsuttalandet tar sikte på förmögenhetsminskningsrekvisitet och således saknar avgörande betydelse för tolkningen för affärshändelserekvisitet. Lehrberg har också anført att affärshändelserekvisitet torde kunna omfatta andra företeelser än rättshandlingar.⁶⁴

En tredje tolkningsinriktning, främst anført av Lehrberg, tycks vara att affärshändelserekvisitet bör tolkas utifrån ändamålssynpunkter. De riktlinjer Lehrberg anför som vägledning för en sådan ändamålsinriktad tolkning är huruvida ett specifikt agerande som tillskrivs aktiebolaget medför en försämring av aktiebolagets förmögenhetsförhållanden eller skapar en kringgåendemöjlighet av värdeöverföringsreglerna.⁶⁵

2.2.3.3 Förmögenhetsminskningsrekvisitet

Förmögenhetsminskningsrekvisitets självständiga innebörd är att aktiebolagets förmögenhet måste minska i anledning av affärshändelsen. Således utesluter förmögenhetsminskningsrekvisitet affärshändelser som antingen resulterar i att aktiebolagets förmögenhet ökar eller förblir oförändrad från värdeöverföringsbegreppet.⁶⁶

Frågan huruvida det föreligger en förmögenhetsminskning i anledning av en affärshändelse ska enligt förarbetena avgöras enligt ”allmänna principer”. Den närmare innebörden av dessa allmänna principer återges dock inte av förarbetena,⁶⁷ varpå förmögenhetsrekvisitets principiella innebörd framstår som i viss mån oklar.

Det är oklart huruvida förmögenhetsminskningsrekvisitet innefattar ett krav på att någon måste tillgodogöra sig den förmögenhetsminskning som drabbar aktiebolaget. Lehrberg har i detta avseende anført att affärshändelsekategorins koppling till BFL torde medföra att ett sådant krav inte föreligger, eftersom frågan om en eventuell mottagare av ett aktiebolags förmögenhetsminskning är ointressant ur bokföringssynpunkt.⁶⁸

⁶² Prop. 2004/05:85 s. 747.

⁶³ Andersson s. 93.

⁶⁴ Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 542-546.

⁶⁵ Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 542-546.

⁶⁶ Prop. 2004/05:85 s. 747; Andersson s. 93-94; Andersson, S. m.fl. 17 kap. 1 § not 2 stycke 4; Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 547.

⁶⁷ Prop. 2004/05:85 s. 747.

⁶⁸ Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 547.

Förmögenhetsminskningsrekvisitet omfattar enbart faktiska förmögenhetsminskningar som utgår från marknadsvärdet och inte balansmässiga värdeförändringar, vilket framgår av antydanden i förarbetena samt en bred enighet i doktrin. En bedömning utifrån förmögenhetsminskningsrekvisitet utgörs således av att affärshändelseparternas respektive prestationer åsätts ett marknadsvärde i beaktande av samtliga avtalsvillkor och övriga värdepåverkande faktorer, vilka därefter jämförs i syfte att utröna huruvida det föreligger en värdediskrepans till aktiebolagets nackdel.⁶⁹ Varje form av sådan värdediskrepans uppfyller förmögenhetsminskningsrekvisitet oavsett till vilket belopp den uppgår. Således omfattar förmögenhetsrekvisitet inte enbart aktiebolags rena gåvor utan även affärshändelser med delvis benefika inslag.⁷⁰

Huruvida indirekta förmögenhetsminskningar omfattas av affärshändelsekategorin, är en omdiskuterad fråga i doktrin. Diskussionen har i detta avseende mestadels tagit sikte på huruvida aktiebolags avstående av en lönsam affär omfattas av affärshändelsekategorin. Bred enighet tycks råda om att utifall så är fallet, så torde det medföra en besvärande gränsdragningsproblematik i praktiska situationer, särskilt avseende värderingen av ett sådant avstående från en lönsam affär.⁷¹ Lindskog har tydligt tagit ställning för att aktiebolagets avstående av en lönsam affär, torde omfattas av kapitalskyddsreglernas tillämpningsområde.⁷² Andersson har anfört ett svagt stöd för detsamma, med motiveringen att det finns en svag indikation för detta i rättspraxis,⁷³ men att det torde bedömas mot bakgrund av styrelseledamots och VD:s skadeståndsskyldighet enligt skadeståndsbestämmelsen i 29 kap. 1 § 1 men. ABL.⁷⁴ Lehrberg har å sin sida anfört att ett aktiebolags avstående från en lönsam affär som utgångspunkt inte bör omfattas av affärshändelsekategorin, med motiveringen att motsatsen skulle leda till ett påtagligt inflexibelt rättsläge, varpå aktiebolag skulle nödgas vidtaga vinstaffärer för att undvika värdeöverföringsreglernas gråzon. Lehrberg tycks dock även anföra att vissa begränsade undantag från denna utgångspunkt kan motiveras utifrån ändamålssynpunkter, exempelvis utifall en aktieägares eller annans övertagande av ett konsultföretags affär framstår som ett kringgående av vinstutdelningsreglerna.⁷⁵ Nerep & Samuelsson har dock anfört att förmögenhetsminskningsrekvisitet med nödvändighet utesluter avstående av lönsamma affärer med motiveringen att de inte kan betecknas som en del av ett aktiebolags faktiska förmögenhet.⁷⁶

⁶⁹ Prop. 2004/05:85 s. 747-748; Andersson s. 94; Andersson, S. m.fl. 17 kap. 1 § not 2 stycke 4; Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 547-548; Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.5.2 stycke 1-2.

⁷⁰ Andersson, S. m.fl. 17 kap. 1 § not 2 stycke 4; Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 548; Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.5.2 stycke 2; Rodhe & Skog s. 107.

⁷¹ Andersson s. 95-98; Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 548-549.

⁷² Lindskog 1995 s. 50.

⁷³ Andersson s. 95.

⁷⁴ Andersson s. 95-98.

⁷⁵ Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 548-549.

⁷⁶ Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.5.2 stycke 3-4.

2.2.3.4 Affärsmässighetsrekvisitet

Av affärsmässighetsrekvisitets lydelse och förarbetena till ABL framgår att detta omfattar både affärshändelser som helt saknar affärsmässig karaktär, och affärshändelser vars syfte endast delvis är affärsmässigt.⁷⁷ Således omfattar affärsmässighetsrekvisitet både rena gåvor samt transaktioner med benefika inslag till den del transaktionens medförande förmögenhetsminskning för aktiebolaget saknar affärsmässighet.⁷⁸ Vilka omständigheter som ska ligga till grund för en bedömning av affärsmässighetsrekvisitet är mycket omdiskuterad i doktrin.

I ABL:s förarbeten anges att frågan om vad som är en värdeöverföring i första hand bör avgöras utifrån objektiva kriterier, dvs. utåt iakttagbara omständigheter avseende händelsen i fråga, vilket motiverats med att detta underlättar bedömningen. Förarbetena avfärdade förslag om att i första hand avgöra frågan utifrån subjektiva rekvisit, och lagformuleringar som ansågs ge intryck av subjektiva bedömningsgrunder.⁷⁹

Avseende vilka objektiva kriterier som angavs av förarbetena till ABL, så ska i första hand hänsyn tas till förekomsten av en värdediskrepans mellan parternas prestationer. Därutöver kan hänsyn även tas till värdediskrepansens storlek, avtalets karaktär och mottagarens relationer till, samt insyn i, aktiebolaget. Huruvida en transaktion framstår som förenlig med den verksamhet som aktiebolaget normalt bedriver är även av betydelse, då sådan förenlighet får anses innefatta en affärsmässig karaktär. Frågan hur dessa samt andra omständigheter av betydelse för bedömningen ska vägas mot varandra har dock överlämnats åt rättspraxis, men bedömningen måste alltid grundas på omständigheterna i det enskilda fallet.⁸⁰

I doktrin återfinns stöd för förarbetenas anförande om objektiva kriterier avseende värdeöverföringsbedömningen. Detta har främst anförts av Andersson samt Nerep & Samuelsson, som i huvudsak har uttalat stöd för de objektiva kriterier som ABL:s förarbeten angivit.⁸¹ Andersson har motiverat sitt ställningstagande med stöd i en principiell och abstrakt analys av rättspraxis, samt en komparativ jämförelse med tysk rätt.⁸² Vidare har även Andersson samt Nerep & Samuelsson i skilda sammanhang anført att hänsyn kan tas till affärshändelsens syfte utifrån ett objektivt perspektiv,

⁷⁷ Prop. 2004/05:85 s. 748; Andersson s. 100; Andersson, S. m. fl. 17 kap. 1 § not 3 stycke 3; Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 549; Rodhe & Skog s. 107.

⁷⁸ Andersson, S. m. fl. 17 kap. 1 § not 3 stycke 3; Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.6 stycke 2-3; Rodhe & Skog s. 107.

⁷⁹ Prop. 2004/05:85 s. 371-372, 748.

⁸⁰ Prop. 2004/05:85 s. 371-372, 748, 1416.

⁸¹ Andersson s. 85-89, 99; Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.5.3 stycke 2, not 1.6 stycke 3-4.

⁸² Andersson s. 87-88 med hänvisningar.

vilken enligt dessa författare skulle avgränsa dåliga affärer från värdeöverföringsbegreppet.⁸³

I doktrin återfinns dock även stöd för subjektiva kriterier som grund för bedömningen enligt affärshändelsekategorin. Detta har bl.a. motiverats med att subjektiva kriterier effektivt avgränsar dåliga affärer från kapitalskyddsreglernas tillämpningsområde.⁸⁴ Lindskog har anfört att borgenärsskyddssyftet erfordrar att kapitalskyddsreglerna omfattar samtliga dispositioner som uppfyller sådana subjektiva kriterier,⁸⁵ medan Lehrberg bl.a. har anfört att affärsmässighetsrekvisitet skulle sakna självständig betydelse utan subjektiva bedömningsgrunder.⁸⁶

Kritiken mot subjektiva kriterier har bl.a. avsett att det saknas stöd för sådana i rättskällorna,⁸⁷ och att dåliga affärer redan avgränsas genom påföljdsreglernas godtrosrekvisit.⁸⁸ Andersson har därutöver anfört att subjektiva kriteriers inskränkning av värdeöverföringsreglernas tillämpningsområde skulle strida mot det andra bolagsdirektivets harmoniseringssyfte avseende minimiskydd för aktiebolags borgenärer.⁸⁹

Avslutningsvis ska kort nämnas något om rättsläget avseende affärsmässighetsbedömningen för vissa transaktionstyper.⁹⁰ Avseende lån så har i rättspraxis vid ett flertal tillfällen uttalats att utifall låntagaren saknar återbetalningsförmåga⁹¹ vid lånetidpunkten så är lånet att anse som en värdeöverföring.⁹² Olika former av ställande av säkerhet kan också omfattas av affärshändelsekategorin utifall sådan rättshandling görs helt eller delvis vederlagsfri.⁹³ I det enda rättsfallet i frågan tog HD de principer som utvecklats i rättspraxis kring aktiebolags långivning som utgångspunkt för bedömningen, såtillvida att det avgörande är huruvida en eventuell regressfordran i anledning av att säkerheten tas i anspråk vid pantsättningstidpunkten framstår som osäker pga. gäldenärens avsaknad av återbetalningsförmåga.⁹⁴ Samma resonemang är enligt rättspraxis också

⁸³ Andersson s. 88-89; Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.5.3 stycke 5.

⁸⁴ Lindskog 1995 s. 41-43, se även fotnot 23; Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 551-557, 560-561, 566-569.

⁸⁵ Lindskog 1995 s. 41-43, se även fotnot 23.

⁸⁶ Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 551-557, 560-561, 566-569.

⁸⁷ Andersson s. 89-91; Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.6 stycke 5.

⁸⁸ Andersson s. 89-91; se avsnitt 2.4 avseende värdeöverföringssanktionerna.

⁸⁹ Andersson replik s. 76-77, 80-84.

⁹⁰ Rättsfrågorna i detta stycke är förvisso mycket omdiskuterade i doktrin, men undertecknad bedömer att redogörelsens frågeställningar inte gagnas av en fördjupning i dessa frågor.

⁹¹ I KL definieras avsaknad av återbetalningsförmåga som insolvens, med innebörden att gäldenären inte kan betala sina skulder samt att sådan oförmåga inte är endast tillfällig, se 1 kap. 2 § 2 st. KL.

⁹² NJA 1951 s. 6 I; NJA 1966 s. 475; NJA 1976 s. 618; NJA 1980 s. 311; NJA 1990 s. 343; Andersson, S. m. fl. 17 kap. 1 § not 2 stycke 5; Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 548; Lindskog 1995 s. 46; Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.9.1 stycke 2-3.

⁹³ Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.11 stycke 1; Rodhe & Skog s. 120.

⁹⁴ NJA 1980 s. 311; Andersson, S. m. fl. 17 kap. 1 § not 2 stycke 5; Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 548; Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.11 styckena 10-11.

tillämpligt på borgensförbindelser.⁹⁵ Dock måste givetvis beaktas att ställande av säkerhet utan vederlag ändå kan vara affärsmässigt beroende på omständigheterna i det enskilda fallet.⁹⁶

2.3 Laglighetsprövningen

Värdeöverföringar måste uppfylla ABL:s krav för att undvika värdeöverföringsreglernas sanktionsbestämmelser,⁹⁷ vilket i litteraturen benämnts som "laglighetsprövningen".⁹⁸ En översiktlig redogörelse för denna laglighetsprövning är inte av direkt relevans för några av de frågeställningsargument som redogörs för i framställningens analys. Däremot är det av relevans för förståelsen för värdeöverföringsreglernas funktion och praktiska genomslag.

Utgångspunkten för laglighetsprövningen är enligt 17 kap. 2 § ABL (fortsättningsvis benämnt som "värdeöverföringsförbudet") att värdeöverföringar endast får ske om de överensstämmer med ABL:s särskilt reglerade värdeöverföringsformer.⁹⁹ Laglighetsprövningen av förtäckta värdeöverföringar¹⁰⁰ avviker dock från denna utgångspunkt eftersom sådana inte omfattas av de särskilt reglerade värdeöverföringsformerna.¹⁰¹ Förarbeten och doktrin är därför eniga om att förtäckta värdeöverföringar istället ska bedömas i enlighet med den s.k. in dubio-principen, vilken innebär att en förtäckt värdeöverföring är laglig utifall den överensstämmer med SAS-principen, beloppsspärren, försiktighetsspärren, samt en analog tillämpning av eventuella borgenärsskyddsregler i ABL:s vinstutdelningskapitel^{102, 103}.

Beloppsspärren anger att en värdeöverföring inte får äga rum om det inte efter värdeöverföringen finns full täckning för aktiebolagets bundna egna kapital.¹⁰⁴ Med bundet eget kapital avses aktiekapital, reservfond, uppskrivningsfond, kapitalandelsfond, fond för verkligt värde samt

⁹⁵ NJA 1995 s. 418.

⁹⁶ Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 567-568; Nerep & Samuelsson 17 kap. 1 § not 1.11 stycke 6-7; Rodhe & Skog s. 120-121.

⁹⁷ Se avsnitt 2.4 avseende sanktioner vid överträdelse av värdeöverföringsreglerna.

⁹⁸ Andersson s. 80. Redogörelsen kommer fortsättningsvis använda detta begrepp i anledning av dess pedagogiska förtjänst. Användningen av begreppet laglighetsprövning utgör således inte ett ställningstagande i rättspolitiska frågor.

⁹⁹ 17 kap. 2 § ABL. Se avsnitt 2.2.2 avseende de särskilt reglerade värdeöverföringsformerna.

¹⁰⁰ Begreppet förtäckt värdeöverföring har redogjorts för i avsnitt 2.2.3.1.

¹⁰¹ Se avsnitt 2.2.2 avseende de särskilt reglerade värdeöverföringsformerna, samt avsnitt 2.2.3 avseende affärshändelsekategorin.

¹⁰² 18 kap. ABL.

¹⁰³ Prop. 2004/05:85 s. 749, 760; Andersson s 77-78, 132-135; Lehrberg förtäckt värdeöverföring s.537-539; Lindskog 1995 s. 19, se även fotnot 40; Nerep & Samuelsson 18 kap. 1 § not 1.2.1 stycke 1.

¹⁰⁴ 17 kap. 3 § 1 st. 1 men. ABL.

eventuella av aktieägarna initierad annan bunden fond.¹⁰⁵ Fritt eget kapital är det bolagskapital som inte är bundet.¹⁰⁶ Beräkningen av det bundna egna kapitalet ska grunda sig på den senast fastställda balansräkningen med beaktande av ändringar i det bundna egna kapitalet som har skett efter balansdagen.¹⁰⁷ Av beloppsspärrens utformning, rättspraxis avseende ÄABL, samt enighet i doktrin framgår att vid sakvärdesutbetalningar¹⁰⁸ ska sakegendomens bokförda värde tillämpas på beloppsspärrens rekvisit.¹⁰⁹

Försiktighetsregeln anger att även om en värdeöverföring inte strider mot beloppsspärren, så får aktiebolaget genomföra en värdeöverföring endast om den framstår som försvarlig med hänsyn till de krav som verksamhetens art, omfattning och risker ställer på storleken av det egna kapitalet, och bolagets konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt.¹¹⁰ Försiktighetsregeln är avsedd att komplettera beloppsspärren, varpå en värdeöverföring måste vara förenlig med både beloppsspärren och försiktighetsregeln.¹¹¹

Huruvida ABL:s vinstutdelningskapital innehåller borgenärsskyddsbestämmelser, som är analogiskt tillämpliga på förtäckta värdeöverföringar, är omdiskuterat i doktrin. Diskussionen avser dels bestämmelsen om styrelsens vetorätt, vilken anger att bolagsstämman enbart får besluta om utdelning av större belopp än vad styrelsen har föreslagit eller godkänt om sådan skyldighet föreligger enligt bolagsordningen, eller om utdelning beslutas på yrkande av en minoritet i enlighet med reglerna därom.¹¹² Diskussionen avser dels även styrelsens uppgiftsskyldighet avseende ett vinstutdelningsförslags förenlighet med beloppsspärren och försiktighetsregeln.¹¹³ Stöd för att dessa bestämmelser utgör borgenärsskyddsregler har anförts av bl.a. Andersson och Rodhe.¹¹⁴ En motsatt inställning har anförts av bl.a. Nerep & Samuelsson, Andersson, S. m. fl. samt Lindskog.¹¹⁵

¹⁰⁵ 5 kap. 14 § 1 st. 1-2 men. ÄRL; Andersson s. 115; Andersson, S. m. fl. 17 kap. 3 § not 2 stycke 2; Nerep & Samuelsson 17 kap. 3 § not 3.2 stycke 1-2; Rodhe & Skog s. 85.

¹⁰⁶ Rodhe & Skog s. 90.

¹⁰⁷ 17 kap. 3 § 1 st. 2 men. ABL.

¹⁰⁸ Med detta begrepp avses i redogörelsen värdeöverföring av sakegendom.

¹⁰⁹ 17 kap. 3 § 1 st. ABL; NJA 1995 s. 742; HD DT 231; Andersson s. 138; Andersson, S. m. fl. 17 kap. 3 § not 3 stycke 1; Nerep & Samuelsson 17 kap. 3 § not 3.2 stycke 4; Rodhe & Skog s. 92

¹¹⁰ 17 kap. 3 § 2 st. ABL.

¹¹¹ 17 kap. 3 § 2 st. ABL; Prop. 2004/05:85 s. 382, 751; Andersson s. 123; Andersson, S. m. fl. 17 kap. 3 § not 6 stycke 1; Lehrberg, förtäckt värdeöverföring s. 540; Nerep & Samuelsson 17 kap. 3 § not 3.8 stycke 1; Rodhe & Skog s. 92.

¹¹² 18 kap. 1 § 2 st. ABL.

¹¹³ 18 kap. 4 § ABL.

¹¹⁴ Andersson s. 131; Rodhe & Skog s. 92-93.

¹¹⁵ Andersson, S. m. fl. 18 kap. 4 § not 1 stycke 3; Lindskog 1995 s. 83 fotnot 11; Nerep & Samuelsson 17 kap. 6 § not 6.2 stycke 3, 18 kap. 1 § not 1.5 stycke 2.

2.4 Sanktioner vid överträdelse av värdeöverföringsreglerna

2.4.1 Återbäringskyldighet

ABL:s återbäringskyldighetsbestämmelse anger att en värdeöverföring som omfattas av affärshändelsekategorin och som skett i strid med 17 kap. ABL, medför återbäringskyldighet för mottagaren om aktiebolaget visar att han eller hon insåg eller bort inse att transaktionen innefattade en värdeöverföring från aktiebolaget.¹¹⁶ En översiktlig redogörelse för ABL:s återbäringskyldighetsbestämmelse är bl.a. av relevans för frågeställningsargument som avser värdeöverföringsreglernas förhållande till omsättningsintresset.¹¹⁷

Mottagarens goda tro ska avse de omständigheter som legat till grund för att händelseförloppet omfattas av affärshändelsekategorin.¹¹⁸ Således saknar det betydelse huruvida mottagaren insett eller bort inse att värdeöverföringen var olovlig.¹¹⁹ Bevisbördan för detta åvilar aktiebolaget.¹²⁰

Taleberättigade i frågor om återbäringskyldighet (och även bristtäckningsansvar¹²¹) är i första hand aktiebolaget. Vid likvidation eller konkurs är dock likvidator respektive konkursboet taleberättigade.¹²²

Utgångspunkten avseende återbäringskyldighetens innebörd är att mottagaren ska återbära det vederbörande har uppburit genom värdeöverföringen,¹²³ även om värdeöverföringen avser sakegendom.¹²⁴ Utifall värdeöverföringen enbart är partiellt olaglig så ska enbart det överskridande beloppet återbäras.¹²⁵ Utifall den partiella värdeöverföringen avser sakegendom torde hela egendomen återbäras och mottagaren kompenseras med ersättning motsvarande värdeöverföringens lovliga del.¹²⁶ Återbäring torde dock avse värdeersättning utifall egendomen i fråga inte

¹¹⁶ 17 kap. 6 § 1 st. 2 men. ABL.

¹¹⁷ Se avsnitt 4.6.2.

¹¹⁸ Prop. 2004/05:85 s. 395, 756; Nerep & Samuelsson 17 kap. 6 § not 6.3.

¹¹⁹ Andersson s. 231; Andersson, S. m. fl. 17 kap. 6 § not 3 stycke 2; Lehrberg s. 455; Nerep & Samuelson 17 kap. 6 § not 6.9 stycke 1; Rodhe & Skog s. 108.

¹²⁰ Lindskog 1995 s. 121; Nerep & Samuelsson 17 kap. 6 § not 6.3, not 6.9 stycke 1.

¹²¹ Bristtäckningsansvaret redogörs för i avsnitt 2.4.2.

¹²² Prop. 2004/05:85 s. 395, 756; Andersson, S. m. fl. 17 kap. 6 § not 4; Lindskog 1995 s. 137; Nerep & Samuelsson 17 kap. 6 § not 6.11.

¹²³ Andersson s. 208; Lehrberg s. 453; Nerep & Samuelsson 17 kap. 6 § not 6.10 stycke 1.

¹²⁴ Prop. 2004/05:85 s. 392-393, 756; Lehrberg s. 470-471; Lindskog 1995 s. 122; Nerep & Samuelsson 17 kap. 6 § not 6.10 stycke 1.

¹²⁵ Prop. 2004/05:85 s. 756; Lehrberg s. 470; Lindskog 1995 s. 124; Nerep & Samuelsson 17 kap. 6 § not 6.10 stycke 1.

¹²⁶ Prop. 2004/05:85 s. 756; Andersson s. 208-209, 211; Andersson, S. m. fl. 17 kap. 6 § not 2 stycke 1; Lehrberg s. 471-472; Lindskog 1995 s. 124-125.

kan återlämnas.¹²⁷ Frågan om återbäringsskyldighetens innebörd är mycket omdebatterad i doktrin.¹²⁸

Avgränsningen mellan återbäringsbestämmelsens mottagarrekvisit och bristtäckningsansvaret är i viss utsträckning oklar. ABL:s förarbeten anger att återbäringskyldighetens mottagare avser den som mottagit värdeöverföringen i första ledet, medan bristtäckningsansvar avser mottagare i andra eller senare led. Detta har bl.a. exemplifierats såsom att utifall en bank ingår en låneförbindelse med en aktieförvärvare för vederbörandes köpeskilling gentemot aktieöverlåtaren, och aktieförvärvaren sedan fullgör låneförbindelsen med tillgångar från det förvärvade aktiebolaget, så är det normalt att betrakta aktieförvärvaren som mottagare i första ledet och banken som mottagare i andra ledet. Men utifall värdeöverföringen redan från början har varit avsedd för banken, så anger förarbetena att det i ett enskilt fall kan vara rimligt att betrakta banken som mottagare i första ledet.¹²⁹ Dessa förarbetsuttalanden har kritiserats för att ge bristande vägledning.¹³⁰

2.4.2 Bristtäckningsansvar

ABL:s bristtäckningsansvarsbestämmelse föreskriver att utifall det uppkommer någon brist vid tillämpning av återbäringsbestämmelsens, är de personer som har medverkat till beslutet om värdeöverföringen ansvariga för denna brist. Detsamma gäller de som har medverkat till verkställandet av beslutet eller till upprättandet eller fastställandet av en oriktig balansräkning som har legat till grund för beslutet om värdeöverföring.¹³¹ För att bristtäckningsansvar ska kunna åläggas en styrelseledamot, VD eller revisor så förutsätts att vederbörande haft uppsåt till sin handling eller agerat med oaktsamhet, medan aktieägare och tredje män måste ha agerat med uppsåt eller grov oaktsamhet.¹³² Bristtäckningsansvar kan också aktualiseras för den som har tagit emot egendom från en återbäringskyldig person med vetskap om att egendomen härrör från en olaglig värdeöverföring.¹³³ En översiktlig redogörelse för ABL:s bristtäckningsansvarsbestämmelse är av relevans för frågeställningsargument som avser värdeöverföringsreglernas förhållande till omsättningsintresset.¹³⁴

¹²⁷ Prop. 2004/05:85 s. 756; Andersson s. 208-209; Andersson replik s. 86-87; Andersson, S. m. fl. 17 kap. 6 § not 2 stycke 2; Lehrberg s. 466, 468; Lindskog 1995 s. 122; Nerep & Samuelsson 17 kap. 6 § not 6.10 stycke 1.

¹²⁸ Se bl.a. Prop. 2004/05:85 s. 391-393, 756; Andersson s. 208-210; Lehrberg s. 473-474 samt Andersson replik s. 87-88.

¹²⁹ Prop. 2004/05:85 s. 392, 758-759.

¹³⁰ Prop. 2004/05:85 s. 1417-1419; Nerep & Samuelsson 17 kap. 6 § not 6.8.4 stycke 1 p. 3-5, stycke 5.

¹³¹ 17 kap. 7 § 1 st. ABL.

¹³² 17 kap. 7 § 2 st. ABL.

¹³³ 17 kap. 7 § 3 st. ABL.

¹³⁴ Se avsnitt 4.6.2.

Bristtäckningsansvar erfordrar att det föreligger en ”brist” vid en återbäringsituation.¹³⁵ Med sådan brist avses att de objektiva förutsättningarna för återbäringskyldighet ska vara uppfyllda, men att återbärning inte kan ske, exempelvis pga. godtrosskyddet eller insolvens.¹³⁶ I övrigt så har bristtäckningsansvarets tillämpningsområde översiktligt redogjorts för i avsnitt 2.4.1 ovan.

Bevisbördan för uppfyllandet av bristtäckningsansvarsbestämmelsen åligger i regel aktiebolaget.¹³⁷

Avseende bristtäckningsansvarsbestämmelsens godtrosskydd, så erfordras för olika bolagsfunktionärskategorier uppsåt eller oaktsamhet.¹³⁸ För aktieägare och ”annan” erfordras uppsåt eller grov oaktsamhet.¹³⁹ För mottagare erfordras vetskap om dels att en olaglig värdeöverföring har skett och dels att den mottagna egendomen härrör från den olagliga värdeöverföringen.¹⁴⁰ Dessa subjektiva rekvisit avser de faktiska förhållanden som är avgörande för transaktionens kategorisering som förtäckt värdeöverföring enligt affärshändelsekategorin, värdeöverföringens olovlighet samt att vederbörandes medverkan omfattade båda dessa moment.¹⁴¹

2.5 Värdeöverföringsreglernas förhållande till ABL:s regler om behörighet och befogenhet

Tidigare har i doktrin hävdats att ÄABL:s återbäringskyldighetsbestämmelse enbart var tillämplig på olagliga värdeöverföringar som omfattades av någon av de särskilt reglerade värdeöverföringsformerna, men inte förtäckta värdeöverföringar. Det anfördes att utifall själva förvaltningsbeslutet att genomföra en dold värdeöverföring stred mot ÄABL:s kapitalskyddsregler, så drabbades detta beslut av ogiltighet. Utifall en aktiebolagsföreträdare därefter verkställde det olagliga förtäckta värdeöverföringsbeslutet så skulle det bakomliggande beslutets ogiltighet medföra att företrädarens handlade stod i strid med vederbörandes befogenhet. Det anfördes vidare att sådant befogenhetsöverskridande skulle bedömas i enlighet med ÄABL:s motsvarighet till 8 kap. 42 § 2 st. 1 men. ABL, varpå den förtäckta värdeöverföringen skulle anses som ogiltig under förutsättning att medkontrahenten hade insett eller borde ha insett att

¹³⁵ Se 17 kap. 7 § 1-3 st. ABL.

¹³⁶ Prop. 2004/05:85 s. 759; Andersson s. 232; Andersson, S. m. fl. 17 kap. 7 § not 1 stycke 1; Lehrberg s. 477; Nerep & Samuelsson 17 kap. 7 § not 7.8; Rodhe & Skog s. 108.

¹³⁷ Andersson s. 243.

¹³⁸ 17 kap. 7 § 2 st. ABL.

¹³⁹ 17 kap. 7 § 2 st. ABL.

¹⁴⁰ Prop. 2004/05:85 s. 759.

¹⁴¹ Prop. 2004/05:85 s. 758-759; Andersson s. 234; Andersson, S. m. fl. 17 kap. 7 § not 2 stycke 1; Lehrberg s. 477-478; Nerep & Samuelsson 17 kap. 7 § not 7.5.

rättshandlingen utgjorde en värdeöverföring.¹⁴² Detta avsnitts redogörelse för värdeöverföringsreglernas förhållande till ABL:s regler om behörighet och befogenhet är bl.a. av relevans för frågeställningsargument som avser värdeöverföringsreglernas förhållande till andra bolags inre förhållanden.¹⁴³

Denna teori om befogenhetsreglernas tillämpning på förtäckta värdeöverföringar nedmonterades dock i praxis hänförlig till ÄABL, där HD uttalade att ÄABL:s befogenhetsregler inte var tillämpliga på överskridande av värdeöverföringsreglerna. Detta motiverade HD med att ABL:s utformning och systematik ansågs föranleda att befogenhetsreglerna utgör påföljd avseende frågor om bolagets inre förhållanden medan återbäringskyldigheten och bristtäckningsansvaret utgjorde de exklusiva påföljderna för överskridanden av de i borgenärsskyddets intresse uppställda bestämmelserna i ÄABL:s motsvarighet till 17 kap. ABL.¹⁴⁴ I doktrin råder numera i huvudsak enighet om att dessa uttalanden motsvarar det gällande rättsläget,¹⁴⁵ trots att ABL:s förarbeten kan uppfattas som självmotsägande i denna fråga.

¹⁴² Danielsson s. 236-237; Lindskog 1995 s. 20-21, 39-40, 44, 96-97, 115-119, 126 med hänvisningar. Se även fotnot 21 och 82.

¹⁴³ Se avsnitt 4.4.

¹⁴⁴ NJA 1997 s. 418; NJA 1999 s. 426; Andersson s. 112, 144.

¹⁴⁵ Andersson, S. m. fl. 17 kap. 6 § not 1 stycke 3; Lehrberg s. 490-492; Nerep & Samuelsson 17 kap. 6 § not 6.4 stycke 4, not 6.5 stycke 1-2.

3 Kommanditbolaget

3.1 Kommanditbolagets definition

BL definierar kommanditbolaget som (1) ett handelsbolag (2) i vilket en eller flera bolagsmän har förbehållit sig att inte svara för bolagets förbindelser med mera än han har satt in eller åtagit sig att sätta in i bolaget.¹⁴⁶ En översiktlig redogörelse för kommanditbolagets definition är av direkt relevans för ändamålsbaserade frågeställningsargument.¹⁴⁷ Vidare så är denna redogörelse även av relevans för en grundläggande förståelse för kommanditbolagsformen.

Handelsbolagsrekvisitet (1) redogörs för under avsnitt 3.1.1 medan ansvarsförbehållsrekvisitet (2) redogörs för under avsnitt 3.1.2.

3.1.1 Handelsbolag

Ett handelsbolag definieras i BL som (1) ett bolagsförhållande (2) grundat på ett avtal, mellan två eller flera fysiska eller juridiska personer, (3) om att gemensamt utöva näringsverksamhet i bolag och (4) bolaget har förts in i handelsregistret.¹⁴⁸ ”Bolagsrekvisitet” (1) redogörs för i avsnitt 3.1.1.1, ”avtalsrekvisitet” (2) i avsnitt 3.1.1.2, rekvisitet ”näringsverksamhetssyftet” (3) i avsnitt 3.1.1.3 samt ”registreringsrekvisitet” (4) i avsnitt 3.1.1.4.

Då BL definierar kommanditbolaget som en variant på handelsbolaget,¹⁴⁹ så omfattas kommanditbolaget som utgångspunkt av handelsbolagets reglering i 2 kap. BL. Därutöver återfinns särlösningar för kommanditbolaget i 3 kap. BL.¹⁵⁰ Redogörelsen kommer fortsättningsvis hänvisa till BL:s 2 kap. om handelsbolag utan att detta förhållande särskilt påtalas.

3.1.1.1 Den allmänna bolagsdefinitionen

Lagstiftaren har inte ansett det vara lämpligt att formulera en allmän bolagsdefinition i lagtext, utan istället anslutit sig till de rekvisit som utvecklats i doktrin. Doktrinen allmänna bolagsdefinition utgörs av (1) ett avtal mellan bolagsmännen; (2) att bolagsmännen har ett gemensamt bolagssyfte; samt (3) att bolagsmännen är förpliktade att verka för det

¹⁴⁶ 1 kap. 2 § 1 men. BL.

¹⁴⁷ Se avsnitt 4.6.

¹⁴⁸ 1 kap. 1 § BL.

¹⁴⁹ 1 kap. 2 § BL; prop. 1979/80:143 s. 111; se även avsnitt 3.1 avseende kommanditbolagets definition.

¹⁵⁰ 3 kap. 1 § BL.

gemensamma bolagssyftet.¹⁵¹ Eftersom specifika bolagsformers avvikelser från den allmänna bolagsdefinitionen äger företräde,¹⁵² torde den allmänna bolagsdefinitionen i allmänhet sakna genomslag avseende handelsbolaget.

3.1.1.2 Avtal

Det enda BL föreskriver avseende handelsbolagsavtalets innehåll är att handelsbolaget ska utöva näringsverksamhet.¹⁵³

Den allmänna avtalsrättens tillämplighet på bolagsavtalet medför att ändringar och tillägg till bolagsavtalet som utgångspunkt kräver samtliga bolagsmäns (även kommanditdelägars¹⁵⁴) samtycke för att få verkan, oavsett vad ändringen eller tillägget avser. På samma sätt kan samtliga bolagsmän avtala om särskilda föreskrifter för ändring eller omförhandling av bolagsavtalet.¹⁵⁵ Att bolagsavtal kan ingås muntligen och konkludent samt att bolagsmännen åtnjuter avtalsfrihet i ett flertal rättsliga frågor för kommanditbolaget, kommer i praktiken innebära att bolagsmännen kan överenskomma om flertalet ändringar och tillägg till bolagsavtalet av både generell och kasuistisk karaktär. Sådana ändringar anses som utgångspunkt vara integrerade med det ursprungliga bolagsavtalet.¹⁵⁶

Avtalsrekvisitet innefattar också ett krav på flera bolagsmän för bildande av ett handelsbolag, dock utan något krav på armlängds avstånd mellan bolagsmännen.¹⁵⁷ Handelsbolaget kan dock själv inte utgöra avtalspart i sitt eget bolagsavtal.¹⁵⁸ Utifall antalet bolagsmän i ett handelsbolag går ned till ett så föreskriver BL att handelsbolaget måste likvideras efter sex månader.¹⁵⁹

3.1.1.3 Syfte att gemensamt utöva näringsverksamhet

Med begreppet näringsverksamhet har lagstiftaren åsyftat en koppling till näringsidkarbegreppet i 1976 års BFL.¹⁶⁰ Propositionen till 1999 års bokföringslag definierar näringsverksamhet som all verksamhet av ekonomisk natur av sådan karaktär att den kan betecknas som yrkesmässig. Näringsverksamheten torde även grundas på ett visst mått av varaktighet.

¹⁵¹ Prop. 1979/80:143, s. 35, 108-109; SOU 1978:67 s. 58-61, 87; Lindskog 1 kap. not 1.1.1; Nial & Hemström s. 42.

¹⁵² Lindskog kap. 1 not. 1.5.3.

¹⁵³ Lindskog 0 kap. not 3.1.2; Nial & Hemström s. 84; Sandström s. 21; se mer om detta i avsnitt 3.1.1.3.

¹⁵⁴ Se bl.a. avsnitt 3.1.2 avseende kommanditbolagets olika kategorierna av bolagsmän.

¹⁵⁵ Johansson 2011, s. 71; Lindskog 1 kap. not 1.2.1, 2 kap. 1 § not 3.3, 2 § noter 4.1, 4.2; Sandström s. 78-79.

¹⁵⁶ Lindskog 0 kap. not 3.1.2, 2 kap. 1 § not 3.3.

¹⁵⁷ Lindskog 0 kap. not 3.1.1 samt fotnot 1.

¹⁵⁸ Lindskog 2 kap. not 3.1.3.

¹⁵⁹ 2 kap. 28 § BL.

¹⁶⁰ Prop. 1979/80:143 s. 109; Prop. 1998/99:130 s. 381; Nial & Hemström s. 76-77; Sandström s. 31-32.

Dess omfattning torde dock inte vara av avgörande betydelse för bedömningen.¹⁶¹

I doktrin är det omdebatterat huruvida handelsbolag kan syfta till att utöva annan verksamhet än näringsverksamhet.¹⁶² Det har även debatterats huruvida begreppet näringsverksamhet innefattar ett krav på vinstsyfte.¹⁶³

3.1.1.4 Registrering i handelsregistret

Ett handelsbolag kan inte bildas utan att registreras i handelsregistret,¹⁶⁴ vilket ombesörjs av Bolagsverket.¹⁶⁵ Registreringen måste bl.a. innehålla uppgift om handelsbolagets firma, näringsverksamhetens art, huvudkontorets förläggning, information om bolagsmännen m.m.¹⁶⁶

Ett icke-registrerat bolagsavtal som i övrigt uppfyller handelsbolagsdefinitionens rekvisit utgör ett enkelt bolag.¹⁶⁷ Då ett enkelt bolag inte är en juridisk person,¹⁶⁸ så anses handelsbolaget som utgångspunkt erhålla sin juridiska personlighet vid registreringen.¹⁶⁹

Registreringsrekvisitet medför även att uppgifter om handelsbolagets förhållanden får publicitet och kan kontrolleras av handelsbolagets intressenter.¹⁷⁰ Den information som återfinns i handelsregistret anses vara allmänt känd,¹⁷¹ vilket inverkar på tillämpningen av flera kommanditbolagsrättsliga bestämmelser som utgår ifrån tredje mans insikt.

3.1.2 Förbehåll om bolagsmans begränsade ansvar för bolagets förpliktelser

Det rekvisit som särskiljer kommanditbolaget från ett handelsbolag, är att en eller flera bolagsmän har förbehållit sig att inte svara för bolagets förbindelser gentemot tredje man med mera än han har satt in eller åtagit sig att sätta in i bolaget (detta benämns fortsättningsvis som ”ansvarförbehåll”).¹⁷² Ansvarförbehållets innebörd för kommanditbolagets och bolagsmännens förhållande till tredje man redogörs för i avsnitt 3.4.2.

¹⁶¹ Johansson 2011, s. 43; Sandström s. 31-32.

¹⁶² Lindskog 1 kap. 1 § not 4.3.3 fotnot 35; Nial & Hemström s. 73-76; Sandström s. 32-33; se avsnitt 3.4.2 avseende bolagsmännens gäldansvar.

¹⁶³ Lindskog 2 kap. 3 § noter 6.3.1, 6.3.2; Nial & Hemström s. 77.

¹⁶⁴ 1 kap. 1 § 1 st. BL.

¹⁶⁵ 1 § HRL.

¹⁶⁶ 4 § 2 st. HRL.

¹⁶⁷ 1 kap. 3 § BL; Prop. 1992/93:137 s. 14; Johansson 2011, s. 78; Sandström s. 65.

¹⁶⁸ 1 kap. 4 § BL.

¹⁶⁹ Johansson 2011, s. 78; Lindskog 1 kap. 1 § not 4.2.1; Nial & Hemström s. 86-87; Sandströms. 65.

¹⁷⁰ 18 § HRL; Johansson 2011, s. 52-53; Lindskog 1 kap. 1 § not. 4.2.2; Sandström s. 34.

¹⁷¹ 18-19 §§ HRL.

¹⁷² 1 kap. 2 § BL; Lindskog 3 kap. not 1.1.1.

Ett ansvarsförbehåll medför att kommanditbolag innefattar två olika kategorier av bolagsmän: kommanditdelägare respektive komplementärer.¹⁷³ Komplementärer ansvarar primärt, direkt och solidariskt för kommanditbolagets förpliktelser gentemot tredje man,¹⁷⁴ medan kommanditdelägare huvudsakligen enbart ansvarar gentemot kommanditbolaget avseende fullgörandet av ett tillskott som föreskrivs av ansvarsförbehållet.¹⁷⁵ I frågor där gällande rätt inte medför någon åtskillnad avseende rättigheter respektive skyldigheter för dessa bolagsmannakategorier kommer framställningen fortsättningsvis använda begreppet ”bolagsmän”. I frågor där sådana skillnader föreligger kommer framställningen falla tillbaka på begreppen kommanditdelägare och komplementärer.

Ett ansvarsförbehåll är en bolagsavtalsbestämmelse som alla andra, och erfordrar därför som utgångspunkt samtliga bolagsmäns samtycke för att få verkan.¹⁷⁶

Avseende ansvarsförbehållets utformning så anger BL inga formföreskrifter eller innehållskrav.¹⁷⁷ Ansvarsförbehållet kan exempelvis avse beloppsspecificerad egendom eller arbetsprestationer.¹⁷⁸ I doktrin har diskuterats i vilken utsträckning låga belopp kan godtas i ansvarsförbehåll.¹⁷⁹ En minimigräns har inte fått gehör hos lagstiftaren.¹⁸⁰ Mattsson samt Nial har anfört att lagstiftningens tydliga avsaknad av minimigräns utesluter hänsyn till insatsens storlek vid bedömning av ansvarsförbehållets giltighet.¹⁸¹ Lindskog har till detta resonemang tillfogat att ett ansvarsförbehåll även torde kunna föreskriva kommanditdelägars fullständiga frihet från gäldansvar.¹⁸²

3.2 Kommanditbolagets rättssubjektivitet

3.2.1 Egendomsförhållanden

BL föreskriver att kommanditbolaget kan förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter samt föra talan inför domstolar och andra myndigheter.¹⁸³ Kommanditbolaget åtnjuter alltså både rättslig handlingsförmåga och status som rättssubjekt. Insikt om innebörden av kommanditbolagets

¹⁷³ 1 kap. 2 § BL.

¹⁷⁴ Se avsnitt 3.4.2.2 avseende komplementärers gäldansvar.

¹⁷⁵ Se avsnitt 3.4.2.3 avseende kommanditdelägars gäldansvar.

¹⁷⁶ Lindskog 1 kap. 2 § not 5.1.1; Nial & Hemström s. 142, 318; se avsnitt 3.1.1.2 avseende ändring av bolagsavtalet.

¹⁷⁷ 1 kap. 2 § BL; Lindskog 3 kap. 8 § not 3.3; Nial & Hemström s. 330; Sandström s. 35.

¹⁷⁸ Lindskog 3 kap. 8 § not 5.2; Nial & Hemström s. 324, 332-333.

¹⁷⁹ SOU 1978:67 s. 114-115; Mattson s. 378-379; Nial-Hemström s. 330.

¹⁸⁰ Prop. 1979/80:143 s. 44; SOU 1978:67 s. 114-115.

¹⁸¹ Mattson SvJT 1984 s. 378-379; Nial & Hemström s. 330.

¹⁸² Lindskog 1 kap. 2 § not 4.1.2 fotnot 16.

¹⁸³ 1 kap. 2, 4 §§ BL.

rättssubjektivitet samt rättsliga frågor i anslutning därtill är av central betydelse för relationen mellan kommanditbolag och dess bolagsmän. I detta avsnitt redogörs således för allmänt om innebörden av kommanditbolagets rättssubjektivitet samt dess konsekvenser för egendomsförhållanden (avsnitt 3.2.1), medan bolagsmännens andelsrätt i kommanditbolaget (avsnitt 3.2.2) redogörs för därefter. Denna allmänna del samt avsnittet om egendomsförhållanden är främst av relevans för analysens tolkning av affärshändelsekategorin utifrån framställningens frågeställning.¹⁸⁴

BL:s tydliga utgångspunkter i denna fråga kan problematiseras utifrån ett flertal aspekter, vilka bl.a. den äldre bolagskommittén anförde som grund för att handelsbolaget inte fullt ut skulle betraktas som en självständig juridisk person.¹⁸⁵ Den mest uppenbara komplikationen är bolagsmännens gäldansvar,¹⁸⁶ varpå bolagsmännen i viss mån framstår som subjekt för kommanditbolagets rättigheter och skyldigheter.¹⁸⁷ Den andra problematiska aspekten är att bolagsmän genom agerande i egenskap av förvaltare¹⁸⁸ av, samt företrädare¹⁸⁹ för, kommanditbolaget inom vissa begränsningar kan verka för samt verkställa överföring av bolagsegendom till sig själva.¹⁹⁰ Slutligen kan bolagsmän överföra privat egendom till kommanditbolaget i syfte att missgynna sina privata borgenärer.¹⁹¹ Det bör noteras att konsekvenserna av dessa aspekter utgör en del av kärnan i uppsatsens frågeställningar. Nial har i detta avseende anført att även om ovan redogjorda aspekter emellanåt kan framstå som juridiska avvikelser från vad som annars gäller för andra associationer med rättssubjektivitet, så inverkar det ingalunda på kommanditbolagets karaktär av juridisk person.¹⁹² Lindskog har anført att en unik konstruktion av begreppet juridisk person för handelsbolaget, i anledning av dessa aspekter, inte torde kunna godtas pga. avsaknaden av uttryckligt stöd i lag eller praxis för detta, samt att en haltande rättspersonlighet gentemot bolagsmännen skulle rendera en påtaglig del av BL:s reglering oklar och motsägelsefull.¹⁹³ Sammanfattningsvis torde de idag anses råda bred enighet om att kommanditbolaget är en juridisk person.¹⁹⁴

Såsom Lindskog anført bekräftar BL även kommanditbolagets ställning som juridisk person gentemot bolagsmännen.¹⁹⁵ Kommanditbolaget kan exempelvis använda rättsliga medel, såsom process och utmätning,

¹⁸⁴ Se avsnitt 4.2.2.

¹⁸⁵ Äldre bolagskommittén s. 90-91; NJA II 1895 nr. 3 s. 11

¹⁸⁶ Se avsnitt 3.4.2 avseende bolagsmännens gäldansvar.

¹⁸⁷ Äldre bolagskommittén s. 90-91.; NJA II 1895 nr. 3 s. 11.

¹⁸⁸ Se avsnitt 3.3.4 avseende förvaltningsrätt i kommanditbolag.

¹⁸⁹ Se avsnitt 3.4.3 avseende företrädarrätt i kommanditbolag.

¹⁹⁰ Nial & Hemström s. 99, 324-325.

¹⁹¹ Sandström s. 78.

¹⁹² Nial & Hemström s.98-99, 209.

¹⁹³ Lindskog 1 kap. 4 § not 3.1.1 samt fotnoter 2-5.

¹⁹⁴ Nial & Hemström s. 98-99.

¹⁹⁵ 2 kap. 13, 14 §§, 3 kap. 8 § 2 st. BL; Johansson 2011, s. 74; Lindskog 2 kap. not 3.1.3; Nial & Hemström s. 98-99, 206.

gentemot bolagsmän.¹⁹⁶ Rättigheter och skyldigheter mellan kommanditbolaget och en eller flera bolagsmän är för övrigt en vanlig rättsföljd i anledning av flera bestämmelser i BL eller bolagsavtalet.¹⁹⁷

Det bör även tilläggas att ett kommanditbolags rättspersonlighet och identitet är oberoende av och påverkas inte av eventuella förändringar i delägarkretsen.¹⁹⁸ Hur ett kommanditbolag representeras och rättshandlar gentemot en bolagsman redogörs för i avsnitt 3.4.3.

Kommanditbolagets ställning som juridisk person innebär en åtskillnad mellan kommanditbolagets respektive bolagsmännens tillgångar och skulder. Vidare kan endast bolagsborgenärerna, och således inte bolagsmännens privata borgenärer, göra gällande sina fordringar gentemot kommanditbolaget.¹⁹⁹ Överlåtelser och andra transaktioner mellan kommanditbolaget och dess bolagsmän får slutlig verkan i enlighet med allmänna sakrättsliga regler.²⁰⁰

3.2.2 Bolagsmännens andelsrätt i kommanditbolaget

Istället för att äga kommanditbolagets egendom, så anses bolagsmännen som utgångspunkt äga en andelsrätt i kommanditbolagets förmögenhet så länge kommanditbolaget består.²⁰¹ Att bolagsmännen är att anse som andelsägare av kommanditbolagets förmögenhetsmassa är en princip med anor tillbaka till 1895 års lag om handelsbolag och enkla bolag.²⁰² I detta avsnitt ska översiktligt redogöras för andelsrätter i kommanditbolag. Denna redogörelse är av relevans för ett flertal frågeställningsargument, vilka redogörs för i framställningens analyskapitel. Främst är det relevant för tolkningen av affärshändelsedefinitionens olika begrepp,²⁰³ men även tolkningen av förmögenhetsminskningsrekvisitet,²⁰⁴ samt ändamålsbaserade frågeställningsargument.²⁰⁵

Andelsrätter i kommanditbolag har anknytning till frågor om bolagsmännens ekonomiska tillskott i kommanditbolaget, vilka redogörs för i avsnitt 3.3.5. Översiktligt kan här anges att ekonomiska tillskott är rättshandlingar varvid bolagsmän skjuter till eget kapital till kommanditbolagets kapitalmassa, vanligtvis i anledning av föreskrifter i bolagsavtalet.

¹⁹⁶ Johansson 2011, s. 72-73; Nial & Hemström s. 98-100, 198, 206; Sandström s. 79.

¹⁹⁷ Lindskog 2 kap. not 3.1.3.

¹⁹⁸ Lindskog 1 kap. 4 § not 3.1.3.

¹⁹⁹ Johansson 2011, s. 72-73; Lindskog 1 kap. 4 § not 3.1.2; Nial & Hemström s. 98-100, 198, 206; Sandström s. 79.

²⁰⁰ Nial & Hemström s. 87, 208-211.

²⁰¹ Prop. 1979/80:143 s. 115; Johansson 2011, s. 72-73; Lindskog 2 kap. not 2.3.1.

²⁰² Äldre bolagskommittén s. 90; Johansson 2011, s. 74-75.

²⁰³ Se avsnitt 4.2.2 avseende tolkningen av begreppet ekonomisk relation samt tolkningen av relationsrekvisitets orsakssambandskrav.

²⁰⁴ Se avsnitt 4.2.3.

²⁰⁵ Se avsnitt 4.6.

Bolagsmans innehav av andelsrätt utgör inte ett fordringsförhållande gentemot kommanditbolaget, utan i stället ett anspråk på de ekonomiska befogenheter som redogörs för i avsnitt 3.3.6. Andelsrätten innefattar även en rätt till en motsvarande andel av den bolagsförmögenhet som eventuellt återstår efter att kommanditbolagets förpliktelser betalats av vid skifte, som ska ske när kommanditbolaget likvideras.²⁰⁶ Andelsrättens karaktär som anspråk på ovan nämnda ekonomiska rättigheter innebär att bolagsmannen som utgångspunkt inte har automatisk rätt till kapitaluttag från kommanditbolaget,²⁰⁷ utan samtliga bolagsmäns samtycke.²⁰⁸

Beräkningen av marknadsvärdet på en bolagsmans andelsrätt är som utgångspunkt oklart. Det torde utgå ifrån relationen mellan det sammanlagda värdet på vederbörandes samtliga tillskott till kommanditbolaget, och värdet på kommanditbolagets sammanlagda egendomsmassa. Därefter kan andelsrättens marknadsvärde eventuellt ökas bl.a. genom nya ekonomiska tillskott respektive minskas i anledning av bolagsmannens kapitaluttag ur kommanditbolaget. Beräkningen av en bolagsmans andelsrätt anspråksdel torde vidare kunna regleras genom bolagsmäns inbördes avtalsfrihet.²⁰⁹

Andelsrättens förhållande till ställningen som bolagsman (fortsättningsvis benämnd som ”bolagsmannaskap”) är speciellt ur ett bolagsrättsligt perspektiv. I kontrast till aktiebolagsrättens princip om splittringsförbud,²¹⁰ anses BL:s bolagsformer som personbolag, varpå det dominerande anförandet i doktrinen är att de rättigheter och skyldigheter som följer av kommanditbolagets bolagsmannaskap är skilda från innehavet och förfogandet över andelsrätter i kommanditbolaget.²¹¹ Denna splittring innebär att en bolagsman i ett kommanditbolag kan förfoga över hela eller delar av sin andelsrätter i kommanditbolaget utan att vederbörandes bolagsmannaskap påverkas. En andelsrätt är således som utgångspunkt omsättningsbar.²¹² Rättsliga frågor avseende överlåtelse av andelsrätt redogörs för ytterligare i avsnitt 3.3.6.

²⁰⁶ 2 kap. 34 § 2 st. BL; Lindskog 2 kap. noter 2.3.3, 2.3.5, 2.4.3.

²⁰⁷ Lindskog 2 kap. not 2.3.3.

²⁰⁸ Lindskog 2 kap. noter 2.3.3, 2.3.6; se avsnitt 3.3.4.3 avseende åtgärder som strider mot bolagets ändamål.

²⁰⁹ Prop. 1979/80:143 s. 115-116; Lindskog 2 kap. not 2.3.4; se avsnitt 3.3.2 avseende avtalsfriheten rörande bolagsmäns inbördes förhållanden.

²¹⁰ Johansson 2011, s. 279-280; Nerep & Samuelsson 1 kap. 11 § not 11.6.2 stycke 2; Sandström s. 91.

²¹¹ Hemström & Giertz 2013, s. 47; Johansson 2011, s. 279-281; Lindskog 2 kap. not 5.1.3; Nial & Hemström s. 96, 215, 218; Sandström s. 91.

²¹² Johansson 2011, s. 279-280; Lindskog 2 kap. not 5.1.1, 2 kap. 21 § not 3.1; Nial & Hemström s. 218, 224-225; Sandström s. 91.

3.3 Bolagsmännens inbördes förhållanden

3.3.1 Allmänt

Med begreppet bolagsmännens ”inbördes förhållanden”, eller ”det inre förhållandet”, avses i denna framställning de rättigheter och skyldigheter som gäller bolagsmännen emellan i anledning av kommanditbolagsförhållandet. Dessa begrepp omfattar även rättigheter och skyldigheter mellan bolagsmännen och kommanditbolaget. Kommanditbolagets rättigheter och skyldigheter gentemot tredje män omfattas dock inte av det inbördes förhållandet, utan redogörs för i avsnitt 3.4.

En redogörelse för bolagsmännens inbördes förhållanden är ett centralt moment för förståelsen av hur bolagsmännen kan agera i kommanditbolaget, vilket är en ofrånkomlig komponent för besvarandet av frågeställningen.

Redogörelsen nedan kommer därför i tur och ordning att avse avtalsfriheten avseende bolagsmännens inbördes förhållanden (3.3.2), möjligheten att vara bolagsman (3.3.3), bolagsmännens förvaltningsrätt (3.3.4), tillskott till kommanditbolaget (3.3.5) samt andelsrättens ekonomiska befogenheter (3.3.6).

3.3.2 Avtalsfrihet

Såsom tidigare nämnts så utgör kommanditbolagets bolagsavtal grunden för kommanditbolagets uppkomst.²¹³ I detta avsnitt ska däremot redogöras för bolagsavtalets ställning som rättskälla avseende bolagsmännens inbördes förhållanden. Kommanditbolagsformens avtalsfrihet avseende bolagets inre förhållanden är av relevans för ett flertal frågeställningsargument, såsom frågeställningsargument som avser värdeöverföringsreglernas förhållande till andra bolags inre förhållanden²¹⁴ samt olika ändamålsbaserade frågeställningsargument.²¹⁵

Utgångspunkten är att BL tillerkänner bolagsmännen full avtalsfrihet avseende bolagets inre förhållanden,²¹⁶ vilket är en underförstådd utgångspunkt för den fortsatta redogörelsen. Regleringen av kommanditbolagets förhållande till tredje män är dock i stor utsträckning tvingande.²¹⁷

²¹³ Se avsnitt 3.1.1.2.

²¹⁴ Se avsnitt 4.4

²¹⁵ Se avsnitt 4.6.

²¹⁶ 2 kap. 1 §, 3 kap. 1, 3-6, 11 §§ BL; Hemström & Giertz 2013, s. 63.

²¹⁷ 2 kap. 1 §, 3 kap. 1 § BL; se avsnitt 3.4 avseende kommanditbolagets förhållande till utomstående.

Rättsföljden av att kommanditbolagsavtalet reglerar en fråga om bolagets inre förhållande är att kommanditbolagets företrädare, eventuella bolagsorgan och bolagsmän är förpliktade att tillämpa och rätta sig efter avtalsbestämmelserna i fråga under avtalets bestånd. Varje bolagsman har en motsvarande rätt att kräva tillämpning av sådana bolagsavtalsbestämmelser.²¹⁸

Vad som tidigare redogjorts för avseende bolagsavtalet, såsom frågor om den allmänna avtalsrättens tillämplighet, krav på bolagsavtalets form och innehåll samt ändringar och tillägg till bolagsavtalet, gäller även avseende bolagsavtalsbestämmelser som reglerar bolagsmännens inre förhållanden.²¹⁹

Det bör redan här erinras om att bolagsavtalsbestämmelser avseende bolagsmännens inbördes förhållanden kan även påverka kommanditbolagets avtalsbundenhet gentemot tredje man.²²⁰

3.3.3 Möjlighet att vara bolagsman

Bolagsmännens personliga gäldansvar²²¹ anses utgöra kommanditbolagets huvudsakliga borgenärsskydd.²²² Borgenärsskyddets effektivitet blir därför i viss mån avhängigt vilka krav som ställs för att någon ska kunna erhålla bolagsmannaskap i kommanditbolaget. Detta avsnitt redogör för möjligheten att förvärva bolagsmannaskap, vilket är av relevans för frågeställningsargument som avser värdeöverföringsreglernas oförenlighet med kommanditbolagsformen.²²³

Utgångspunkten är att alla fysiska och juridiska personer kan vara parter i ett kommanditbolagsavtal. Vissa grundläggande begränsningar ska dock redogöras för här. Verkan av dessa kvalifikationskrav brukar beskrivs generellt som ogiltighetsgrunder tillämpliga på kommanditbolagsförhållandet, såtillvida annat inte föreskrivs i det tillämpliga bolagsavtalet.²²⁴

BL föreskriver två kvalifikationskrav avseende bolagsmän, som vid åsidosättande medför att kommanditbolaget är att anse som handelsbolag.²²⁵ Som tidigare nämnts så måste kommanditbolaget utgöras av minst en komplementär.²²⁶ Vidare så får varken stiftelser eller ideella föreningar

²¹⁸ Johansson 2011, s. 69-70; Lindskog 0 kap. not 3.1.3, 2 kap. 1 § noter 6.3.2-6.3.3.

²¹⁹ Se avsnitt 3.1.1.2.

²²⁰ Se avsnitt 3.4.3 avseende företrädarrättens begränsningar.

²²¹ Detta redogörs för i avsnitt 3.4.2.

²²² Prop. 1979/80:143 s. 47-48; SOU 1978:67 s. 120-122; Hemström & Giertz 2013, s. 33; Nial & Hemström s. 113.

²²³ Se avsnitt 4.5.

²²⁴ Lindskog 2 kap. 1 § not 4.4.2; Nial & Hemström s. 89, 318; Sandström s. 66.

²²⁵ 3 kap. 2 § 3 men. BL; Lindskog 3 kap. 2 § not 4.1, 6.1; Nial & Hemström s. 95.

²²⁶ 3 kap. 2 § 1 men. BL.

utgöra komplementärer,²²⁷ vilket bl.a. motiverats med att olika stiftelser utnyttjat handelsbolag vid avancerad skatteplanering.²²⁸ Som tidigare nämnts så kan aktiebolag dock agera som komplementär,²²⁹ vilket är en vanlig konstruktion.²³⁰

I doktrin har tidigare diskuterats huruvida juridiska personer ska få agera som bolagsmän i handelsbolag och kommanditbolag. Detta har bl.a. ifrågasatts med motiveringen att (vissa) bolagsmäns gäldansvar utgör ett bärande moment för handels- respektive kommanditbolagsformen. Detta bärande moment har av vissa ansetts åsidosättas utifall associationer, vars associationsmedlemmar enbart har ett begränsat ansvar för associationens förpliktelser, tillåts agera som bolagsman i handels- respektive kommanditbolag.²³¹ Praxis har dock godtagit registrering av handelsbolag respektive kommanditbolag med enbart aktiebolag som bolagsmän.²³² Konstruktionen att ett aktiebolag med lägsta möjliga aktiekapital, som ägs av kommanditdelägarna, agerar som ensam komplementär för kommanditbolaget, en s.k. ”ansvarshatt”, torde numera vara vanligt förekommande.²³³

Det ställs även vissa krav avseende bolagsmännens status. En person med näringsförbud får inte delta som komplementär.²³⁴ Fysiska och juridiska personer i konkurs får inte driva verksamhet i t.ex. kommanditbolag.²³⁵ Om en bolagsman går i konkurs så ska kommanditbolaget genast träda i likvidation,²³⁶ såtillvida bolagsavtalet i fråga inte föreskriver bolagsmannens utträde eller uteslutning ur bolaget.²³⁷ Avseende omyndiga personer eller personer under förvaltarskap, så gäller allmänna bestämmelser om deras möjlighet att driva verksamhet och ingå rättshandlingar.²³⁸

3.3.4 Bolagsmännens förvaltningsrätt

3.3.4.1 Allmänt om förvaltningsrätten

Utgångspunkten för den kommanditbolagsrättsliga förvaltningsrätten är att bolagsmännen har att finna sig i de förvaltningsåtgärder som fattas av andra förvaltningsberättigade bolagsmän, såtillvida BL eller bolagsavtalet inte

²²⁷ 3 kap. 2 § BL. Det är dock omdiskuterat huruvida begränsningen avser utesluta dessa associationer från komplementärsställning helt, eller om begränsningen enbart utgör ett krav på andra komplementärer: se Lindskog 3 kap. 2 § not 5.1; Nial & Hemström s. 317.

²²⁸ Prop. 1979/80:143 s. 42-44; prop. 2004/05:50 s. 13-15.

²²⁹ NJA 1905 s. 247; RÅ 1918 s. 233; RÅ 1932 s. 111; RÅ 1956 s. 64.

²³⁰ Sandström s. 98; Bankföreningens utlåtande.

²³¹ Sandström s. 65-66.

²³² NJA 1905 s. 247; RÅ 1918 s. 233; RÅ 1932 s. 111; RÅ 1956 s. 64.

²³³ Lindskog 1 kap. 1 § not 3.2, 3 kap. 2 § not 5.2; Sandström s. 98.

²³⁴ 6 § 1 st. p. 2 LNF; Hemström & Giertz 2013, s. 63.

²³⁵ 6 kap. 1 § KL; Prop. 1979/80:143 s. 109; Lindskog 2 kap. 1 § not 4.4.1.

²³⁶ 2 kap. 27 § BL.

²³⁷ 2 kap. 29 § BL.

²³⁸ Se bl.a. 9 kap. 5 §, 11 kap. 7 §, 13 kap. 13 § 1-2 st., 14 kap. 14 § FB; Lindskog 2 kap. 1 § not 4.4.1; Nial & Hemström s. 82.

kräver samtliga bolagsmäns samtycke avseende agerandet i fråga.²³⁹ Förvaltningsåtgärder är ett mycket brett begrepp som omfattar samtliga rättshandlingar och rent faktiska åtgärder vilka avser bolagets inre förhållande.²⁴⁰ Det omfattar dock inte ändringar och tillägg avseende bolagsavtalet.²⁴¹ BL innehåller inga formföreskrifter avseende förvaltningsbeslut.²⁴²

En redogörelse för bolagsmännens förvaltningsrätt i kommanditbolag är av central betydelse för framställningens frågeställning, eftersom den direkt avser frågan hur aktiebolag genom sitt bolagsmannaskap kan agera inom ramen för kommanditbolagets inre förhållanden. Således är redogörelsen i dessa avsnitt avseende förvaltningsrätten av relevans för bl.a. analysens tolkning av affärshändelsedefinitionens olika begrepp,²⁴³ förmögenhetsminskningsrekvisitet,²⁴⁴ frågeställningsargument avseende jämförbarheten mellan ABL:s respektive BL:s befogenhetsbestämmelser,²⁴⁵ frågeställningsargument avseende värdeöverföringsreglernas oförenlighet med kommanditbolagsformen,²⁴⁶ samt ändamålsbaserade frågeställningsargument.²⁴⁷

Eftersom förvaltningsrätten avser bolagets inre förhållanden, så är den principiellt åtskild från företrädarrätten, vilken avser bolagets förhållande gentemot tredje man.²⁴⁸ Trots detta återfinns som tidigare antytts en koppling däremellan på så sätt att en företrädarberättigad bolagsmans agerande för kommanditbolagets räkning gentemot tredje man måste grundas på ett behörigt förvaltningsbeslut om rättshandlingen i fråga.²⁴⁹ Avsaknad av ett sådant förvaltningsbeslut kan i egenskap av befogenhetsinskränkning eventuellt påverka rättshandlingens bundenhet gentemot parterna. Denna och övriga frågor avseende företrädarrätten kommer dock redogöras för senare.²⁵⁰

Bolagsmännen kollektiva enighet utgör ett stort inflytande på förvaltningsrätten utformning generellt samt i individuella fall i anledning av BL:s vidsträckt avtalsfrihet avseende förvaltningsrätten fördelning och innebörd.²⁵¹

²³⁹ 2 kap. 3 § 1 st. BL; Johansson 2011, s. 112; Lindskog 2 kap. 3 § noter 3.1, 4.3; Sandström s. 69.

²⁴⁰ NJA 2004 s. 19; Nial & Hemström s. 105; Sandström s. 70-71.

²⁴¹ Johansson 2011, s. 112; Lindskog 2 kap. 3 § noter 3.1, 4.3; Sandström s. 69.

²⁴² Johansson 2011, s. 164.

²⁴³ Se avsnitt 4.2.2.

²⁴⁴ Se avsnitt 4.2.3.

²⁴⁵ Se avsnitt 4.4 samt 4.5.

²⁴⁶ Se avsnitt 4.5.

²⁴⁷ Se avsnitt 4.6.

²⁴⁸ Hemström & Giertz 2013, s. 52; Johansson 2011, s. 253; Nial & Hemström s. 177.

²⁴⁹ Johansson 2011, s. 112-113; Nial & Hemström s. 105.

²⁵⁰ Se avsnitt 3.4.3.

²⁵¹ 2 kap. 1, 3 §§ BL; Lindskog 2 kap. not 3.2.1; se avsnitt 3.3.2 avseende bolagsmännens avtalsfrihet rörande det interna förhållandet samt avsnitt 3.3.4.3 avseende begränsningarna av förvaltningsrätten.

Först kommer att redogöras för vilka bolagsmän som innehar förvaltningsrätt (avsnitt 3.3.4.2), och därefter redogörs för förvaltningsrättens olika begränsningar (avsnitt 3.3.4.3).

3.3.4.2 Förvaltningsberättigade bolagsmän

Enbart komplementärerna har förvaltningsrätt i kommanditbolag, såtillvida bolagsavtalet inte föreskriver annat.²⁵²

Utgångspunkten är att komplementärerna är inbördes jämställda i förvaltningen av ett kommanditbolag. Vidare så är deras förvaltningsrätt delad såtillvida att varje komplementär kan självständigt fatta förvaltningsbeslut.²⁵³ Denna form av särförvaltning har motiverats med att bolagsmännen ofta utgör en homogen och begränsad grupp samt att verksamheter som lämpar sig för kommanditbolagsformen ofta kräver snabba beslut och åtgärder från bolagsmännens sida.²⁵⁴

Avtalsfriheten innebär ett oändligt antal möjliga alternativ till BL:s reglering av förvaltningsrätten. Således kan bolagsavtalet tillerkänna kommanditdelägare fullständig eller partiell förvaltningsrätt, alternativt begränsa samtliga eller enskilda komplementärers förvaltningsrätt.²⁵⁵ Som exempel kan majoritetskrav eller bolagsmännens enighet föreskrivas för giltigheten av samtliga eller vissa specificerade förvaltningsbeslut. Bolagsmännen kan också upprätta olika former av förvaltningsorgan eller andra beslutsstrukturer.²⁵⁶ Då kommanditdelägarna likt aktieägare är begränsat ansvariga för kommanditbolagets förpliktelser,²⁵⁷ så kan bolagsmännen avtala om en förvaltningsorganisation liknande aktiebolagets, utan att kommanditbolaget blir underkastat ABL:s stränga och omfattande regelverk.²⁵⁸ Det torde även vara möjligt att avtala om förvaltningssskyldighet för förvaltningsberättigade bolagsmän.²⁵⁹

3.3.4.3 Begränsningar av förvaltningsrätten

Eftersom BL:s förvaltning är både vidsträckt och delad, så kan bolagsmännens individuella handlingsutrymme leda till bolagsstyrningsproblem eller konflikter bolagsmännen emellan. Av denna anledning återfinns ett antal begränsningar av förvaltningsrätten som syftar till att erbjuda viss säkerhet mot åtgärder och beslut som kan leda till skada för kommanditbolaget eller enskilda bolagsmän.²⁶⁰ Begränsningarna kan därigenom även anses utgöra ett indirekt skydd för bolagets borgenärer.²⁶¹

²⁵² 3 kap. 4 §, 2 kap. 3 § 1 st. BL.

²⁵³ 2 kap. 3 § 1 st. BL; Johansson 2011, s. 114; Nial & Hemström s. 106; Sandström s. 69.

²⁵⁴ Johansson 2011, s. 114; Nial & Hemström s. 106; Sandström s. 69.

²⁵⁵ Lindskog 3 kap. 4 § noter 3.2, 5.1.1; Nial & Hemström s.116-117, 321; Sandström s. 68.

²⁵⁶ Lindskog 2 kap. 1 § noter 5.2.1-5.2.2; Nial & Hemström s. 116-117; Sandström s. 68.

²⁵⁷ Se avsnitt 3.4.2.3 avseende kommanditdelägarers begränsade gäldansvar.

²⁵⁸ Lindskog 2 kap. 1 § not 5.2.2; Nial & Hemström s. 35, 117, 321.

²⁵⁹ Lindskog kap. 1 not 4.3.2.

²⁶⁰ Hemström & Giertz 2013, s. 49; Johansson 2011, s. 145; Nial & Hemström s. 181.

²⁶¹ Hemström & Giertz 2013, s. 49.

Först och främst så åtnjuter varje förvaltningsberättigad bolagsman en vetorätt mot andra bolagsmäns förvaltningsåtgärder.²⁶² Utifall en bolagsman pga. bolagsavtalet enbart innehar partiell förvaltningsrätt, så torde omfattningen av vederbörandes vetorätt motsvara förvaltningens omfattning.²⁶³ Även vetorätten är helt och hållet föremål för bolagsmäns avtalsfrihet avseende bolagets inre förhållanden.²⁶⁴

Rättsläget är oklart avseende krav för att ett individuellt veto ska få verkan. I doktrin är den rådande uppfattningen att ett individuellt veto dels måste preciseras till att avse en specificerad förvaltningsåtgärd som bolagsman avser vidta, och dels måste avges innan förvaltningsåtgärden vidtagits.²⁶⁵ Såsom tidigare nämnts så föreskriver BL ingen form för förvaltningsåtgärder.²⁶⁶ För att vetorätten ska bli ett effektivt instrument måste således komplementärerna i praktiken hålla varandra kontinuerligt underrättade om kommande förvaltningsåtgärder samt att vetoberättigade bolagsmän ges visst tidsutrymme till vetoöverläggningar.²⁶⁷ BL föreskriver inget i detta avseende och det torde som utgångspunkt inte finnas någon plikt att vid kommanditbolagets förvaltning stimulera vetorättens genomslagskraft.²⁶⁸ Det bör slutligen uppmärksammas att bolagsman som skadar bolaget genom att utöva sin vetorätt utan fog, riskerar skadeståndsskyldighet.²⁶⁹

En annan begränsning i BL är att förvaltningsåtgärder främmande för bolagets ändamål endast får vidtagas med samtliga bolagsmäns samtycke,²⁷⁰ vilket även omfattar samtliga kommanditdelägars samtycke.²⁷¹ Med begreppet bolagets ändamål avses dels bolagets syfte att utöva näringsverksamhet²⁷² och dels näringsverksamhetens art (vilket framöver benämns som ”verksamhetsföremålet”).²⁷³ Verksamhetsföremålet är en fråga för bolagsmäns inbördes avtalsfrihet,²⁷⁴ men måste registreras i handelsregistret.²⁷⁵ I rättspraxis har fastslagits att enbart förvaltningsåtgärder som innebär ett uppenbart åsidosättande av bolagets ändamål är rättsstridiga, vilket torde utgöra en allmän associationsrättslig princip även tillämplig på kommanditbolag.²⁷⁶ Linskog har kritiserat uppenbarhetsrekvisitet,²⁷⁷ och i

²⁶² 2 kap. 3 § 1 st. BL.

²⁶³ Linskog 2 kap. 3 § not 5.1.1; Nial & Hemström s. 107.

²⁶⁴ Nial & Hemström s. 108.

²⁶⁵ Nial & Hemström s. 108; Sandström s. 69. Se dock avvikande uppfattning Linskog 2 kap. 3 § not 5.2.1.

²⁶⁶ Se avsnitt 2.5.4 avseende förvaltningsrätten.

²⁶⁷ Linskog 2 kap. not 3.2.4; Sandström s. 69.

²⁶⁸ Linskog 2 kap. not 3.2.4.

²⁶⁹ 2 kap. 14 § BL; Linskog 2 kap. 3 § not 5.2.3.

²⁷⁰ 2 kap. 3 § 2 st. 1 men. BL.

²⁷¹ Nial & Hemström s. 114; Sandström s. 100.

²⁷² Se avsnitt 3.1.1.3 avseende näringsverksamhetssyftet.

²⁷³ Hemström & Giertz 2013, s. 49; Linskog 2 kap. 3 § not 6.1.1; Nial & Hemström s. 110.

²⁷⁴ Linskog 2 kap. 3 § not 6.2.1.

²⁷⁵ Se avsnitt 3.1.1.4 avseende registrering i handelsregistret.

²⁷⁶ NJA 1987 s. 394; Nial & Hemström s. 110-113.

²⁷⁷ Linskog 2 kap. 3 § not 6.1.2.

stället anfört att frågan torde bedömas utifrån avsikten eller syftet bakom förvaltningsåtgärden, snarare än förvaltningsåtgärdens faktiska konsekvens.²⁷⁸ Nial har anfört att bestämmelsen torde vara tånjbar eftersom näringsverksamhet med nödvändighet innefattar anpassningar till tekniska eller förhållanden.²⁷⁹

Bestämmelsen om bolagets ändamål begränsas även av BL genom den s.k. gåvoregeln, vilken anger att förvaltningsberättigad bolagsman får till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål använda tillgång som med hänsyn till bolagets ställning är av ringa betydelse.²⁸⁰

En tredje begränsning av förvaltningsrätten är likhetsgrundsatsen. Denna föreskrivs inte av BL men anses utgöra en associationsrättslig princip tillämplig på kommanditbolag.²⁸¹ Likhetsgrundsatsen innebär att varje bolagsman har rätt att kräva formell likabehandling inom bolagsförhållandet under förutsättning att inget annat följer av en bestämmelse i BL, bolagsavtalet, eller av den drabbade bolagsmannens tolerans i en aktuell situation av olikartad behandling.²⁸² Förvaltningsåtgärder i strid med likhetsprincipen torde anses ogiltiga samt eventuellt medföra skadeståndsskyldighet.²⁸³ Likhetsgrundsatsen kompletteras även av den associationsrättsliga principen om en generalklausul, vilken anger att en förvaltningsåtgärd inte får företas om den är ägnad att bereda en bolagsman eller annan otillbörlig fördel på bekostnad av bolaget eller annan bolagsmans nackdel. Generalklausulen tar till skillnad från likhetsprincipen även hänsyn till indirekta favoriseringar som t.ex. inbakas i formellt neutrala förvaltningsåtgärder.²⁸⁴ Generalklausulen torde föranleda samma rättsföljder som likhetsprincipen.²⁸⁵

En fjärde begränsning är givetvis generella och enskilda begränsningar av förvaltningsrätten i bolagsavtalet, med grund i avtalsfriheten rörande bolagsmännens inbördes förhållanden.²⁸⁶

Avslutningsvis ska anmärkas att BL inte innehåller några jävsregler. Detta har lagstiftaren motiverat med att bolagsmännens personliga gäldansvar samt begränsningarna för bolagsmännens förvaltningsrätt utgör ett

²⁷⁸ Lindskog 2 kap. 3 § not 6.3.4. Lindskog för även ett liknande resonemang avseende värdeöverföringsdefinitionens affärsmässighetsrekvisit i ABL, se avsnitt 2.2.3.4.

²⁷⁹ Nial & Hemström s. 111.

²⁸⁰ 2 kap. 3 § 2 st. 2 men. BL.

²⁸¹ Hemström & Giertz 2013, s. 49; Johansson 2011, s. 145; Lindskog 2 kap. 3 § not 7.1.1; Nial & Hemström s. 113.

²⁸² Hemström & Giertz 2013, s. 49; Johansson 2011, s. 81, 145; Lindskog 2 kap. 3 § not 7.1.2; Nial & Hemström s. 113; Sandström s. 80.

²⁸³ Lindskog 2 kap. 3 § not 7.1.4.

²⁸⁴ Hemström & Giertz 2013, s. 49; Lindskog 2 kap. 3 § noter 7.2.1, Nial & Hemström s. 114; Sandström s. 80.

²⁸⁵ Lindskog 2 kap. 3 § not 7.2.4.

²⁸⁶ 2 kap. 1 § BL; se avsnitt 3.3.2 avseende denna avtalsfrihet. Se dock undantaget i 2 kap. 3 § 3 st. BL.

tillräckligt skydd för borgenärernas och bolagsmännens intressen.²⁸⁷ Frågan är i viss mån omdebatterad i doktrin.²⁸⁸

3.3.5 Bolagsmännens ekonomiska tillskott

I detta avsnitt ska redogöras för regleringen av kommanditbolagets kapitalstruktur. Detta är av vikt för förståelsen för kommanditbolagets borgenärsskydd samt vilka kapitalmässiga förutsättningar som gäller när aktiebolag agerar i som komplementär. Det är även av relevans för frågeställningsargument avseende värdeöverföringsreglernas oförenlighet med kommanditbolagsformen.²⁸⁹

Begreppet ”tillskott” avser i denna redogörelse rättshandlingar varvid bolagsmän skjuter till eget kapital till kommanditbolagets kapitalbas. Såsom tidigare redogjorts för medför ett tillskott att en bolagsmans andelsrätt ökar i värde motsvarande tillskottets belopp.²⁹⁰ Med begreppet ”insats” avses i denna redogörelse kapital i kommanditbolaget hänförligt till bolagsmans tidigare tillskott.

BL innehåller inga krav på tillskott från bolagsmännens sida.²⁹¹ Tvärtom så föreskriver BL att en bolagsman som utgångspunkt aldrig är skyldig att göra ekonomiska tillskott utöver bolagsavtalets föreskrifter.²⁹² Detta motiveras med att bolagsmännens personliga gäldansvar för kommanditbolagets förpliktelser anses skydda borgenärsintresset till sådan grad att det inte finns något behov för ytterligare skyddsreglering i form av kapitalkrav.²⁹³ Till skillnad från aktiebolaget så grundar sig kommanditbolagsformen därmed inte på associationsmedlemmarnas kapitalinsatser.

Eventuella tillskottsåtaganden följer därför endast av bolagsavtalet.²⁹⁴ Det står bolagsmännen huvudsakligen fritt att avtalsvis reglera eventuella tillskottsåtagandens belopp, betalningsvillkor och övriga tillskottsforutsättningar.²⁹⁵ Exempelvis kan apport föreskrivas som betalningsform.²⁹⁶ Vidare torde bolagsavtalet kunna föreskriva ett kapitalbindningsbelopp, dvs. ett tillskottsåtagande som anger ett minimibelopp på värdet av en bolagsmans insats, vilket bolagsmannen är

²⁸⁷ Prop. 1979/80:143 s. 51; SOU 1978:67 s. 98; Johansson 2011, s. 145.

²⁸⁸ Lindskog 2 kap. 3 § noter 7.3.1-7.3.2; Nial & Hemström s. 129.

²⁸⁹ Se avsnitt 4.5.

²⁹⁰ Se avsnitt 3.2.2 avseende andelsrätt i kommanditbolag.

²⁹¹ Johansson 2011, s. 108, 228; Nial & Hemström s. 85; Sandström s. 72.

²⁹² 2 kap. 11 § BL.

²⁹³ Prop. 1979/80:143 s. 47-48; SOU 1978:67 s. 120-121.; Hemström & Giertz 2013, s. 33; Nial & Hemström s. 113.

²⁹⁴ 2 kap. 11 § BL; Prop. 1979/80:143 s. 47, 115; Lindskog 2 kap. not 2.2.1, 2 kap. 11 § not 3.1.

²⁹⁵ Prop. 1979/80:143 s. 48; Johansson 2011, s. 108, 228; Lindskog 2 kap. noter 2.2.4, 2.2.8; Sandström s. 72.

²⁹⁶ Prop. 1979/80:143 s. 115; Lindskog 2 kap. not 2.2.4.

skyldig att upprätthålla. Kommanditbolagets kapitalreglering framstår således som mycket flexibel.²⁹⁷

Utifall ett kapitaluttag sker (med grund i ett giltigt förvaltningsbeslut) från kommanditbolaget till en bolagsman så torde detta anses som att vederbörande återtar en del av sina tidigare fullgjorda tillskott. Utifall ett sådant återtagande leder till att värdet på tidigare fullgjorda tillskott understiger ett tillskottsåtagande torde således bolagsmannen i fråga ha en skyldighet att åter fullgöra bolagsavtalets tillskottsplikt.²⁹⁸

Ett bolagsavtals tillskottsåtagande ger upphov till ett fordringsförhållande mellan berörd bolagsman och kommanditbolaget.²⁹⁹ Sådan tillskottsfordring torde kunna utmätas av exempelvis bolagsborgenär.³⁰⁰ Underlåtenhet att fullgöra tillskottsåtaganden och kapitalbindningsbelopp avtalsbrott.³⁰¹

Tillskottsåtaganden kan påverka bolagsmännens ekonomiska befogenheter.³⁰² BL föreskriver att om en bolagsman inte fullgjort eventuella tillskottsåtaganden gentemot kommanditbolaget, ska det som tillkommer bolagsmannen i anledning av vederbörandes ekonomiska befogenheter hållas inne till det belopp som bolagsmannens bristande fullgörande avser.³⁰³ Motsatsvis kan en bolagsman avstå från att lyfta sina ekonomiska befogenheter i syfte att göra ett tillskott.³⁰⁴

3.3.6 Andelsrättens ekonomiska befogenheter

Eftersom andelsrättens ekonomiska befogenheter torde utgöra det dominerande ekonomiska incitamentet för att bedriva verksamhet i kommanditbolagsform, är en översiktlig redogörelse av vikt för förståelsen för kommanditbolagsformen. Denna redogörelse är även av relevans för analysens tolkning av affärshändelsedefinitionens begrepp ekonomisk relation,³⁰⁵ samt ändamålsbaserade frågeställningsargument.³⁰⁶

De ekonomiska befogenheterna utgörs av arvode, ränta på insats och kostnader för kommanditbolagets räkning, fördelning av vinst, samt möjligheten att överlåta andelsrätten. Såsom tidigare redogjorts för så är

²⁹⁷ Johansson 2011, s. 108, 228; Lindskog 2 kap. 11 § not 5.1.2; Sandström s. 72.

²⁹⁸ Nial & Hemström s. 331-333. Lindskog har anfört samma principer avseende kommanditdelägares ansvarsförbehåll, se avsnitt 2.6.2.3.

²⁹⁹ Prop. 1979/80:143 s. 115; Lindskog 2 kap. not 2.2.2.

³⁰⁰ Lindskog 2 kap. not 2.2.2.

³⁰¹ Lindskog 2 kap. 11 § not 5.1.3.

³⁰² De ekonomiska befogenheterna redogörs för i avsnitt 3.3.6.

³⁰³ 2 kap. 9 § BL.

³⁰⁴ 2 kap. 10 § BL.

³⁰⁵ Se avsnitt 4.2.2.

³⁰⁶ Se avsnitt 4.6.

kommanditbolagets ekonomiska befogenheter anknutna till innehavet av en andelsrätt i kommanditbolaget, och således inte bolagsmannaskapet.³⁰⁷

BL anger att en bolagsman för varje räkenskapsår ska tillgodoräknas ett skäligt arvode för sin förvaltning av bolagets angelägenheter,³⁰⁸ dvs. arvode för de förvaltningsåtgärder som bolagsmannen vidtar för kommanditbolaget.³⁰⁹ Gränsen för vad som är arvodesberättigande är således vilka åtgärder som anses utgöra förvaltningsåtgärder av bolagets angelägenheter,³¹⁰ vilket redogjorts för ovan.³¹¹

BL tillerkänner även bolagsmännen ränta i enlighet med räntelagen på dels de nödvändiga och nyttiga kostnader som bolagsmannen haft för bolagets räkning,³¹² och dels för bolagsmannens kapitalinsats i bolaget.³¹³

Avseende fördelning av vinst, så gäller komplementärerna emellan att resultatet ska fördelas lika dem emellan, till den del detta inte tilldelats kommanditdelägarkollektivet.³¹⁴ Avseende kommanditdelägare anger BL att utifall deras vinstandel inte reglerats i bolagsavtalet och utifall bolagsmännen inte heller kan enas om det, så ankommer det på rätten att avgöra denna fråga efter skälighet.³¹⁵ Rättsläget är oklart avseende vilka principer som bör vara vägledande vid skälighetsbedömningen.³¹⁶

I anledning av splittringen mellan bolagsmannaskapet och andelsrätten,³¹⁷ är det möjligt att överlåta en ekonomisk andelsrätt i ett kommanditbolag.³¹⁸ Av BL framgår motsatsvis att bolagsavtalet kan reglera verkan av en överlåtelse mot bolagsförhållandet.³¹⁹ Utifall en andelsöverlåtelse saknar stöd i bolagsavtalet så föreskriver BL verkan av sådan överlåtelse.³²⁰ Efter det kan innebära en olägenhet för övriga bolagsmän att ekonomiska intressen flyttas från en bolagsman till en utomstående genom en andelsöverlåtelse, så medger BL en möjlighet att på förhand i bolagsavtalet reglera en lösningsrätt avseende framtida andelsöverlåtelser.³²¹

³⁰⁷ Se avsnitt 3.2.2 avseende bolagsmännens andelsrätt i kommanditbolaget.

³⁰⁸ 2 kap. 6 § 1 men. BL.

³⁰⁹ Lindskog 2 kap. 6 § not 5.1.1; Sandström s. 70-71.

³¹⁰ Sandström s. 70-71.

³¹¹ Se avsnitt 3.3.4 avseende förvaltningsrättens omfattning.

³¹² 2 kap. 13 § 1 st. BL.

³¹³ 2 kap. 6 § 1 men. BL; angående ekonomiska tillskott se avsnitt 3.3.5.

³¹⁴ 2 kap. 8 § 1 st., 3 kap. 1 § BL; Lindskog 3 kap. 5 § not 3.3.

³¹⁵ 3 kap. 5 § BL.

³¹⁶ Lindskog 2 kap. 8 § noter 4.1.1-4.1.2, 3 kap. 5 § noter 5.1.3, 5.2.1, 5.2.3; Nial & Hemström s. 150, 322, 323.

³¹⁷ Se avsnitt 3.2.2.

³¹⁸ 2 kap. 21 § BL; Johansson 2011, s. 279-280; Nial & Hemström s. 218; Sandström s. 91.

³¹⁹ 2 kap. 21 § 1 st. BL; Jfr Lindskog 2 kap. 21 § not 4.3.1.

³²⁰ 2 kap. 21 § 1 st. 2-3 men. BL.

³²¹ 2 kap. 21 § 2 st. BL; Johansson 2011, s. 280; Lindskog 2 kap. 5.1.2, 2 kap. 21 § not 5.1.3; Nial & Hemström s. 225; Sandström s. 92.

Avslutningsvis ska nämnas att ovan ekonomiska befogenheter inte kan lyftas ur kommanditbolaget utifall den berörda bolagsmannen inte fullgjort eventuella tillskottsåtaganden i bolagsavtalet.³²²

3.4 Kommanditbolagets förhållande till utomstående

3.4.1 Allmänt om kommanditbolagsformens borgenärsskydd

Såsom tidigare redogjorts för så innehåller BL inga självständiga regler om kapitalkrav, vilket lagstiftaren främst har motiverat med att bolagsmännens (inbördes varierande) gäldansvar räcker som skydd för kommanditbolagets borgenärer,³²³ men även då kapitalkravsregler riskerar att komplicera regelverket samt att minska tillgången på eget riskvilligt kapital utan att i märkbar utsträckning få samhällsekonomisk betydelse. Lagstiftaren anförde också att BFL möjliggjorde insyn för tredje män rörande handels- och kommanditbolags kapitalförhållanden.³²⁴ Enda tillstymmelse till kapitalkrav i BL är den tidigare redogjorda bestämmelsen om att andelsinnehavare inte kan nyttja sina ekonomiska befogenheter utifall den berörda bolagsmannen inte fullgjort bolagsavtalets tillskottsåtaganden.³²⁵

Eftersom borgenärsskyddet i huvudsak grundar sig på bolagsmännens personliga betalningsförmåga så utgår regleringen av kommanditbolagets kapitalstruktur utifrån bolagsmännens skyddsintressen genom att vara dispositiv samt att bolagsmännen vid enighet kan förfoga över bolagets tillgångar efter eget skön.³²⁶ Bolagsmännens gäldansvar är även motiveringen till varför det inte föreligger några förbud för kommanditbolag att ge lån till eller ställa säkerhet för bolagsmän,³²⁷ och varför BL saknar jävsbestämmelser.³²⁸ Utifall ett kommanditbolag hamnar på obestånd så gäller dock återvinningsreglerna i 4 kap. KL.³²⁹

³²² Se avsnitt 3.3.5 avseende icke fullgjorda tillskottsåtaganden.

³²³ Prop. 1979/80:143 s. 47-48; SOU 1978:67 s. 120-121.; Hemström & Giertz 2013, s. 33; Nial & Hemström s. 113.

³²⁴ Prop. 1979/80:143 s. 47-48.

³²⁵ Se avsnitt 3.3.6 rörande de ekonomiska befogenheterna.

³²⁶ Prop. 1992/93:137 s. 12; Lindskog 2 kap. noter 2.1.1, 2.1.2, 2.3.3, 2.3.6.

³²⁷ Prop. 1979/80:143 s. 48; Nial & Hemström s. 113.

³²⁸ Om avsaknaden av jävsbestämmelser se avsnitt 3.3.4.3.

³²⁹ Nial & Hemström s. 113; Sandström s. 67.

3.4.2 Bolagsmännens ansvar för kommanditbolagets förpliktelser

3.4.2.1 Allmänt

Rättsliga egenskaper och aspekter av ansvarsförbehåll i bolagsavtalet har redogjorts för i avsnitt 3.1.2. Som däri nämnts utgör ansvarsförbehållet grunden för kommanditdelägarnas begränsade gäldansvar, vilket är kommanditbolagets särskiljande drag och bakgrunden till kommanditbolagets särskilda reglering i flera avseenden.³³⁰ Vidare har i föregående avsnitt konstaterats att bolagsmännens gäldansvar utgör kommanditbolagets centrala borgenärsskydd. Det är därför högst relevant med en fördjupande redogörelse för bolagsmännens ansvar för kommanditbolagets förpliktelser (i redogörelsen benämnt som ”gäldansvar”).

Denna redogörelse är av direkt relevans för ett flertal frågeställningsargument. Detta avser bl.a. analysens tolkning av affärshändelsedefinitionens begrepp³³¹ respektive förmögenhetsminskningsrekvisitet,³³² frågeställningsargument avseende värdeöverföringsreglernas oförenlighet med kommanditbolagsformen,³³³ samt ändamålsbaserade frågeställningsargument.³³⁴

Redogörelsen kommer att i tur och ordning redogöra för komplementärers (avsnitt 3.4.2.2) respektive kommanditdelägares (avsnitt 3.4.2.3) gäldansvar.

3.4.2.2 Komplementär

Komplementärerna har samma gäldansvar som bolagsmännen i ett handelsbolag:³³⁵ ett obegränsat, primärt och solidariskt ansvar för kommanditbolagets förpliktelser.³³⁶ Komplementärers gäldansvar är inte föremål för bolagsmännens inbördes avtalsfrihet.³³⁷

Att ansvaret är primärt innebär att en bolagsborgenär kan direkt kräva en eller flera komplementärer på fullgörelse för en eller flera kommanditbolagsförpliktelser.³³⁸ Processrättsligt så är dock en dom som fastställer kommanditbolagets betalningsskyldighet inte verkställbar mot en

³³⁰ Hemström & Giertz 2013, s. 65.

³³¹ Se avsnitt 4.2.2.

³³² Se avsnitt 4.2.3.

³³³ Se avsnitt 4.5.

³³⁴ Se avsnitt 4.6.

³³⁵ 3 kap. 1 §, 2 kap. 20 § BL.

³³⁶ Hemström & Giertz 2013, s. 55; Johansson 2011, s. 240; Sandström s. 88.

³³⁷ 2 kap. 1 § BL; Lindskog 2 kap. 18 § noter 8.1, 3.2; Nial & Hemström s. 190.

³³⁸ Hemström & Giertz 2013, s. 55; Lindskog 2 kap. 20 § noter 8.1, 3.1; Nial & Hemström s. 190.

bolagsman,³³⁹ även om domen torde ha prejudicerande verkan avseende komplementärers betalningsskyldighet.³⁴⁰

Att gäldsansvaret är solidariskt medför att en komplementär som fullgör en bolagsförpliktelse i sin tur erhåller en självständig rätt till fullgörelse från kommanditbolaget.³⁴¹ Komplementärernas primära och solidariska gäldansvar anses vara av väsentlig betydelse för ett kommanditbolags kreditmöjligheter, särskilt i beaktande av förvaltningsberättigade bolagsmäns möjlighet att mellan sig fördela kommanditbolagets egendom.³⁴²

Att gäldsansvaret är obegränsat anses medföra att det råder en identitetsgemenskap mellan anspråk mot kommanditbolaget och fullgörelsekrav mot komplementär med grund i samma bolagsförpliktelse. Identitetsgemenskapen innebär således att alla former av invändningar mot, eller förändringar av, en enskild bolagsförpliktelse även kan åberopas av komplementär gentemot den berörda bolagsborgenärens direkta fullgörelsekrav.³⁴³

Avslutningsvis kan erinras om att BL även innehåller specifika gäldsansvarsbestämmelser avseende förändringar i bolagsmannakretsen,³⁴⁴ samt situationen då en komplementär går i konkurs.³⁴⁵

3.4.2.3 Kommanditdelägare

Av bolagsavtalets ansvarsförbehåll följer att kommanditdelägarnas gäldansvar är begränsat. Detta innebär att kommanditdelägarna enbart svarar för bolagsförpliktelseerna i den utsträckning detta framgår av bolagsavtalets ansvarsförbehåll.³⁴⁶

Vidare så är kommanditdelägarnas gäldansvar av indirekt karaktär.³⁴⁷ Kommanditdelägaren fullgör nämligen sitt gäldansvar gentemot bolagsborgenärerna genom att betala in sin (i ansvarsförbehållet) utfästa insats till kommanditbolaget.³⁴⁸ Sådan fullgörelse kan ske genom ekonomiska tillskott³⁴⁹ eller genom att kommanditdelägaren inte lyfter de

³³⁹ NJA 1976 s. 230; Prop. 1979/80:143 s. 122.

³⁴⁰ Prop. 1979/80:143 s. 122; Lindskog 2 kap. 18 § noter 8.1, 5.3.1; Nial & Hemström s. 196.

³⁴¹ Hemström & Giertz 2013, s. 55; Lindskog 2 kap. 18 § noter 8.1, 6.1.1.

³⁴² Nial & Hemström s. 190.

³⁴³ NJA 1989 s. 92; Hemström & Giertz 2013, s. 55; Johansson 2011, s. 240; Lindskog 2 kap. 18 § noter 8.1, 4.2.1; Nial & Hemström s. 190-192; Sandström s. 89.

³⁴⁴ 2 kap. 22 § BL.

³⁴⁵ 2 kap. 20 § 2 st. BL.

³⁴⁶ 1 kap. 2 § BL; Lindskog 1 kap. 2 § not 4.1.3; Nial & Hemström s. 332; se avsnitt 3.1.2 avseende ansvarsförbehåll.

³⁴⁷ Lindskog 1 kap. 2 § not 4.2.2, 3 kap. not 3.3.2; Nial & Hemström s. 331.

³⁴⁸ 3 kap. 8 § 1 st. BL.

³⁴⁹ Se avsnitt 2.5.6 avseende tillskott till kommanditbolaget.

ekonomiska befogenheter som vederbörande har anspråk på i anledning av sitt andelsrättsinnehav.³⁵⁰

Utifall en kommanditdelägare inte fullgör sitt gäldansvar gentemot kommanditbolaget så föreskriver BL att en bolagsborgenär kan begära att kommanditdelägarens fullgörelse gentemot kommanditbolaget.³⁵¹ Det är dock tveksamt utifall bolagsborgenären har juridiska möjligheter tvinga kommanditdelägaren att fullgöra denna sistnämnda begäran, varpå bolagsborgenären istället nödgas söka utmätning hos kommanditbolaget av denna ansvarsförbehållsfordran eller alternativt söka kommanditbolaget i konkurs.³⁵²

Enligt äldre rätt kunde kommanditdelägare fullgöra sin ansvarsförbehållsfordran gentemot kommanditbolaget genom att betala direkt till bolagsborgenär, och borgenär kunde kräva betalning direkt av kommanditdelägaren.³⁵³ Enligt dagens BL är utgångspunkten att detta inte är möjligt.³⁵⁴

Vad som tidigare redogjorts för avseende förhållandet mellan tillskottåtaganden i bolagsavtalet och berörd bolagsmans kapitaluttag torde även gälla kommanditdelägares kapitaluttag och tillskottsåtagande med grund i ett ansvarsförbehåll.³⁵⁵

Det kan även erinras om att BL föreskriver att kommanditdelägares gäldansvar kan likställas med komplementärernas avseende enskilda bolagsförpliktelser, utifall vissa förutsättningar är uppfyllda.³⁵⁶

3.4.3 Bolagsmännens rätt att företräda kommanditbolaget

I detta avsnitt ska redogöras för bolagsmännens rätt att företräda kommanditbolaget, (i redogörelsen benämnt som ”företrädarrätt”). Att en bolagsman innehar företrädarrätt innebär att vederbörande genom rättshandlingar för kommanditbolagets räkning kan binda kommanditbolaget gentemot utomstående, med följderna att kommanditbolaget förvärvar rättigheter respektive förpliktelser gentemot den utomstående.³⁵⁷

³⁵⁰ Se avsnitt 2.4.3 avseende andelsrätt i kommanditbolaget.

³⁵¹ 3 kap. 8 § 2 st. BL.

³⁵² Lindskog 3 kap. 8 § noter 4.1.3, 4.2.5; Nial & Hemström s. 334.

³⁵³ Prop. 1979/80:143 s. 140-141; Hemström & Giertz 2013, s. 66; Nial & Hemström s. 330; Sandström s. 99.

³⁵⁴ Lindskog 3 kap. 8 § not 4.2.2; Nial & Hemström s. 330-331.

³⁵⁵ Se avsnitt 2.5.6 avseende tillskottsåtaganden; 3 kap. 8 § 3 st. BL; Lindskog 3 kap. 8 § not 6.2.1-6.2.2.

³⁵⁶ 3 kap. 9 § 1-2 st. BL; 18-19 §§ HRL.

³⁵⁷ Johansson 2011, s. 252, 258; Lindskog 2 kap. 17 § not 5.1.1; Nial & Hemström s. 177; Sandström s. 83-84.

Denna översiktliga redogörelse för företrädarrätten är av central betydelse för redogörelsens frågeställningar, eftersom företrädarrätten utgör gränsen för i vilken utsträckning ett aktiebolag (i egenskap av komplementär) kan binda kommanditbolaget gentemot tredje män. Redogörelsen är således av direkt relevans för ett flertal frågeställningsargument, bl.a. analysens tolkning av affärshändelsedefinitionens begrepp³⁵⁸ och förmögenhetsminskningsrekvisitet,³⁵⁹ frågeställningsargument avseende huruvida BL:s borgenärsskydd är jämförbart med värdeöverföringsreglernas borgenärsskyddsfunktion,³⁶⁰ samt ändamålsbaserade frågeställningsargument.³⁶¹

I handelsbolag har varje bolagsman företrädarrätt, förutsatt att detta inte begränsas av bolagsavtalet.³⁶² Detsamma gäller avseende komplementärernas företrädarrätt i ett kommanditbolag. Komplementärernas företrädarrätt kan således begränsas eller modifieras kollektivt eller individuellt genom bolagsavtalet.³⁶³ Företrädarberättigade bolagsmän ska anmälas till handelsregistret.³⁶⁴ Vad som gäller utifall en komplementär utan företrädarrätt rättshandlar för kommanditbolagets räkning är oklart och omdiskuterat i doktrin.³⁶⁵

Kommanditdelägare innehar dock ingen företrädarrätt,³⁶⁶ vilket bolagsmännen heller inte kan modifiera genom bolagsavtalet.³⁶⁷ Syftet med denna begränsning är dels att skydda komplementärerna och bolagsborgenärerna från att en kommanditdelägare skuldsätter kommanditbolaget utöver kommanditdelägarans ansvarsförbehåll,³⁶⁸ och dels för att undvika tredje mans missförstånd avseende kommanditdelägarans kapitalbaserade ställning i kommanditbolaget.³⁶⁹ BL föreskriver dock att kommanditdelägare ändå kan binda kommanditbolaget gentemot tredje man under förutsättning att medkontrahenten varken insåg eller borde ha insett att den som företog rättshandlingen var kommanditdelägare.³⁷⁰

Huruvida utomstående personer kan erhålla företrädarrätt genom bolagsavtalet är en omdiskuterad fråga i doktrin.³⁷¹ Det ska dock

³⁵⁸ Se avsnitt 4.2.2.

³⁵⁹ Se avsnitt 4.2.3.

³⁶⁰ Se avsnitt 4.4 samt 4.5.

³⁶¹ Se avsnitt 4.6.

³⁶² 2 kap. 17 § 1 st. BL.

³⁶³ 3 kap. 1 §, 2 kap. 17 § 1 st. BL.

³⁶⁴ 4 § 2 st. p. 7, 16 § 1 st. HRL.

³⁶⁵ Lindskog 2 kap. noter 5.3.1-5.3.2; Nial & Hemström s. 180.

³⁶⁶ 3 kap. 7 § 1 st. BL.

³⁶⁷ 2 kap. 1 §, 3 kap. 1 § BL; Johansson 2011, s. 254; Lindskog 3 kap. 7 § not 4.1.1; Nial & Hemström s. 328.

³⁶⁸ Hemström & Giertz 2013, s. 64.

³⁶⁹ Prop. 1979/80:143 s. 139-140; Johansson 2011, s. 254; Lindskog 3 kap. 7 § not 4.1.1; Nial & Hemström s. 328.

³⁷⁰ 3 kap. 7 § 2 st. BL.

³⁷¹ Se bl.a. Johansson 2011, s. 253-254; Lindskog 2 kap. 17 § noter 4.1.4-4.1.5.; Nial & Hemström s. 178-179.

uppmärksammas att fullmakt och prokura kan nyttjas av kommanditbolaget som alternativ till BL:s reglering av företrädarrätten,³⁷² även gentemot utomstående.³⁷³

BL föreskriver vidare att om en företrädesberättigad komplementär överskrider sin befogenhet när han företar en rättshandling för kommanditbolaget, så gäller inte rättshandlingen mot kommanditbolaget, om medkontrahenten insåg eller borde ha insett att bolagsmannen överskred sin befogenhet.³⁷⁴ Begreppen behörighet och befogenhet beskriver förhållandet mellan företrädarrätten och förvaltningsrätten.³⁷⁵ Således innebär denna bestämmelse att företrädarberättigades rättshandlingar för kommanditbolagets räkning måste grundas på ett giltigt förvaltningsbeslut.³⁷⁶ Företrädarrättens befogenhetsramar utgörs således av de begränsningar av förvaltningsrätten som redovisats ovan,³⁷⁷ dvs. bolagsmännens veto, kommanditbolagets syfte och verksamhetsföremål, likhetsgrundsatsen och generalklausulen, samt eventuella ytterligare begränsningar i bolagsavtalet.³⁷⁸ Eftersom kommanditbolagets syfte framgår av BL,³⁷⁹ och kommanditbolagets verksamhetsföremål ska registreras i handelsregistret,³⁸⁰ så torde medkontrahenten presumeras ha insikt om dessa förhållanden.³⁸¹ I praktiken torde tredje man dock sakna insikt om övriga eventuella i befogenhetsinskränkningar.³⁸² Lindskog har i detta avseende anfört att omsättningsintresset torde utgöra ratio för en allmän bolagsrättslig presumtion för att en firmatecknare rättshandlar med erforderlig befogenhet, vilken enbart bryts vid tredje mans insikt om eller möjlighet att iakttä särskilda omständigheter som bort föranleda misstänksamhet i frågan.³⁸³ Som exempel på det sistnämnda har Lindskog angett icke vinstsyftande dispositioner, såsom borgensåtaganden eller tredjemanspant, vilket Lindskog anser bryter befogenhetspresumtionen.³⁸⁴ Nial har i detta avseende anfört att undantag från befogenhetsbestämmelsens godtrosskydd, dvs. strikt ogiltighet, även kan tänkas vid kommanditbolagets benefika rättshandlingar gentemot godtroende tredje man.³⁸⁵

³⁷² Prop. 1979/80:143 s. 140; Johansson 2011, s. 251; Lindskog 3 kap. 7 § not 4.1.2; Nial & Hemström s. 328.

³⁷³ Prop. 1979/80:143 s. 140; Hemström & Giertz 2013, s. 65; Johansson 2011, s. 254; Lindskog 3 kap. 7 § not 4.1.2; Sandström s. 101.

³⁷⁴ 2 kap. 18 § BL.

³⁷⁵ Johansson 2011, s. 258; Lindskog 2 kap. not 3.3.2; Sandström s. 84.

³⁷⁶ Hemström & Giertz 2013, s. 53; Lindskog 2 kap. not 3.3.2-3.3.3, 2 kap. 18 § not 3.3; Nial & Hemström s. 182-183.

³⁷⁷ Se avsnitt 2.5.4.3 avseende begränsningar av förvaltningsrätten.

³⁷⁸ Hemström & Giertz 2013, s. 53; Johansson 2011, s. 261; Lindskog 2 kap. not 3.3.2-3.3.3, 2 kap. 3 § not 4.3.2; Nial & Hemström s. 182-183.

³⁷⁹ 1 kap. 1 § 1 st. BL; se avsnitt 2.3.1.2 avseende näringsverksamhetssyftet.

³⁸⁰ 4 § 2 st. p. 2 HRL.

³⁸¹ 18-19 §§ HRL; Johansson 2011, s. 266; Nial & Hemström s. 182-183; Sandström s. 86.

³⁸² Nial & Hemström s. 182-183.

³⁸³ Lindskog 2 kap. 18 § noter 4.1.1, 4.1.2, 4.2.2.

³⁸⁴ Lindskog 2 kap. 18 § not 5.2.2.

³⁸⁵ Nial & Hemström s. 182.

Utifall bolagsman åsamkar kommanditbolaget skada vid behörighets- eller befogenhetsöverskridande gentemot tredje man så torde detta utgöra en grund för skadeståndsskyldighet.³⁸⁶

³⁸⁶ Johansson 2011, s. 269; Lindskog 3 kap. 7 § not 5.2.1, 2 kap. 18 § not 4.3.1.

4 Analys

4.1 Allmänt

Redogörelsen i detta kapitel syftar till att besvara frågeställningen, nämligen huruvida ABL:s värdeöverföringsregler är tillämpliga på aktiebolags agerande som komplementär i kommanditbolag.³⁸⁷

Utgångspunkten för detta kapitel är att rättsläget avseende frågeställningen är oklart. Såsom inledningsvis belysts anför det material som behandlar frågeställningen en splittrad bild av hur denna ska besvaras, och grunderna för de argument och skäl som anføres däri utvecklas inte nämnvärt.³⁸⁸ Vidare torde det stå klart för läsaren att det inte är någon enkel uppgift att frammana för frågeställningen relevanta argument ur de rättsliga grunder och skäl avseende värdeöverföringsreglerna respektive kommanditbolagsformen som redogjorts för i kapitel 2 respektive 3.

Syftet med detta kapitel är därför delvis att tillhandahålla ett underlag för läsaren att själv ta ställning avseende frågeställningen. För att möjliggöra detta är kapitlet strukturerat utifrån olika tänkbara argument och skäl som antingen anförts i det material som behandlar frågeställningen, eller som formulerats av undertecknad utifrån vad som kan frammanas av redogörelserna i kapitel 2 och 3. Kapitlets syfte är dock även att kritiskt granska de rättsliga grunderna och skälen för de argument som presenteras, och därigenom presentera egna slutsatser avseende frågeställningen. Avslutningsvis innehåller detta kapitel därför sammanfattande och översiktlig slutsatser, där undertecknad kommer att väga de presenterade argumenten och skälen samt detta kapitals fortlöpande slutsatser mot varandra.

4.2 Tolkning av affärshändelsekategorin

4.2.1 Allmänt

När rättsläget är oklart avseende huruvida en viss situation omfattas av tillämpningsområdet för ett visst regelverk, så är det en naturlig utgångspunkt att tolka innebörden av regelverkets egna definition av sitt tillämpningsområde. Värdeöverföringsreglernas egna definition av sitt tillämpningsområde utgörs av värdeöverföringsdefinitionen. Den värdeöverföringsform som är av relevans för frågeställningen är

³⁸⁷ Se avsnitt 1.2 avseende framställningens syfte och frågeställningar.

³⁸⁸ Se avsnitt 1.5 avseende material och forskning som behandlar frågeställningen.

affärshändelsekategorin.³⁸⁹ Som tidigare nämnts så återfinns affärshändelsekategorins lydelse bland framställningens bilagor.³⁹⁰

Således ska i detta avsnitt redogöras för huruvida aktiebolags ageranden som komplementär i kommanditbolag rymms inom en tolkning av affärshändelsekategorin. Av redogörelsen för kommanditbolagsformen torde framgå med tydlighet, att ställningen som komplementär i ett kommanditbolag möjliggör för ett aktiebolag att agera på ett näst intill oändligt antal olika sätt i kommanditbolaget. I syfte att bibehålla tolkningsoperationens mått av fördjupning i frågeställningen, samt en viss överskådlighet, kommer tolkningsoperationen därför att utgå ifrån ett par typexempel. Dessa typexempel är konstruerade av undertecknad i syfte att vara av principiellt värde för frågeställningen, och återfinns även bland framställningens bilagor för att användas som referensmaterial vid läsning av den fortsatta redogörelsen för tolkningsoperationen.³⁹¹ Dessa typexempel är följande:

- Typexempel 1³⁹²
 - Aktiebolaget AB1, som är helägt av aktiebolaget AB2, är komplementär i kommanditbolaget KB. AB2 är kommanditdelägare i KB med ett ansvarsförbehåll till beloppet av 1 kr.
 - KB:s enda egendom består av fastigheten X med ett marknadsvärde på 1 miljon kr, vilket således utgör det sammanlagda värdet på andelarna i KB. AB1:s enda egendom utgörs av 99 procent av andelsrätterna i KB, vilket således delvis utgör AB1:s bundna kapital.
 - I egenskap av komplementär pantsätter AB1 fastigheten X utan vederlag, för KB:s räkning, som säkerhet för en kredit som en bank beviljat AB2:s helägda dotterföretag ABinsolv.
 - ABinsolv var vid tidpunkten för pantsättningen insolvent.
 - Som direkt orsak av KB:s pantsättning av fastigheten X minskar marknadsvärdet på AB1:s andelar i KB omedelbart, vilket medför att AB1 i anledning av pantsättningen saknar full täckning för sitt bundna kapital.

- Typexempel 2
 - Personen P samt aktiebolaget AB1, vilket är helägt av P, är komplementärer i kommanditbolaget KB. Aktiebolaget AB2, som är helägt av personen O, är kommanditdelägare i KB med ett ansvarsförbehåll till beloppet av 1 kr. P, AB1 och AB2 äger en tredjedel var av andelsrätterna i KB.

³⁸⁹ Se avsnitt 2.2.1 avseende allmänt om värdeöverföringsdefinitionen, samt avsnitt 2.2.2 avseende de särskilt reglerade värdeöverföringsformerna.

³⁹⁰ Se bilaga A.

³⁹¹ Se bilaga A.

³⁹² Typexempel 1 är i viss mån utformat efter omständigheterna i mål T 2640-12, där Högsta domstolen bl.a. kommer att ta ställning till frågeställningen.

- Verksamhetsföremålet i KB utgörs enligt kommanditbolagsavtalet av varumärkesförvaltning.
 - KB:s egendom består uteslutande av varumärket X, vars värde uppgår till 500 000 kr, vilket även utgör det sammanlagda värdet på andelsrätterna i KB. AB1:s enda egendom består av 33 procent av andelsrätterna i KB, vilket således delvis utgör AB1:s bundna kapital.
 - P beslutar att P ska verkställa en försäljning av varumärket X för KB:s räkning till ABköp för köpeskillingen 25 000 kr. ABköp ägs till fjärdedelen vardera av P, O, AB2 och AB1. Denna försäljning strider uppenbarligen mot KB:s verksamhetsföremål, men AB1 och AB2 lämnar på förhand sitt samtycke till försäljningsbeslutet.
 - Som direkt orsak av KB:s försäljning av varumärket X minskar marknadsvärdet på AB1:s andelsrätter i KB omedelbart, vilket medför att AB1 i anledning av varumärkesförsäljningen saknar full täckning för sitt bundna kapital.
- Typexempel 3
 - Aktiebolaget AB1 och personen P är komplementärer i kommanditbolaget KB. Aktiebolaget AB2, som är helägt av personen O, är kommanditdelägare i KB med ett ansvarsförbehåll till beloppet av 1 kr. AB1, P och AB2 äger en tredjedel var av andelsrätterna i KB.
 - KB:s egendom består av ett flertal fastigheter, vars sammanlagda värde uppgår till 3 miljoner kr, vilket således utgör det sammanlagda värdet på andelsrätterna i KB. AB1:s enda egendom utgörs av 33 procent av andelsrätterna i KB, vilket således delvis utgör AB1:s bundna kapital.
 - P beslutar att P ska köpa fastigheten X, vars marknadsvärde uppgår till 10 miljoner kr, av O för KB:s räkning för köpeskillingen 15 miljoner kr.
 - Som direkt orsak av KB:s köp av fastigheten X minskar marknadsvärdet på AB1:s andelsrätter i KB omedelbart, vilket medför att AB1 i anledning detta fastighetsköp saknar full täckning för sitt bundna kapital.
 - Eftersom KB inte kan betala O för fastigheten så vänder sig O till AB1 för fullgörelse av denna förpliktelse. AB1 betalar O för KB:s köp av fastigheten X, varpå AB1 i enlighet med sitt solidariska gäldansvar erhåller en fordran gentemot KB på ett belopp motsvarande 15 miljoner kr.

Det finns både fördelar och nackdelar med att tolkningsoperationen utgår ifrån olika typexempel. Såsom ovan nämnts är det undertecknads förhoppning att de rättsliga grunderna för relevanta argument framgår tydligare genom konkreta exempel. Att istället försöka redogöra för detta komplicerade och mångfacetterade rättsläge på ett generellt plan skulle

medföra en påtaglig överskådlighet för läsaren, vilket uppenbarats för undertecknad vid formuleringen av typexemplen ovan. Vidare är det undertecknads förhoppning att läsaren på ett tydligare sätt får insikt om hur skillnaderna mellan olika ageranden som komplementärsaktiebolag³⁹³ påverkar dess förenlighet med affärshändelsekategorin. En uppenbar nackdel är dock att redogörelsen riskerar att omedvetet avgränsas till de ovan formulerade typexemplen, vilket inte är förenligt med framställningens syfte att besvara frågeställningen på ett generellt och principiellt plan. Undertecknad vill i detta avseende förtydliga att dessa typexempel enbart syftar till att öka redogörelsens pedagogiska kvalitet, och att redogörelsens generella och principiella resonemang ska framgå tydligare. I syfte att uppnå det sistnämnda avslutas detta avsnitt med en sammanfattning i avsnitt 4.2.5, vilken avser att redovisa vad som kan anföras på ett generellt och principiellt plan avseende förhållandet mellan affärshändelsekategorins tolkning och frågeställningen. Läsaren kan således efter eget tycke hoppa direkt till denna sammanfattning för kortare, men mindre utvecklade resonemang.

Redogörelsen för dessa typexemplens förenlighet med affärshändelsekategorin kommer att struktureras utifrån affärshändelsekategorins olika rekvisit, varpå affärshändelserekvisitet redogörs för i avsnitt 4.2.2, förmögenhetsminskningsrekvisitet redogörs för i avsnitt 4.2.3, och affärsmässighetsrekvisitet redogörs för i avsnitt 4.2.4. Som ovan nämnts återfinns en övergripande sammanfattning avseende denna tolkningsoperation i avsnitt 4.2.5.

4.2.2 Affärshändelserekvisitet

4.2.2.1 Kommentar avseende affärshändelserekvisitets principiella innebörd

Som tidigare redogjorts för så är den principiella innebörden av affärshändelserekvisitet oklar och omdebatterad i doktrin. Både affärshändelserekvisitets lydelse samt ABL:s förarbeten uppvisar enighet om att BFL:s affärshändelsedefinition ska utgöra tolkningsunderlag för affärshändelserekvisitet. Samtidigt finner undertecknad skäl för att beakta förarbetsuttalandet om att affärshändelserekvisitet inte ska bedömas utifrån redovisningstekniska aspekter, särskilt i ljuset av Lehrbergs kritik som visar att en strikt redovisningsbaserad tolkning kan ge upphov till märkliga tolkningsresultat i det enskilda fallet. Utifall lagstiftaren hade avsett en sådan strikt redovisningsbaserad tolkning så torde detta ha kommit till tydligare uttryck i värdeöverföringsdefinitionens lydelse eller förarbetena, jämfört med vad som nu framstår som en definitionshänvisning till BFL. Undertecknad anser vidare likt Lehrberg att affärshändelsebegreppets innebörd inte torde inskränkas till enbart rättshandlingar, såsom Andersson har anført. För att en sådan långtgående avvikelser från affärshändelse-

³⁹³ Med detta begrepp avses fortsättningsvis ett aktiebolag vilket agerar som komplementär i ett kommanditbolag.

rekvisitets lydelse och förarbetena ska anses ha stöd i rättskällorna, torde åtminstone erfordras ett klart och uttryckligt stöd i förarbeten eller rättspraxis, vilket nu inte går att finna. Att förarbeten och rättspraxis hittills huvudsakligen behandlat affärshändelser som omfattas av rättshandlingsbegreppet, torde heller inte utgöra stöd för att Anderssons inskränkning ska anses föreligga.³⁹⁴ Även Lehrbergs ändamålsinriktade utgångspunkt för affärshändelserekvisitets tolkning förefaller en smula avlägsen, i ljuset av den enighet som råder mellan affärshändelserekvisitets lydelse och förarbetenas tolkningshänvisning till BFL. Detta främst då Lehrbergs dels motiverar detta med en ytterlighetstolkning av den ovan nämnda förarbetshänvisningen, och dels på en överdriven systematisk tolkning av förarbetenas disposition. Dock vill undertecknad instämma i att ändamålssynpunkter torde tillmätas relevans vid besvarandet av frågeställningen, men inte i egenskap av utgångspunkt vid tolkningen av affärshändelserekvisitet.³⁹⁵ Sammanfattningsvis är undertecknads slutsats i denna fråga att BFL:s affärshändelsedefinition är utgångspunkten för denna tolkning av affärshändelserekvisitet i ljuset av de olika typexemplen.

Som tidigare redogjorts för så utgörs affärshändelsedefinitionen av förmögenhetsförändringsrekvisitet och relationsrekvisitet, varav det sistnämnda innefattar begreppen ”ekonomiska relationer” och ”omvärld” samt orsakssambandskravet.

I detta avsnitt ska fortsättningsvis undersökas huruvida de olika typexempel som uppställts i avsnitt 4.2.2 omfattas av affärshändelsedefinitionen. I syfte att öka överskådligheten vid redogörelsen nedan, återfinns BFL:s affärshändelsedefinition som referensmaterial bland framställningens bilagor.³⁹⁶

4.2.2.2 Typexempel 1

Avseende förmögenhetsförändringsrekvisitet så framgår det av förutsättningarna för typexempel 1 att marknadsvärdet på AB1:s andelsrätter i KB har sjunkit.³⁹⁷

Avseende omvärldsbegreppet, vilket utgör en del av relationsrekvisitet,³⁹⁸ ska anföras att det råder enighet i rättskällorna och dagens doktrin om att kommanditbolag utgör självständiga rättssubjekt i förhållande till sina bolagsmän. Denna enighet avser också att åtskillnad ska göras mellan kommanditbolagets respektive bolagsmännens tillgångar och skulder. De aspekter av kommanditbolagsformen som tidigare ansetts underminera eller problematisera kommanditbolagets rättssubjektivitet, anses numera istället

³⁹⁴ Affärshändelserekvisitet har redogjorts för i avsnitt 2.2.3.2.

³⁹⁵ Ändamålsskäl grundar enligt denna redogörelse istället självständiga argument fristående från denna tolkningsoperation, se avsnitt 4.6.

³⁹⁶ Se bilaga A.

³⁹⁷ 1 kap. 2 § 1 st. p. 6 BFL, se ”alla förändringar i storleken och sammansättningen av ett företags förmögenhet”.

³⁹⁸ 1 kap. 2 § 1 st. p. 6 BFL, se ”företagets ekonomiska relationer med omvärlden”.

ge uttryck för kommanditbolagsformens unika aspekter. Det framstår vidare som olämpligt och inkonsekvent att urholka kommanditbolagsformens rättssubjektivitet enbart i anledning av frågeställningens rättsfråga. Det torde vidare vara främmande för svensk associationsrätt att betrakta det rättssubjektmässigt självständiga KB som en integrerad del av AB1, enbart i anledning av att AB1 utövar de facto kontroll över KB:s ageranden.³⁹⁹ Det här ovan anförda anser undertecknad utgör stöd för att KB rymms inom omvärldsbegreppet, på så sätt att KB är att anse som en del av AB1:s omvärld.

Frågan huruvida AB1:s relation med KB kan rymmas inom begreppet ekonomisk relation, samt vad denna ekonomiska relation utgörs av, ska nu redogöras för.⁴⁰⁰ En komplementärs (allmänna) relationer gentemot kommanditbolaget utgår ifrån tre grunder: komplementären äger vanligtvis andelsrätter i kommanditbolaget; komplementären innehar förvaltningsrätt avseende kommanditbolagets inre förhållande och företrädar rätt avseende dess förhållande gentemot tredje man; att komplementären ansvarar för kommanditbolagets förpliktelser. Att AB1 äger andelsrätter i KB måste anses utgöra en ekonomisk relation dem emellan eftersom innehavet innefattar ett anspråk på rätten till ett flertal ekonomiska befogenheter i KB (främst andel i dess vinst), och då värdet på andelsrätten i KB som utgångspunkt torde motsvaras av värdet på KB:s egendomsmassa.⁴⁰¹ Att AB1 i egenskap av komplementär innehar och utövar sin förvaltningsrätt i KB torde i sig utgöra en integrerad del av den ekonomiska relation som ägarförhållandet utgör, eftersom AB1:s förvaltningsrättsliga agerande innefattar ett påtagligt inflytande över kommanditbolagsandelsrättens värdeutveckling. Detsamma torde gälla för AB1:s utövande av företrädar rätten i KB,⁴⁰² som även innefattar ett påtagligt inflytande över kommanditbolagsandelsrätternas värdeutveckling.⁴⁰³ Att AB1 i allmänhet är gäldsansvarig för KB:s förpliktelser i typexempel 1 torde dock inte i sig utgöra en ekonomisk relation dem emellan, eftersom gäldsansvaret först måste aktualiseras för en konkret bolagsförpliktelse för att medföra en reell påverkan avseende bolagens ekonomiska förhållanden. För att AB1:s gäldansvar ska anses utgöra en ekonomisk relation gentemot KB erfordras således dels att KB är förpliktigad gentemot tredje man, och dels att en kommanditbolagsborgenär i ett enskilt fall kräver AB1 på fullgörelse för sådan förpliktelse. Det är således snarare relevant att beskriva AB1:s (allmänna) gäldansvar för KB som en grund för framtida ekonomiska relationer, vilka uppkommer när AB1:s gäldansvar aktualiseras i ett konkret

³⁹⁹ Se avsnitt 3.2.1 om kommanditbolagets rättssubjektivitet.

⁴⁰⁰ 1 kap. 2 § 1 st. p. 6 BFL, se ”företagets ekonomiska relationer med omvärlden [...]”.

⁴⁰¹ Se avsnitt 3.2.2 avseende bolagsmännens andelsrätt i kommanditbolaget, samt avsnitt 3.3.6 avseende andelsinnehavarnas ekonomiska befogenheter.

⁴⁰² Med detta resonemang avses att AB1:s förvaltningsrätt och företrädar rätt inte kan anses utgöra en integrerad del av själva ägarförhållandet, utan snarare den ekonomiska relation som ägarförhållandet ger upphov till.

⁴⁰³ Se avsnitt 3.3.4 avseende bolagsmännens förvaltningsrätt, avsnitt 3.4.3 avseende bolagsmännens företrädar rätt och avsnitt 3.3.6 avseende andelsrättens ekonomiska befogenheter.

fall.⁴⁰⁴ Undertecknad anser att det som här anförts avseende typexempel 1 torde innebära att AB1:s relation med KB rymms i begreppet ekonomisk relation, eftersom AB1 äger andelsrätter i KB samt utövar sin förvaltningsrätt och företräddarrätt i KB.

Avseende relationsrekvisitets orsakssambandskrav⁴⁰⁵ så framgår av redogörelsen ovan att den ekonomiska relationen mellan AB1 och KB i typexempel 1 utgörs av AB1:s ägande av andelar i KB samt innehav och utövande av förvaltningsrätt och företräddarrätt i KB. Det framgår av förutsättningarna för typexempel 1 att storleksförändringen av AB1:s förmögenhet dels orsakats av att AB1 äger andelsrätter i KB, och dels av att AB1 har utövat både sin förvaltningsrätt och företräddarrätt i KB vid pantsättningen av KB:s fastighet X. Således föreligger ett orsakssamband mellan storleksförändringen av AB1:s förmögenhet och aktiebolagets ekonomiska relation med KB.

Sammanfattningsvis anser undertecknad att förutsättningarna för typexempel 1 rymms i affärshändelsedefinitionen, och således uppfyller affärshändelserekvisitet.

4.2.2.3 Typexempel 2

Inledningsvis torde det kunna konstateras att förmögenhetsförändringsrekvisitet är uppfyllt i typexempel 2 då marknadsvärdet på AB1:s andelsrätter i KB har sjunkit.⁴⁰⁶ Vidare torde det som anförts ovan vid redogörelsen för omvärldsbegreppet och typexempel 1⁴⁰⁷ även kunna anföras angående typexempel 2.⁴⁰⁸ Således torde KB:s rättssubjektivitet medföra att det utgör en del av AB1:s ”omvärld”.⁴⁰⁹

Bedömningen huruvida AB1:s relation med KB kan rymmas i begreppet ekonomisk relation liknar i stort sett motsvarande bedömning avseende typexempel 1.⁴¹⁰ Liksom i typexempel 1 äger AB1 andelsrätter i KB, vilket torde utgöra en ekonomisk relation dem emellan på de grunder som anförts ovan. Liksom i typexempel 1 innehar och utövar AB1 sin förvaltningsrätt i KB, genom sitt förvaltningssamtycke till förvaltningsbeslutet att sälja varumärket X, vilket strider mot KB:s verksamhetsföremål. Detta utövande av förvaltningsrätten torde även i detta fall anses utgöra en integrerad del av ägarförhållandets ekonomiska relation, eftersom förvaltningsrättsutövandet påverkar marknadsvärdet på AB1:s andelsrätter i KB. Liksom i typexempel 1 aktualiseras inte AB1:s gäldansvar i typexempel 2. Således anser undertecknad att typexempel 2 torde rymmas i begreppet ekonomisk relation, på så sätt att AB1 kan anses ha en ekonomisk relation med KB

⁴⁰⁴ Se avsnitt 3.4.2 avseende bolagsmännens ansvar för kommanditbolagets förpliktelser.

⁴⁰⁵ 1 kap. 2 § 1 st. p. 6 BFL, se ”som beror på”.

⁴⁰⁶ 1 kap. 2 § 1 st. p. 6 BFL, se ”alla förändringar i storleken och sammansättningen av ett företags förmögenhet”.

⁴⁰⁷ Se avsnitt 4.2.2.2.

⁴⁰⁸ 1 kap. 2 § 1 st. p. 6 BFL, se ”företagets ekonomiska relationer med omvärlden [...]”.

⁴⁰⁹ Se avsnitt 3.2.1 om kommanditbolagets rättssubjektivitet.

⁴¹⁰ 1 kap. 2 § 1 st. p. 6 BFL, se ”företagets ekonomiska relationer med omvärlden [...]”.

genom ägarförhållandet samt utövandet av det förvaltningsrättsliga samtycket i KB.

Bedömningen huruvida typexempel 2 uppfyller orsakssambandskravet skiljer sig dock till viss del från motsvarande bedömning avseende typexempel 1. I typexempel 2 har storleksförändringen av AB1:s förmögenhet dels skett i anledning av ägarförhållandet mellan AB1 och KB, och dels skett i anledning av att P har sålt varumärket för KB:s räkning till sig själv. Att det var P som ytterst verkställde den rättshandling som orsakade storleksförändringen av AB1:s förmögenhet kan å ena sidan anföras som stöd för att orsakssambandskravet inte är uppfyllt. Å andra sidan framgår det tydligt av BL att eftersom försäljningen uppenbarligen stred mot KB:s verksamhetsföremål, och eftersom P måste ha varit i ond tro avseende detta överskridande, så erfordras samtycke från både komplementären AB1 och kommanditdelägaren AB2 för att försäljningen inte ska bli ogiltig.⁴¹¹ Detta innebär att giltigheten av det händelseförlopp som ytterst föranledde storleksförändringen av AB1:s förmögenhet, var avhängig AB1:s samtycke. Detta utgör enligt undertecknad stöd för att typexempel 2 torde uppfylla orsakssambandskravet. Att giltigheten av försäljningen av varumärket X därutöver även var avhängig AB2:s samtycke, saknar enligt undertecknads mening relevans för bedömningen av orsakssambandet mellan AB1:s samtycke och försäljningen, eftersom det inte förändrar det faktum att AB1:s samtycke erfordrades för försäljningens giltighet.

Sammanfattningsvis anser undertecknad således att förutsättningarna för typexempel 2 kan anses rymmas i affärshändelsedefinitionen.

4.2.2.4 Typexempel 3

Liksom avseende typexempel 1 och 2 kan det konstateras att förmögenhetsförändringsrekvisitet torde anses uppfyllt i anledning av att marknadsvärdet på AB1:s andelsrätter i KB har sjunkit vid (det påstådda) affärshändelsetillfället. Det bör dock uppmärksammas att utifall andelsrätternas marknadsvärde inte hade sjunkit så är det mycket oklart huruvida förmögenhetsförändringsrekvisitet kan uppfyllas i anledning av AB1:s fullgörande av KB:s förpliktelse gentemot O. AB1 har förvisso ställt ut ett skuldebrev gentemot O, men såsom redogjorts för tidigare så erhåller AB1 dock (per automatik) en fordran gentemot KB motsvarande fullgörelsebeloppet, i anledning av AB1:s infriande av sitt gäldansvar. Mot detta kan i sin tur invändas att det förefaller sannolikt att värdet på AB1:s fullgörelsefordran gentemot KB inte uppgår till det fulla fordringsbeloppet (vid den påstådda affärshändelsetidpunkten), eftersom KB i typexempel 3 kan antagas ha uppenbara betalningssvårigheter. Å andra sidan kan det inte uteslutas att fullgörelsefordrans värde upprätthålls pga. att AB1 kan erhålla full eller partiell betalning genom P:s gäldansvar för KB:s förpliktelser, eller att det finns dolda värden i KB som påverkar värdet på AB1:s

⁴¹¹ Se avsnitt 3.3.4.3 avseende begränsningar av förvaltningsrätten i kommanditbolag, samt avsnitt 3.4.3 avseende bolagsmännens företrädar rätt i kommanditbolag.

gäldsansvarsfordran.⁴¹² För att återgå till tolkningsoperationen utifrån typexempel 3 så torde dock förmögenhetsförändringsrekvisitet anses uppfyllt i anledning av det minskade marknadsvärdet på AB1:s andelsrätter i KB.

Såsom redogjorts för avseende typexempel 1 ovan torde KB:s rättssubjektivitet medföra att KB kan utgöra en del av AB1:s ”omvärld”.⁴¹³

Frågan huruvida AB1 har en ekonomisk relation med KB, och vad denna ekonomiska relation utgörs av, får inledningsvis besvaras genom att hänvisa till frågans resonemang avseende typexempel 1.⁴¹⁴ Således torde det föreligga en ekonomisk relation mellan AB1 och KB, som dels utgörs av ägarförhållandet dem emellan, och dels av att AB1 i egenskap av komplementär innehar förvaltningsrätt i KB. Till skillnad från både typexempel 1 och 2 så har AB1 dock inte aktivt utövat denna förvaltningsrätt i samband med köpet av fastigheten X. Som typexempel 3 visar så kan även en komplementärs passivitet vid sin förvaltning av kommanditbolaget medföra inverkan på en relevant förmögenhetsförändring i komplementäraktiebolaget. Således torde även AB1:s vetorättspassivitet vid P:s förvaltningsrättsliga beslut att köpa fastigheten X av O, utgöra en integrerad del av ägarförhållandets ekonomiska relation mellan AB1 och KB.

Avseende frågan huruvida AB1:s gäldansvar utgör en ekonomisk relation gentemot KB får inledningsvis återges det principiella resonemang som anförts i samma fråga vid redogörelsen för typexempel 1. Komplementärens gäldansvar utgör en av tre allmänna relationer gentemot kommanditbolaget. Gäldansvaret torde dock inte utgöra en ekonomisk relation i sig, utan måste aktualiseras genom ett fullgörelsekrav avseende en konkret bolagsförpliktelse, för att medföra en reell påverkan avseende bolagens ekonomiska förhållanden. Således kan detta gäldansvar beskrivas som en grund för ekonomiska relationer, snarare än en ekonomisk relation i sig.⁴¹⁵ Förutsättningarna för typexempel 3 ger för handen att AB1:s gäldansvar torde ge upphov till en sådan ekonomisk relation, eftersom AB1 blivit krävd på fullgörelse av KB:s köpeskillingsförpliktelse gentemot O. Dock så är det tveksamt huruvida detta aktualiserade gäldansvar utgör en integrerad del i ägarförhållandets ekonomiska relation. I jämförelse med förvaltningsrättens integrering så kan AB1:s aktualiserade gäldansvar inte påverka ägarförhållandets ekonomiska konsekvenser för AB1. Undertecknad vill därför anförda att AB1:s aktualiserade gäldansvar istället torde utgöra en självständig ekonomisk relation mellan AB1 och KB. Eftersom det inte

⁴¹² 1 kap. 2 § 1 st. p. 6 BFL, se ”alla förändringar i storleken och sammansättningen av ett företags förmögenhet”; se avsnitt 2.2.3.1 avseende tidpunkten för relevanta förhållande för affärshändelsekategorin; se avsnitt 3.4.2.2 avseende komplementärens solidariska gäldansvar gentemot kommanditbolaget.

⁴¹³ Se avsnitt 3.2.1 avseende kommanditbolagets rättssubjektivitet.

⁴¹⁴ Se avsnitt 4.2.2.2 avseende bedömningen av typexempel 1 och affärshändelsedefinitionens begrepp ekonomisk relation.

⁴¹⁵ Se avsnitt 4.2.2.2 avseende bedömningen av typexempel 1 och begreppet ekonomisk relation.

framgår av förutsättningarna för typexempel 3 huruvida det aktualiserade gäldsansvaret medfört en förändring av AB1:s förmögenhet, så saknar denna ekonomiska relation relevans för den fortsatta bedömningen. Det bör dock uppmärksammas att utifall en gäldsansvarsfordran, liknande den i typexempel 3, hade medfört en förändring av komplementärens förmögenhet, exempelvis genom att gäldsansvarsfordran hade konstaterats minska i värde direkt vid den påstådda affärshändelsestidpunkten, så torde det utgjort en sådan självständig ekonomisk relation.⁴¹⁶

Frågan huruvida det föreligger ett orsakssamband mellan AB1:s ekonomiska relation gentemot KB samt AB1:s förmögenhetsförändring är svår och kompliceras av ett flertal faktorer. Liksom samtyckessituationen i typexempel 2 så är fastighetsköpets giltighet helt och hållet avhängig att AB1 inte utövar sin vetorätt. Till skillnad från samtyckessituationen i typexempel 2 så erfordrar förvaltningsbeslutet om fastighetsköpet i typexempel 3 inte AB1:s samtycke på förhand, eftersom fastighetsköpet inte uppenbarligen strider mot kommanditbolagets verksamhetsföremål eller syfte. Det är vidare oklart huruvida ett veto som AB1 lämnar i efterhand får någon rättslig verkan. Det har anförts ett påtagligt starkare stöd i doktrin för att så inte är fallet, med motiveringarna att BL saknar formföreskrifter avseende förvaltningsåtgärder, samt den tydliga utgångspunkten att förvaltningsrätten medvetet utformats som vidsträckt och delad. Undertecknad delar och utgår således fortsättningsvis från ståndpunkten att veto inte får rättsverkan om det lämnas efter förvaltningsbeslutet i fråga. Vetorrättens avsaknad av rättsverkan i efterhand medför således att fastighetsköpets giltighets ”avhängighet” mot AB1:s vetorrättspassivitet, i praktiken är illusorisk utifall det kan konstateras att AB1 inte haft praktisk möjlighet att utöva vetorrätten på förhand. Detta sistnämnda resonemang får ytterligare genomslag av att det inte föreligger någon skyldighet för komplementären P att vid sitt förvaltningsbeslut om fastighetsköpet verka för genomslaget av AB1:s reella vetorrättsmöjlighet, såtillvida detta inte uttryckligen framgår av kommanditbologsavtalet.⁴¹⁷ Undertecknad finner att denna komplicerade fråga har påtagliga likheter med frågan huruvida indirekta förmögenhetsminskningar omfattas av affärshändelsekategorins förmögenhetsminskningsrekvisit. Anderssons respektive Lehrbergs anförande i denna fråga, dvs. att indirekta förmögenhetsminskningar enbart torde omfattas av förmögenhetsminskningsrekvisitet utifall detta tydligt framgår av omständigheter i det enskilda fallet, förefaller enligt undertecknad vara en rimlig utgångspunkt även i denna fråga om orsakssamband och vetorätt. Nerep & Samuelssons anförande om att avstående av lönsam affär inte utgör en del av ett aktiebolags förmögenhetsmassa, torde förvisso vara relevant avseende just avstående av lönsam affär, men inte i denna fråga eftersom fastighetsköpet avsåg en del av kommanditbolagets faktiska förmögenhet.⁴¹⁸

⁴¹⁶ Den generella innebörden av komplementärers gäldansvar i kommanditbolag har redogjorts för i avsnitt 3.4.2.2.

⁴¹⁷ Se avsnitt 3.3.4.3 avseende begränsningar av förvaltningsrätten i kommanditbolag.

⁴¹⁸ Se avsnitt 2.2.3.3 avseende förmögenhetsminskningsrekvisitet.

Undertecknads slutsats i frågan huruvida det föreligger orsakssamband mellan AB1:s vetorättspassivitet samt AB1:s förmögenhetsförändring blir således följande. Omständigheterna att utgångspunkten för den kommanditbolagsrättsliga förvaltningsrätten är delad; att vetorätten torde sakna rättsverkan i efterhand; att det inte torde föreligga någon skyldighet att ta tillvara på andras vetorätt; samt Anderssons och Lehrbergs anförda skäl avseende indirekta förmögenhetsminskningar, torde enligt undertecknad utgöra tillräckliga skäl för en utgångspunkt i denna fråga. Denna utgångspunkt kan formuleras som att det inte torde föreligga ett orsakssamband mellan AB1:s vetorättspassivitet och AB1:s förmögenhetsförändring, såtillvida det inte kan visas i det enskilda fallet att AB1 haft en reell möjlighet att utöva sin vetorätt avseende P:s förvaltningsrättsliga beslut om försäljningen av fastigheten X.⁴¹⁹ Eftersom detta inte framgår av förutsättningarna för typexempel 3, så anser undertecknad att det inte torde föreligga ett direkt orsakssamband mellan AB1:s vetorättspassivitet och AB1:s förmögenhetsförändring.

Eftersom det inte kan fastställas ett direkt orsakssamband mellan AB1:s vetorättspassivitet och AB1:s förmögenhetsförändring, uppstår istället frågan huruvida det föreligger ett orsakssamband mellan AB1:s ägandeförhållande gentemot KB, samt AB1:s förmögenhetsförändring i typexempel 3. Även om det kan konstateras att denna förmögenhetsförändring var avhängig ägandeförhållandet så måste detta orsakssamband anses vara indirekt. Förmögenhetsförändringen har nämligen i mycket hög grad uppstått i anledning av KB:s köp av fastigheten X. I beaktande av det som anförts ovan avseende vetorättspassiviteten och förmögenhetsförändringen i typexempel 3, finner undertecknad därför att detta indirekta orsakssamband inte torde uppfylla orsakssambandskravet. Det framstår helt enkelt som för långsökt givet förutsättningarna i typexempel 3.

Sammanfattningsvis anser undertecknad förvisso att förutsättningarna för typexempel 3 torde rymmas i både förmögenhetsförändringsrekvisitet och begreppet ekonomisk relation. Däremot anser undertecknad inte att förutsättningarna för typexempel 3 uppfyller orsakssambandskravet, och således heller inte rymms i affärshändelsedefinitionen.

4.2.3 Förmögenhetsminskningsrekvisitet

Frågan huruvida typexempel 1 uppfyller förmögenhetsminskningsrekvisitet har delvis besvarats i redogörelsen ovan för affärshändelserekvisitet och typexempel 1. Att AB1:s förmögenhet har minskat framgår av förutsättningarna för typexempel 1, då marknadsvärdet på andelsrätterna i KB sjunkit. Av typexempel 1 framgår även att AB1:s förmögenhetsminskning är direkt orsakad av affärshändelsen i fråga. Förmögenhets-

⁴¹⁹ Förvaltningsrätten och dess begränsningar i kommanditbolag har redogjorts för i avsnitt 3.3.4, medan debatten huruvida indirekta förmögenhetsminskningar omfattas av förmögenhetsminskningsrekvisitet har redogjorts för i avsnitt 2.2.3.3.

minskningen kan i detta fall inte anses vara indirekt, eftersom den orsakats av både ägarförhållandet mellan AB1 och KB samt AB1:s utövande av förvaltningsrätt och företrädarrett i KB, vilka är de omständigheter som utgör affärshändelsen i typexempel 1. Således anser undertecknad att typexempel 1 torde uppfylla förmögenhetsrekvisitetet.

Även frågan huruvida typexempel 2 uppfyller förmögenhetsminskningsrekvisitetet har i viss mån besvarats i föregående avsnitt. Det framgår av förutsättningarna för typexempel 2 att marknadsvärdet på andelsrätterna i KB har minskat, samt att denna minskning dels orsakats av ägarförhållandet mellan AB1 och KB, och dels av AB1:s förvaltningsrättsliga samtycke avseende P:s försäljning av varumärket X för KB:s räkning. Denna förmögenhetsminskning kan heller inte anses vara indirekt, eftersom den direkt orsakats av det som utgör affärshändelsen i typexempel 2. Visserligen kan det anföras att varumärkesförsäljningens övervärde har tillfallit ett aktiebolag som AB1 äger aktier i, och att AB1 därför inte har frånhänts något förmögenhetsvärde i anledning av försäljningen. Dock så framgår av förutsättningarna att AB1 enbart äger 25 procent av aktierna i ABköp, till skillnad från 33 procent av andelsrätterna i KB. AB1 frånhänts därigenom en del av övervärdet genom att varumärket X överläts till ett bolag som AB1 äger mindre andelar i. Sammanfattningsvis anser undertecknad således att typexempel 2 torde uppfylla förmögenhetsminskningsrekvisitetet.

Såsom ovan redogjorts för torde typexempel 3 inte uppfylla affärshändelserekvisitetet. Förvisso framgår det av förutsättningarna för typexempel 3 att marknadsvärdet på AB1:s andelsrätter i KB har sjunkit. Däremot uppfyller typexempel 3 inte affärshändelserekvisitetet, varpå förmögenhetsminskningsrekvisitetet krav på orsakssamband med en affärshändelse inte uppfylls. Det bör dock erinras om vad som redogjorts för ovan avseende komplementärers gäldansvar och begreppet ekonomisk relation,⁴²⁰ nämligen att en gäldansvarsfordran som uppstår och direkt minskar i marknadsvärde vid den påstådda affärshändelsestidpunkten, torde kunna uppfylla förmögenhetsminskningsrekvisitetet utifall, det kan påvisas ett orsakssamband mellan denna förmögenhetsminskning och en affärshändelse.

4.2.4 Affärsmässighetsrekvisitet

Som tidigare redogjorts för återfinns en omfattande debatt i doktrin huruvida affärsmässighetsrekvisitetet ska avgöras utifrån objektiva eller subjektiva kriterier. Det kan i viss mån ifrågasättas huruvida det är lämpligt att tillämpa ett så pass tänjbart och subjektivt förknippat begrepp som affärsmässighet utifrån objektiva kriterier. Förarbetenas ovanligt tydliga ställningstagande i frågan, det faktum att rättspraxis tycks basera sin bedömning utifrån objektiva kriterier, samt Anderssons respektive Nerep & Samuelssons övertygande anföranden i frågan, föranleder dock undertecknad till att ta ställning för att affärsmässighetsrekvisitetet i första

⁴²⁰ Se avsnitt 4.2.2.4 avseende typexempel 3 och affärshändelsedefinitionen.

hand bör avgöras utifrån de objektiva kriterier som tidigare redogjorts för.⁴²¹ Därtill kan anföras att värdeöverföringsreglerna ytterst syftar till att skydda borgenärsintressen,⁴²² vilka bäst torde tillgodoses genom objektiva kriterier.

Avseende typexempel 1 måste inledningsvis besvaras vad affärsmässighetsrekvisitsbedömningen tar sikte på. Enligt affärshändelsekategorins lydelse ska bedömningen avse affärshändelsen, vilket i typexempel 1 utgörs av AB1:s ägande av andelsrätt i KB samt utövande av förvaltnings- och företrädarrätt vid pantsättningen av fastigheten X för KB:s räkning. Eftersom gäldenären ABinsolv, för vars skuld KB:s pantsättning utgjorde säkerhet, var insolvent vid pantsättningstidpunkten, torde pantsättningen vara att anse som vederlagsfri i enlighet med vad som angivits i rättspraxis. De objektiva kriterier av relevans för affärsmässighetsrekvisitet som i övrigt redogjorts för tidigare, torde inte föranleda någon annan bedömning.⁴²³

Avseende typexempel 2 avser bedömningen av affärsmässighetsrekvisitet själva AB1:s ägarförhållande gentemot KB samt AB1:s samtycke till försäljningen av varumärket X till ABköp. Vid en bedömning av affärsmässighetsrekvisitet utifrån objektiva kriterier, ska som tidigare redogjorts för, i första hand tas hänsyn till förekomsten och storleken av affärshändelsens värdediskrepans. För AB1:s del innebär affärshändelsen en förmögenhetsminskning på ca 35400 kr, eftersom AB1 enbart får 25 procent andel i övervärdet på varumärkesförsäljningen, jämfört med 33 procent av samma värde utifall varumärket X kvarblivit i KB:s ägo. Därutöver framstår försäljningen som en tydlig underprisöverlåtelse som gynnar AB2 och O. Vidare torde affärshändelsen i fråga inte utgöra ett normalt led i AB1:s verksamhet. Undertecknad anser utifrån det ovan anförda att typexempel 2 torde uppfylla affärsmässighetsrekvisitet. Det bör dock uppmärksammas att ytterligare omständigheter än förutsättningarna för typexempel 2 kan föranleda en annorlunda bedömning. Som exempel kan anges att underprisöverlåtelsen framstår som en affärsmässigt motiverad koncernomstrukturering. Vidare kan det spekuleras i huruvida värdet på varumärket X ökar i samband med underprisöverlåtelsen, exempelvis pga. objektiva iakttagbara synergieffekter med särskild egendom eller kompetens inom ABköp, eller i anledning av ABköp:s ägarförhållande gentemot O eller AB2.⁴²⁴ Detta sistnämnda resonemang syftar till att åskådliggöra en ökad sannolikhet för att koncernrelaterade omständigheter kan påverka affärsmässighetsrekvisitetets bedömningen i dylika situationer.

Avseende typexempel 3 så har ovan konstaterats att det inte uppfyller affärshändelserekvisitet, eftersom affärsmässighetsrekvisitet erfordrar en affärshändelse.⁴²⁵

⁴²¹ Se avsnitt 2.2.3.4 avseende affärsmässighetsrekvisitet.

⁴²² Se avsnitt 2.2.1 avseende allmänt om värdeöverföringsreglerna.

⁴²³ Se avsnitt 2.2.3.4 avseende affärsmässighetsrekvisitet.

⁴²⁴ Se avsnitt 2.2.3.4 avseende affärsmässighetsrekvisitet.

⁴²⁵ Se avsnitt 2.2.3.4 avseende affärsmässighetsrekvisitet.

4.2.5 Sammanfattning

I detta kapitel ska undertecknad sammanfatta de resonemang som anförts ovan, samt utforma dessa för ett generellt och principiellt perspektiv. Detta innebär att resonemangen i detta avsnitt har en mer kortfattad och generell utformning än under respektive typexempel. Utifall ytterligare grunder för något anförande nedan önskas så återfinns de således i redogörelserna ovan.

Avseende affärshändelsedefinitionens förmögenhetsförändringsrekvisit så framstår det som övervägande sannolikt att detta kan uppfyllas vid frågeställningens aktualiserande, antingen genom att marknadsvärdet på komplementäraktiebolagets andelsrätter i kommanditbolaget sjunker, eller genom att komplementäraktiebolagets gäldsansvarsfordran minskar i värde vid (den påstådda) affärshändelsetidpunkten. Båda dessa respektive händelseförlopp torde var för sig kunna uppfylla affärshändelsedefinitionens förmögenhetsförändringsrekvisit, dock givetvis beroende på omständigheterna i det enskilda fallet.

Frågan huruvida affärshändelsedefinitionens relationsrekvisit kan uppfyllas vid komplementäraktiebolags ageranden i kommanditbolag är komplicerad och mångfacetterad. Givet vad som anförts avseende respektive typexempel förefaller det tydligt att denna fråga inte kan besvaras på ett kategoriskt sätt. Bedömningen torde istället med nödvändighet innefatta en prövning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet mot relationsrekvisitets olika begrepp och rekvisit.

Avseende relationsrekvisitets omvärldsbegrepp så torde kommanditbolagsformens allmänt erkända ställning som ett rättssubjekt självständigt från komplementärerna, medföra att ett kommanditbolag torde rymmas i omvärldsbegreppet i förhållande till komplementäraktiebolaget. Detta oavsett vilket faktiskt inflytande ett komplementäraktiebolag utövar över kommanditbolaget i fråga.

Relationsrekvisitets begrepp ekonomisk relation och orsakssambandskravet framstår som den mest komplicerade och mångfacetterade prövningen i detta sammanhang. Att ett ägarförhållande råder mellan komplementäraktiebolaget och kommanditbolaget torde rymmas i begreppet ekonomisk relation. Såsom redogjorts för avseende typexempel 3 så förefaller det dock osannolikt att enbart ett ägarförhållande kan uppfylla orsakssambandskravet i enskilda fall. En förmögenhetsförändring torde nämligen normalt ha sin grund i antingen en eller flera förvaltningsåtgärder i kommanditbolaget, i en företrädarberättigad komplementärs agerande för kommanditbolagets räkning gentemot tredje män, eller i ett aktualiserande av komplementäraktiebolagets gäldansvar i ett konkret fall. Av typexempel 1 framgår att utifall ett komplementäraktiebolag förvaltningsrättsligt beslutar om ett avtal gentemot tredje man, vilket direkt orsakar en minskning av marknadsvärdet på komplementäraktiebolagets andelsrätter i kommanditbolaget, så torde detta som utgångspunkt rymmas i begreppet ekonomisk relation samt uppfylla orsakssambandskravet. Detta motiveras

av att det föreligger ett intimt samband mellan andelsrätternas värdeutveckling samt komplementäraktiebolagets ageranden inom ramen för sin förvaltnings- respektive företrädarrätt. Såsom framgått av typexempel 2 torde detsamma kunna anföras avseende komplementäraktiebolags samtycke till förvaltningsbeslut, utfall detta uppenbarligen strider mot kommanditbolagets verksamhetsföremål eller syfte. Såsom framgår av typexempel 3, torde begreppet ekonomisk relation även omfatta komplementäraktiebolags vetorättspassivitet avseende förvaltningsbeslut, som direkt orsakar en förmögenhetsförändring för komplementäraktiebolaget. Däremot är det mycket oklart huruvida det sistnämnda exemplet uppfyller orsakssambandskravet. Såsom anförts ovan torde denna situation som utgångspunkt inte uppfylla orsakssambandskravet, vilket särskilt motiveras utifrån vetorättens svaga skydd i den kommanditbolagsrättsliga regleringen. Undantag från denna utgångspunkt torde vara möjligt utfall komplementäraktiebolaget i det enskilda fallet haft en reell möjlighet att utöva sådan vetorätt på förhand, men ändå förblivit passiv. Det sistnämnda resonemanget om vetorättspassivitet exemplifierar även att en prövning alltid måste ske utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, vilket torde gälla samtliga av de förvaltningsrättsliga och företrädarrättsliga ageranden i kommanditbolag som redogjorts för ovan.

Avseende affärshändelsekategorins förmögenhetsminskningsrekvisit så torde denna bedömningen motsvaras av vad som redogjorts för avseende affärshändelsedefinitionens förmögenhetsförändringsrekvisit och orsakssambandskrav. Således erfordras att det ska föreligga ett (inte alltför långsökt) orsakssamband mellan de omständigheter som uppfyller förmögenhetsförändringsrekvisitet, och de omständigheter som uppfyller affärshändelsedefinitionen. En relevant fråga som inte har fångats upp av typexemplen, är att det torde föreligga påtagliga bevissvårigheter avseende det direkta orsakssambandet mellan andelsrätters marknadsvärdesminskning och komplementäraktiebolags ageranden i kommanditbolag. Detta särskilt i ljuset av att andelsrätter normalt inte torde vara tydligt exponerade gentemot en marknad på samma sätt som noterade aktier, samt då rättsläget i viss mån är oklart avseende värderingen av andelsrätter. Dessa svårigheter torde dock inte aktualiseras utfall affärshändelsen i fråga medför att kommanditbolaget förfogar över hela sin egendomsmassa, såsom i typexempel 1 eller dylikt. Att vissa rekvisit kan medföra påtagliga bevissvårigheter i enskilda fall, torde dessutom inte föranleda någon annorlunda bedömning avseende förmögenhetsminskningsrekvisitets rättsliga innebörd mot bakgrund av frågeställningen.

Avseende affärshändelsekategorins affärsmässighetsrekvisit så torde detta vara möjligt att uppfylla utfall komplementäraktiebolags agerande i ett kommanditbolag utgör uppfyller affärshändelsedefinitionen. Denna fråga måste med nödvändighet avgöras i beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet. Såsom framgått under redogörelsen för typexempel 2 så kan bedömningen dock kompliceras av omständigheter vilka antyder att

affärshändelsen kan framstå som en affärsmässigt motiverad koncernomstrukturering.

4.3 Utgångspunkten att ABL enbart är tillämplig på svenska aktiebolag

Nerep & Samuelsson har anfört ett argument avseende ABL:s tillämplighet på dotterföretags ageranden gentemot tredje man. Förvisso har detta argument framförts i ett helt annat sammanhang, nämligen avseende frågan huruvida koncerndefinitionen⁴²⁶ omfattar den svenska kommanditbolagsformen.⁴²⁷ Även om detta arguments analogiska tillämpning på frågeställningen således inte bör tillskrivas dessa författare (utan deras godkännande), så har undertecknad funnit det vara av relevans för frågeställningen.

Argumentet i fråga anför att ABL allmänt sett får anses enbart ta sikte på svenska aktiebolag, och därmed endast indirekt på andra associationsformer, genom att bara reglera moderaktiebolagets transaktioner och ageranden.⁴²⁸ Som stöd för argumentet åberopas ett allmänt förarbetsuttalande⁴²⁹ om att speciallagstiftning har företräde framför ABL i vissa avseenden, vilket dessa författare anser generellt avser BL. Därutöver anføres olika rimlighets-skäl för att ABL inte bör reglera eller förbjuda (av aktiebolag) helägda kommanditbolags rättshandlingar gentemot tredje man.⁴³⁰ Sandström har anfört ett liknande argument om att 17 kap. ABL bygger på en premis om att det enbart omfattar utbetalande aktiebolag.⁴³¹

Detta argument utgår ifrån en god systematisk grund, och torde enligt undertecknad finnas goda skäl för att argumentet beskriver en lämplig generell utgångspunkt avseende ABL:s tillämpning.

Denna generella utgångspunkt kan dock inte anses sakna undantag. Såsom tidigare nämnts återfinns i 19 kap. ABL ett flertal bestämmelser som uttryckligen anger att de reglerar giltigheten av, samt olika rättsföljder i anledning av, dotterföretags ageranden. Även om argumentet har grund i ett allmänt förarbetsuttalande och rimliga ändamålsöverbäganden, så torde det ändå inte kunna åsidosätta varken ABL:s mycket tydliga föreskrifter i detta avseende, eller lagstiftarens uppenbara intentioner med dessa bestämmelserna.⁴³² Således torde undantag vara möjliga från denna allmänna utgångspunkt.

⁴²⁶ 1 kap. 11 § ABL.

⁴²⁷ Nerep & Samuelsson 19 kap. 7 § not 7.1 stycke 2.

⁴²⁸ Nerep & Samuelsson 19 kap. 7 § not 7.1 stycke 2.

⁴²⁹ Prop. 1999/2000:34 s. 113-114.

⁴³⁰ Nerep & Samuelsson 19 kap. 7 § not 7.1 stycke 2.

⁴³¹ Sandström värdeöverföring, punkt 1 stycke 10.

⁴³² Se avsnitt 2.2.2 avseende de särskilt reglerade värdeöverföringsformerna.

Avseende denna generella utgångspunkts relevans för värdeöverföringsreglerna i 17 kap. ABL, ska först påminnas om att 19 kap. ABL utgör en särskild reglerad värdeöverföringsform i förhållande till dessa.⁴³³ Vidare så kan förvisso hävdas att 17 kap. ABL inte innehåller några uttryckliga föreskrifter avseende detta generella regelverks tillämplighet på aktiebolags dotterföretags ageranden. 17 kap. ABL:s tystnad i detta avseende torde enligt undertecknad utgöra ett visst stöd för genomslaget av argumentets utgångspunkt i 17 kap. ABL. Å andra sidan måste samtidigt konstateras att affärshändelsekategorin har en påtagligt öppen lydelse. Det sistnämnda är särskilt beaktansvärt i ljuset av att ÅABL:s motsvarande bestämmelse avsåg ”utbetalning” och ”vinstutdelning”,⁴³⁴ vilket medförde att regelverket fick tolkas och tillämpas extensivt och analogivis i rättspraxis för att undvika orimliga slutsatser.⁴³⁵ Därutöver måste hänsyn tagas till att affärshändelserekvisitets införande och utformning enligt förarbetena hade ett inkluderande syfte.⁴³⁶ Undertecknad finner visserligen inte dessa omständigheter vara en grund för att generellt tolka affärshändelsekategorin extensivt. Däremot så torde det ändå utgöra en tydlig indikation på att argumentet om den (eventuella) generella utgångspunkten torde ha en begränsad genomslagskraft avseende affärshändelsekategorins omfattning. Den främsta motiveringen till detta är att argumentets generella utgångspunkts grund, ett allmänt förarbetsuttalande hänförligt till tiden före ABL, samt vissa rimlighetsöverväganden, helt enkelt inte framstår som övertygande i ljuset av ABL:s påtagligt öppnare utformning av affärshändelserekvisitet jämfört med ÅABL:s motsvarighet, samt förarbetsuttalandet om affärshändelse-rekvisitet som en inkluderande värdeöverföringsform.

4.4 Värdeöverföringsreglernas tillämplighet på andra bolags inre förhållanden

Ett argument som framförts av Göteborgs tingsrätt är att ett överskridande av ABL:s kapitalskyddsregler, vilket inbegriper värdeöverföringsreglerna, inte kan angripas med stöd av bestämmelser om befogenhetsöverskridande i BL.⁴³⁷ Det rättsliga stöd som anförs för detta argument är det tidigare nämnda fallet NJA 1999 s. 426,⁴³⁸ där HD anförde att en transaktion som påstås vara i strid med ÅABL:s kapitalskyddsregler inte kunde angripas med stöd av ÅABL:s bestämmelser om befogenhetsöverskridande.⁴³⁹ Detta

⁴³³ Se avsnitt 2.2.2 avseende de särskilt reglerade värdeöverföringsformerna.

⁴³⁴ 12 kap. 1-2 §§ ÅABL.

⁴³⁵ Se avsnitt 2.2.3.1 avseende allmänt om affärshändelsekategorin.

⁴³⁶ Se avsnitt 2.2.3.2 avseende affärshändelserekvisitet.

⁴³⁷ Göteborgs tingsrätt mål T 9710-06, dom 2008-11-27, domskäl stycken 5-6.

⁴³⁸ Se avsnitt 2.5 avseende värdeöverföringsreglernas förhållande gentemot ABL:s befogenhetsregler.

⁴³⁹ Göteborgs tingsrätt mål T 9710-06, dom 2008-11-27, domskäl stycken 5-6.

argument synes således innefatta ett ställningstagande om att HD:s uttalande i NJA 1999 s. 426 ska tolkas extensivt, på så sätt att det råder en allmän bolagsrättslig princip om att överskridande av ABL:s kapitalskyddsregler inte kan angripas med några bolagsrättsliga bestämmelser om befogenhetsöverskridande, oavsett vilket bolagsrättsligt regelverk som är tillämpligt på händelseförloppet i fråga.

För det första bör uppmärksammas att detta argument aktualiserar frågeställningens avgränsning. Som tidigare redogjorts för utgör frågeställningen en tillämpningsfråga, medan detta argument delvis avser tolkningsfrågan om hur värdeöverföringsreglerna ska tillämpas på komplementäraktiebolags ageranden i kommanditbolag. Som tidigare redogjorts finns det därför anledning till viss försiktighet vid det eventuella beaktandet av sådana argument, dels eftersom argumentet bygger på en premis om att värdeöverföringsreglerna är tillämpliga på den förevarande situationen,⁴⁴⁰ och dels då argumentet innefattar ett kategoriskt uteslutande av alternativa tolkningar av värdeöverföringsreglerna. Argumentet berör således inte huvudsakligen frågan huruvida det finns något rättsligt stöd för att ABL:s värdeöverföringsregler är tillämpliga på komplementäraktiebolags ageranden i kommanditbolag.⁴⁴¹ Detta kan konkretiseras på så sätt att utfall man tar argumentet ovan till grund för att utesluta tillämpligheten av värdeöverföringsreglerna på komplementäraktiebolags agerande i kommanditbolag, så utesluter man även möjligheten att angripa ett sådant överskridande av värdeöverföringsreglerna med andra rättsregler än BL:s bestämmelser om befogenhetsöverskridande. Således anser undertecknad att argumentet enbart kan beaktas med viss försiktighet vid besvarandet av frågeställningen, såtillvida det inte kan påvisas ett starkt rättsligt stöd för argumentets premis avseende tolkningen av värdeöverföringsreglerna.

För det andra är det mycket tveksamt utfall det finns något rättsligt stöd för en sådan extensiv tolkning av NJA 1999 s. 426 som argumentet grundar sig på. Den grund som HD anförde till stöd för uttalandet i NJA 1999 s. 426 var att ÄABL:s kapitalskyddsregler och ÄABL:s bestämmelser om befogenhetsöverskridande hade så pass skilda syften (borgenärsskyddssyfte respektive reglering av aktiebolagets inre förhållanden) att någon koppling dem emellan inte var avsedd.⁴⁴² Domskälens uttryckligen sikte på befogenhetsbestämmelserna i just ABL, och anger inte uttryckligen något utrymme för av argumentets tillämplighet på andra bolagsformers regelverk. Vidare så är det mycket tveksamt huruvida det är relevant att jämföra den tydliga åtskillnad i syfte som föreligger avseende borgenärsskyddsreglerna respektive befogenhetsbestämmelserna i ABL, med borgenärsskyddsreglerna respektive befogenhetsbestämmelserna i BL. Såsom tidigare redogjorts för så har lagstiftaren medvetet avstått från att införa ett flertal traditionella borgenärsskyddskoncept i den kommanditbolagsrättsliga regleringen, med motiveringen att bolagsmännens

⁴⁴⁰ Att tingsrätten utgått ifrån detta framgår tydligt utifrån de av parterna anförda omständigheterna i mål nr T 9710-06.

⁴⁴¹ Se avsnitt 1.2 avseende framställningens syfte och frågeställning.

⁴⁴² NJA 1999 s. 426.

(inbördes varierande) gäldansvar utgör ett tillräckligt borgenärsskydd. Eftersom kommanditbolagsformens borgenärsskydd i huvudsak grundar sig på bolagsmännens personliga betalningsförmåga, så vilar borgenärsskyddet i stor utsträckning även på bolagsmännens skyddsintressen.⁴⁴³ Eftersom bolagsmännen har en mycket vid och delad förvaltningsrätt⁴⁴⁴ samt företrädarätt,⁴⁴⁵ och därutöver nästintill en oändlig möjlighet att genom bolagsavtalet anpassa regleringen av det individuella kommanditbolagets inre förhållanden helt efter sina behov,⁴⁴⁶ måste kommanditbolagsformens reglering av det inre förhållandet även anses innefatta ett generöst skydd för bolagsmännens skyddsintressen. Således innefattar kommanditbolagets borgenärsskydd respektive regleringen av det inre förhållandet inte samma typ av syftesdiskrepans, som återfinns i ABL:s motsvarigheter.

Sammanfattningsvis anser undertecknad att Göteborgs tingsrätts argument om att överskridande av ABL:s värdeöverföringsregler inte kan angripas med befogenhetsbestämmelserna i BL, inte torde vara av relevans för frågeställningen. Detta främst då argumentet avser tolkningsfrågan hur en överträdelse av ABL:s värdeöverföringsregler ska angripas. Det framstår vidare som oklart huruvida argumentet utgör ett ställningstagande avseende frågeställningen eller inte, samt vilka rättsliga grunder som i så fall anförs som stöd för ett sådant ställningstagande. Avslutningsvis kan tilläggas att det är tveksamt huruvida argumentets rättsliga grund är hållbart, då rättspraxis i frågan enbart uttalar sig avseende regelverket i ABL, samt då skyddsfunktionsfördelningen i ABL:s regelverk inte framstår som jämförbar med motsvarande skyddsfunktionsfördelning i BL.

4.5 Värdeöverföringsreglernas oförenlighet med kommanditbolagsformen

Ett argument som framförts av motparten i det HD-fall som ska behandla frågeställningen, är att ABL:s värdeöverföringsregler inte är tillämpliga på kommanditbolags dispositioner eftersom detta skulle innefatta en utökning av kommanditbolagsformens borgenärsskydd, vilket vore främmande för kommanditbolags-formen.⁴⁴⁷ Ett ytterligare argument som angränsar till argumentet ovan är att en tillämpning av ABL:s värdeöverföringsregler på kommanditbolags dispositioner innefattar en inskränkning av bolagsmännens fria dispositionsrätt avseende kommanditbolagets kapital.

⁴⁴³ Se avsnitt 3.4.1 avseende en allmän beskrivning av kommanditbolagsformens borgenärsskydd.

⁴⁴⁴ Se avsnitt 3.3.4 avseende bolagsmännens förvaltningsrätt i kommanditbolag.

⁴⁴⁵ Se avsnitt 3.4.3 avseende bolagsmännens företrädarätt i kommanditbolag.

⁴⁴⁶ Se avsnitt 3.3.2 avseende kommanditbolagsformens avtalsfrihet avseende det inre förhållandet.

⁴⁴⁷ Motpartens yttrande, punkterna 2.1.2-2.1.3, 2.3.3.

Då dessa argument är nära kopplade till varandra kommer de att redogöras för och analyseras gemensamt i detta avsnitt.

Utgångspunkterna för argumenten är dels att kommanditbolaget brukar kategoriseras som en personassociation, snarare än en kapitalassociation. Såsom tidigare redogjorts för medför detta att kommanditbolags bolagsmän åtnjuter en nästintill fri rätt att avtalsvis disponera över kommanditbolagets kapitalstruktur. Kommanditbolagets avsaknad av en på förhand reglerad kapitalstruktur, den nästintill oinskränkta möjligheten att reglera denna kapitalstruktur genom bolagsavtalet, samt bolagsmännens oinskränkta möjlighet till kapitaluttag från kommanditbolaget vid enighet, framstår som en motsats till ABL:s värdeöverföringsregler.⁴⁴⁸ Vidare så framgår det av både BL och förarbetena att kommanditbolagsformens enda borgenärsskydd utgörs av bolagsmännens gäldansvar. Lagstiftaren har i förarbetena tydligt gett uttryck för en motvilja att förse kommanditbolagsregleringen med andra traditionella borgenärsskyddskoncept.⁴⁴⁹ Därutöver bör även erinras om det allmänt hållna förarbetsuttalandet att speciallagstiftning bör ha företräde framför den aktiebolagsrättsliga lagstiftningen.⁴⁵⁰ Samtliga av dessa utgångspunkter kan anses utgöra stöd för detta avsnitts argument.

Avseende argumentens förhållande till frågeställningen, kan uppmärksammas att argumenten delvis avser hur värdeöverföringsreglerna (inte) ska tolkas vid komplementäraktiebolags ageranden i kommanditbolag, förutsatt att tillämplighetsfrågan besvaras jakande. Detta komplicerar argumentens relevans för frågeställningen. Därför bör argumenten anpassas till frågeställningens karaktär som tillämplighetsfråga. Undertecknad anser att argumenten måste avse värdeöverföringarnas (eventuella) inskränkning av kommanditbolagsformens rättsregler på ett generellt eller principiellt plan, för att vara av relevans för frågeställningen. Annars måste argumenten även bekräfta ett kategoriskt stöd i rättskällorna för det tolkningsalternativet som argumenten utgår ifrån.⁴⁵¹ I detta avseende bör dessutom erinras om att det framstår som synnerligen oklart vilket eller vilka tolkningsalternativ som argumentet utgår ifrån, vilket påtagligt försvårar en sådan utredning. Undertecknads slutsats i detta avseende är därför att argumenten enbart torde vara av relevans för frågeställningen utifall de analyseras utifrån ett principiellt perspektiv. Detta kan konkretiseras genom en omformulering av argumenten i fråga till följande lydelse: ”ABL:s värdeöverföringsregler är inte tillämpliga på kommanditbolags dispositioner, eftersom detta skulle innefatta en principiell inskränkning av grunderna för kommanditbolagsformens borgenärsskydd och kapitalstruktur.”

⁴⁴⁸ Se avsnitt 2.2.1 avseende allmänt om ABL:s värdeöverföringsregler; avsnitt 3.3.5 avseende bolagsmännens ekonomiska tillskott; avsnitt 3.3.4.3 avseende begränsningar av bolagsmännens förvaltningsrätt; avsnitt 3.4.1 avseende allmänt om borgenärsskyddsreglerna för kommanditbolag; samt avsnitt 3.4.2 avseende bolagsmännens ansvar för kommanditbolagets förpliktelser.

⁴⁴⁹ Se avsnitt 3.4.1 avseende allmänt om kommanditbolagsformens borgenärsskydd, samt avsnitt 3.4.2 avseende bolagsmännens ansvar för kommanditbolagets förpliktelser.

⁴⁵⁰ Prop. 1999/2000:34 s. 113-114.

⁴⁵¹ Se avsnitt 1.2 avseende framställningens frågeställning, samt avsnitt 4.4 avseende en analys av ett konkret arguments förhållande till frågeställningens avgränsning.

Utifrån argumentens principiella inriktning enligt stycket ovan, anser undertecknad att argumentet lider av vissa brister avseende dess åberopade stöd i rättskällorna. För det första kan ABL:s värdeöverföringsregler inte innefatta en principiell inskränkning av kommanditbolagets borgenärsskydd, eftersom dessa olika regelverk har vitt skilda syften, skyddsobjekt och medel. ABL:s värdeöverföringsregler ämnar upprätthålla en viss marginal mellan ett aktiebolags tillgångar och skulder (syftet) för att i viss mån lindra den ekonomiska risken för aktiebolagets borgenärskollektiv (skyddsobjektet). Medlet för värdeöverföringsreglernas mål är att förbjuda dispositioner som urholkar denna marginal.⁴⁵² Kommanditbolagsformens borgenärsskyddsregler tycks istället syfta till att skydda kommanditbolagets borgenärskollektiv (skyddsobjekt) genom att skapa ett incitament för bolagsmännen att på eget initiativ agera för kommanditbolagets ekonomiska intressen (syftet). Medlet för detta är främst komplementärernas primära, solidariska och obegränsade gäldansvar.⁴⁵³ Det framstår som synnerligen oklart för undertecknad hur syftet att upprätthålla viss buffert i ett aktiebolag skulle utgöra en principiell motsättning gentemot syftet att skapa ett incitament för kommanditbolagets bolagsmän att sörja för en positiv ekonomisk utveckling av kommanditbolaget. Tvärtom synes dessa olika syften gå hand i hand, eftersom en god ekonomisk utveckling av kommanditbolagets verksamhet torde medföra en god utveckling av marknadsvärdet på andelsrätterna som aktiebolaget äger. Vidare torde det finnas ett gemensamt intresse även för de olika regleringarnas skyddsobjekt, på så sätt att kommanditbolagets borgenärskollektiv även har ett intresse av att komplementäraktiebolaget har en viss ekonomisk bas att utgå ifrån. Det framstår heller inte som om medlet för respektive regelverk principiellt strider mot varandra.

För det andra beaktar argumenten inte att värdeöverföringsreglerna enbart torde ta sikte på komplementäraktiebolagets agerande. Det skulle strida mot både affärshändelsekategorins syfte⁴⁵⁴ och affärshändelsekategorins lydelse⁴⁵⁵ att tillämpa värdeöverföringsreglerna på kommanditbolagets ageranden. Således är det enbart komplementäraktiebolags agerande som (eventuellt) kan bli föremål för en tillämpning av ABL:s värdeöverföringsregler. Att en sådan bedömning eventuellt kan leda till rättsföljder som påverkar genomslaget av kommanditbolagsformens dispositionsfrihet i enskilda fall, torde inte vara av relevans för frågeställningen. En annan sak är att det eventuellt är relevant avseende tolkningsfrågan, vilken inte omfattas av denna framställning. Såsom tidigare framgått i tolkningsavsnittet, så torde ett sådant kategoriskt ställningstagande avseende frågeställningen framstå som alltför generaliserande, i ljuset av frågeställningens komplicerade och mångfacetterade juridiska kontext,

⁴⁵² Se avsnitt 2.1 avseende allmänt om ABL:s värdeöverföringsregler.

⁴⁵³ Se avsnitt 3.4.1 avseende allmänt om borgenärsskyddet i kommanditbolag, samt avsnitt 3.4.2 avseende bolagsmännens ansvar för kommanditbolagets förpliktelser.

⁴⁵⁴ Se avsnitt 2.2.3 avseende allmänt om affärshändelsekategorin.

⁴⁵⁵ Se avsnitt 2.2.3.2 avseende affärshändelsekategorins lydelse, samt avsnitt 4.2 avseende tolkningen av affärshändelsekategorin i ljuset av framställningens frågeställning.

vilket torde föranleda en viss försiktighet till att beakta detta argument vid besvarandet av frågeställningen.⁴⁵⁶

För det tredje så framstår det som inkonsekvent att hävda att begränsningar hänförliga till komplementärens personstatus, vilka enbart begränsar berörda komplementärers möjligheter att agera inom ett kommanditbolag, skulle behandlas annorlunda enbart därför att begränsningen i fråga har sin grund i regleringen av en annan bolagsform än kommanditbolaget. Såsom redogjorts för tidigare så återfinns exempelvis även (givet vissa omständigheter) begränsningar hänförliga till fysiska personers personstatus, vars rättsföljd kan få verkan för dessa personers möjlighet att agera i kommanditbolaget.⁴⁵⁷

För det fjärde så är den rättsliga grunden för kommanditbolagsformens fria dispositionsrätt av bolagskapitalet en avsaknad av uttryckligt lagstöd för motsatsen, samt lagstiftarens avsikt att överlåta frågans reglering till bolagsavtalet. Således kan den fria dispositionsrätten av bolagskapitalet ytterst kategoriseras som någon form av kommanditbolagsrättslig princip.⁴⁵⁸ De aktiebolagsrättsliga värdeöverföringsreglerna härleder å sin sida sitt rättsliga stöd från lagstiftning, förarbeten, rättspraxis och doktrin. Utifall värdeöverföringsreglerna strider mot en eventuell kommanditbolagsrättslig princip om dispositionsfrihet avseende kommanditbolagskapitalet, vilket är en ståndpunkt som undertecknad förvisso inte funnit rättsligt stöd för, så vore det anmärkningsvärt utifrån ett normhierarkiskt perspektiv att låta en eventuell kommanditbolagsrättslig princip trumfa de väletablerade värdeöverföringsreglernas principiella genomslag. Detta särskilt då principen i fråga enbart avser kommanditbolagets inre förhållanden, medan värdeöverföringsreglernas egendefinierade tillämpningsområde, vilket tidigare redogjorts för, tolkningsvis kan anses omfatta sådana inre förhållanden givet vissa omständigheter.⁴⁵⁹

Sammanfattningsvis anser undertecknad att de argument som analyserats i detta avsnitt inte utgör relevant stöd för ståndpunkten att värdeöverföringsreglerna är vara tillämpliga på komplementär-aktiebolags agerande i kommanditbolag. Tvärtom utgör flera av de grunder som ovan anförts mot detta argument stöd för ett motsatt ställningstagande.

⁴⁵⁶ Se avsnitt 1.2 avseende frågeställningens avgränsning, samt avsnitt 4.4 avseende en analys av ett konkret arguments förhållande till frågeställningens avgränsning.

⁴⁵⁷ Se avsnitt 3.3.3 avseende möjligheten att vara bolagsman.

⁴⁵⁸ Se avsnitt 3.3.5 avseende bolagsmännens ekonomiska tillskott; avsnitt 3.3.4.3 avseende begränsningar av bolagsmännens förvaltningsrätt, samt avsnitt 3.4.1 avseende allmänt om borgenärsskyddsreglerna för kommanditbolag.

⁴⁵⁹ Se avsnitt 4.2 avseende tolkning av affärshändelsekategorin i ljuset av frågeställningen.

4.6 Ändamålsbaserade skäl

4.6.1 Kringgående av värdeöverföringsreglerna genom kommanditbolag

Ett argument som framförts av klagandeparten i det HD-fall som anknyter till frågeställningen, är att utifall värdeöverföringsreglerna inte kan tillämpas på komplementäraktiebolags ageranden i kommanditbolag så blir värdeöverföringsreglernas borgenärsskydd illusoriskt, eftersom regelverket kan kringgåas genom att bolagisera aktiebolagets verksamhet i kommanditbolag.⁴⁶⁰

Till stöd för detta argument kan för det första anföras att ett aktiebolag kan överföra hela sin verksamhet till ett fullständigt kontrollerat kommanditbolag utan påtagliga svårigheter eller transaktionskostnader. Som tidigare redogjorts för kan aktiebolaget bilda ett kommanditbolag och inträda som komplementär medan aktieägare, ett helägt dotteraktiebolag, eller tredje man kan inträda som kommanditdelägare till ett mycket lågt ansvarsbelopp.⁴⁶¹ Komplementäraktiebolaget kan vidare genom bolagsavtalet utforma en reglering av kommanditbolagets förvaltning som säkerställer komplementäraktiebolagets fullständiga kontroll över kommanditbolagets inre rättsförhållande, samt komplementäraktiebolagets exklusiva rätt till kommanditbolagsandelarna, vinst och övrig avkastning.⁴⁶² Därefter torde komplementäraktiebolaget kunna överlåta hela sin verksamhet till kommanditbolaget vederlagsfritt, eftersom det torde leda till att marknadsvärdet på komplementäraktiebolagets andelsrätter i kommanditbolaget ökar motsvarande värdet på den överförda verksamheten.⁴⁶³ Av det här anförda följer att undertecknad inte kan iakttä några svåröverkomliga hinder avseende ett aktiebolags möjlighet att bedriva sin verksamhet genom ett kontrollerat kommanditbolag.

För det andra torde ett komplementäraktiebolags bedrivande av sin verksamhet i kommanditbolagsform inte medföra några svåröverkomliga hinder jämfört med att bedriva samma verksamhet i aktiebolagets egen regi.⁴⁶⁴ Utifall ett komplementäraktiebolag överfört sin verksamhet till ett kommanditbolag i enlighet med vad som anförts i stycket ovan, så innebär det att komplementäraktiebolaget innehar full och exklusiv förvaltningsrätt, företrädarätt samt ekonomisk kontroll över verksamheten i kommanditbolaget, på samma sätt som om verksamheten hade bedrivits i

⁴⁶⁰ Klagandes komplettering, punkten 4.3.

⁴⁶¹ Se avsnitt 3.1 avseende kommanditbolagets definition.

⁴⁶² Se avsnitt 3.3.2 avseende avtalsfriheten för kommanditbolagets inre förhållanden; avsnitt 3.3.4 avseende bolagsmännens förvaltningsrätt; avsnitt 3.2.2 avseende bolagsmännens andelsrätt i kommanditbolaget; samt avsnitt 3.3.6 andelsrättens ekonomiska befogenheter.

⁴⁶³ Se avsnitt 2.2.3.3 avseende förmögenhetsminskningsrekvisitet.

⁴⁶⁴ Här vill undertecknad erinra om att framställningen enbart beaktar associationsrättsliga frågor och aspekter. Således gör framställningen inte anspråk på att beakta eventuella skatterättsliga frågor i anslutning till frågeställningen.

aktiebolaget.⁴⁶⁵ Utifall komplementäraktiebolaget därutöver föredrar någon speciell reglering avseende kommanditbolagets inre förhållanden så kan denna reglering utformas i samförstånd med övriga (kontrollerade) bolagsmän, varpå kommanditbolagsformen framstår som mer flexibel än det aktiebolagsrättsliga alternativet.⁴⁶⁶ Därutöver torde komplementäraktiebolaget ha liknande möjlighet att anskaffa nytt externt kapital genom tredje mans investeringar i kommanditbolaget, som onoterade aktiebolag. Sådana investerare kan därigenom erhålla kommanditdelägarställning, vilken likt aktieägarställningen enbart medför ett beloppsbegränsat ansvar för kommanditbolagets förpliktelser, samtidigt som komplementäraktiebolagets ägarkontroll förblir oförändrad.⁴⁶⁷ Vidare kan en sådan utökning av bolagsmannakretsen enkelt genomföras genom en mindre ändring av bolagsavtalet.⁴⁶⁸

Sammanfattningsvis anser undertecknad att detta argument är av stor relevans för frågeställningen. Såsom ovan redogjorts för tycks ett aktiebolag kunna överföra sin verksamhet till ett fullständigt kontrollerat kommanditbolag utan några som helst svårigheter. Vidare torde aktiebolaget kunna fortsätta bedriva samma verksamhet i kommanditbolagsform utan att detta innefattar begränsningar eller inskränkningar av aktiebolagets inflytande över verksamheten. Tvärtom synes ett sådant upplägg kunna medföra en ökad flexibilitet avseende verksamhetens förvaltning. Det som anförts i detta avsnitt måste således innebära ett starkt stöd för argumentet att värdeöverföringsreglernas borgenärsskyddssyfte blir illusoriskt och kan kringgås utifall de inte är tillämpliga på komplementäraktiebolags agerande i kommanditbolag.

4.6.2 Värdeöverföringsreglerna och omsättningsintresset

Ett argument som framförts av motparten i det HD-fall som anknyter till frågeställningen, är att utifall ABL:s värdeöverföringsregler är tillämpliga på komplementäraktiebolags ageranden i kommanditbolag så kan det innefatta en risk för negativ inverkan på omsättningsintresset.⁴⁶⁹

Ett flertal invändningar kan anföras mot detta argument. För det första är argumentet av kategorisk karaktär, på så sätt att enbart värdeöverföringsreglernas tillämpning över ”bolagsgränserna” utgör den avgörande faktorn för omsättningsintressets skaderisk. Såsom redogjorts för tidigare så är kommanditbolaget en associationsform som präglas av påtaglig flexibilitet

⁴⁶⁵ Se avsnitt 3.3.4 avseende bolagsmännens förvaltningsrätt; se avsnitt 3.4.3 avseende bolagsmännens företräddarrätt; se avsnitt 3.3.6 avseende andelsrättens ekonomiska befogenheter.

⁴⁶⁶ Se avsnitt 3.3.2 avseende avtalsfriheten för kommanditbolagets inre förhållande.

⁴⁶⁷ Se avsnitt 3.4.2.3 avseende kommanditdelägares gäldansvar.

⁴⁶⁸ Se avsnitt 3.1 avseende kommanditbolagets definition.

⁴⁶⁹ Motpart yttrande, punkt 2.1.4.

och pluralism.⁴⁷⁰ Det är således inte relevant att likt argumentets kategoriska karaktär jämställa en koncernstruktur liknandes som den i avsnitt 4.5.1, med en koncernstruktur där aktiebolaget utgör en av ett flertal komplementärer och där kommanditbolagsavtalet innehåller omfattande begränsningar avseende komplementärernas förvaltningsrätt. Det är av samma anledning därför heller ej relevant att jämställa värdeöverföringsreglernas förhållande gentemot ett kommanditbolags-dotterföretag respektive ett aktiebolagsdotterföretag. Det avgörande vid en bedömning av omsättningsintressets skaderisk torde istället vara omständigheterna i det enskilda fallet.

För det andra kan det mot argumentet invändas att omsättningsintresset redan tillgodoses i stor utsträckning genom olika värdeöverföringsreglers utformning. Exempelvis medför förmögenhetsminskningsrekvisitet att det måste föreligga ett objektivt iakttagbart orsakssamband mellan komplementäraktiebolagets agerande och komplementäraktiebolagets förmögenhetsminskning. Som tidigare redogjorts för torde detta innefatta påtagliga bevissvårigheter i vissa avseenden för ett återopande aktiebolag, förutsatt att de föreliggande omständigheterna inte får förmögenhetsminskningen att framstå som uppenbar.⁴⁷¹ Vidare erfordras för återbäringsskyldighet ond tro avseende de omständigheter som uppfyller affärshändelsekategorin, respektive att tredje män som påstås vara bristtäckningsansvariga pga. medverkan varit minst grovt oaktsamhet genom sitt agerande. Vidare ska påstådda mottagare av värdeöverförd egendom från återbäringsskyldiga ha agerat med vetskap för att kunna åläggas bristtäckningsansvar. Annorlunda uttryckt är dessa subjektiva rekvisit dynamiska, på så sätt att värdeöverföringens ökade komplexitet innefattar högre krav avseende de subjektiva rekvisiten. Dessa subjektiva rekvisit torde enligt undertecknad således medföra påtagliga bevissvårigheter i praktiska situationer med anknytning till frågeställningen. Det förefaller därför inte vara relevant att återropa omsättningsintresset som hinder för värdeöverföringsreglernas tillämpning på komplementäraktiebolags ageranden i kommanditbolag, eftersom omsättningsintresset redan skyddas av både affärshändelsekategorins olika rekvisit samt värdeöverföringsregleringssanktionernas dynamiska subjektiva rekvisit.⁴⁷²

För det tredje kan mot detta argument invändas att då kommanditbolagsformens borgenärsskydd är utformat med komplementärernas gäldansvar som grund, så utgör komplementärernas personliga betalningsförmåga grunden för ett enskilt kommanditbolags kreditvärdighet.⁴⁷³ Det förefaller mot denna bakgrund därför märkligt att en

⁴⁷⁰ Se avsnitt 3.3.2 avseende avtalsfriheten rörande kommanditbolagets inre förhållanden; avsnitt 3.3.4 avseende bolagsmännens förvaltningsrätt i kommanditbolaget; samt avsnitt 3.4.3 avseende bolagsmännens företrädar rätt i kommanditbolag.

⁴⁷¹ Se avsnitt 4.2.3 avseende tolkning av förmögenhetsminskningsrekvisitet i ljuset av frågeställningen.

⁴⁷² Se avsnitt 2.4.1 avseende återbäringsskyldighet, samt avsnitt 2.4.2 avseende bristtäckningsansvaret.

⁴⁷³ Se avsnitt 3.4.2 avseende bolagsmännens gäldansvar i kommanditbolag.

presumtiv borgenär inte skulle undersöka komplementärernas personliga betalningsförmåga före eventuellt rättshandlande gentemot kommanditbolaget i fråga. Detta torde snarare vara brukligt vid ingående av affärer med kommanditbolag. Vid en sådan kreditprövning av ett kommanditbolags komplementärer torde det tämligen snabbt uppenbaras utifall ett komplementäraktiebolag befinner sig i ekonomiska svårigheter som kan aktualisera värdeöverföringsreglernas sanktioner. Utifrån detta anser undertecknad att värdeöverföringsreglernas tillämplighet inte torde medföra betungande kontrollåtgärder för kommanditbolags borgenärskollektiv.

Det finns dock skäl för att tillmäta omsättningsargumentet viss relevans avseende frågeställningen. Det torde nämligen föreligga en påtaglig risk för negativ inverkan på omsättningsintresset utifall värdeöverföringsreglerna anses tillämpliga på komplementäraktiebolags agerande, vilka inte omfattas av affärshändelsekategorins lydelse. Detta skulle sannolikt innebära en påtaglig oförutsägbarhet avseende värdeöverföringsreglernas tillämpningsområde. Således torde hänsyn till omsättningsintresset utgöra tillräckliga skäl för att värdeöverföringsreglerna inte är tillämpliga på komplementäraktiebolags agerande i kommanditbolag, vilka inte omfattas av affärshändelsekategorins lydelse. Att det förefaller vara förenat med påtagliga svårigheter att uppfylla vissa av affärshändelsekategorins rekvisit givet frågeställningens praktiska kontext, torde inte föranleda någon annorlunda bedömning i denna fråga.⁴⁷⁴

Sammanfattningsvis framgår det av ovan att argumentet, att värdeöverföringsreglernas tillämpning på komplementäraktiebolags ageranden i kommanditbolag medför risker för omsättningsintresset, torde huvudsakligen sakna relevans för frågeställningen. Detta främst då ett sådant ställningstagande är alltför kategoriskt, givet den flexibilitet och pluralism som kommanditbolagsformen innefattar. Vidare innefattar värdeöverföringsreglerna ett skydd för omsättningsintresset, samt påtagliga bevissvårigheter vid svåröverskådliga koncernstrukturer. Dessutom torde värdeöverföringsreglernas genomslag inte verka betungande för kommanditbolags borgenärskollektiv avseende kreditkontroll och ekonomiskt risktagande. Undertecknad anser således att argumentet huvudsakligen saknar relevans för frågeställningen. Dock torde omsättningsintresset utgöra tillräckliga skäl för att inte tillämpa värdeöverföringsreglerna på komplementäraktiebolags ageranden i kommanditbolag, vilka inte omfattas av affärshändelsekategorins lydelse.

4.7 Slutsatser

I detta avsnitt ska återges en sammanfattning av vad som framkommit i detta avsnitts analys, samt en övergripande slutsats avseende

⁴⁷⁴ Se avsnitt 4.2 avseende tolkningen av affärshändelsekategorin.

frågeställningen. Detta görs genom att de ovan presenterade argumenten och skälen sammanfattas och vägs mot varandra.

Inledningsvis ska konstateras att frågeställningens juridiska kontext är komplex och mångfacetterad. Av redogörelsen i kapitel 2 framgår att affärshändelsekategorin och värdeöverföringsreglerna i övrigt är ett komplicerat, omdebatterat och i viss mån motsägelsefullt regelverk. Av redogörelsen i kapitel 3 framgår att kommanditbolagsformen innefattar flexibilitet, regleringsminimalism, och avhängighet till bolagsmännens ekonomiska och juridiska förhållanden i det enskilda fallet, till sådan grad att det framstår som svårt att dra principiella slutsatser avseende kommanditbolagsregleringens förhållande till värdeöverföringsreglerna. Dessa två observationer torde även tydligt framgått tidigare i detta kapitel, främst genom att analysen stundtals nödgats ta sin utgångspunkt i typexempel, samt då beaktande av argument av kategorisk natur erfordrat att argumenten i fråga problematiserats och i viss mån omformulerats. Således måste med all tydlighet betonas att rättsläget avseende frågeställningen är mycket oklart.

Den naturliga utgångspunkten vid besvarandet av frågeställningen, att tolka innebörden av affärshändelsekategorin i ljuset av att komplementäraktiebolag agerar i kommanditbolag, har resulterat i tolkningsslutsatsen att affärshändelsekategorins förenlighet med sådana ageranden i hög grad är avhängig omständigheterna i det enskilda fallet. Detta tolkningsresultat innefattar således dels ställningstagandet att affärshändelsekategorins innebörd inte torde innefatta några generella eller principiella hinder mot att komplementäraktiebolags ageranden i kommanditbolag omfattas, och dels ställningstagandet att denna typ av ageranden ska bedömas mot affärshändelsekategorins olika rekvisit, på samma sätt som andra presumtiva förtäckta värdeöverföringar.

Såsom analysens tolkningskapitel åskådliggjort, så aktualiseras dock ett antal särskilt svåra rättsfrågor vid tolkningen av affärshändelsekategorin i ljuset av komplementäraktiebolags ageranden. En sådan rättsfråga är huruvida det föreligger orsakssamband mellan komplementäraktiebolagets agerande och minskningen av (de komplementäraktiebolaget tillhöriga) andelsrätternas eller gäldsansvarsfordringarnas marknadsvärde. För det första kompliceras denna rättsfråga av att det i viss mån är oklart hur sådana andelsrätter ska värderas. För det andra torde orsakssambandskravet vara förenat med påtagliga bevissvårigheter, förutsatt att komplementäraktiebolagets agerande inte avser kommanditbolagets förfogande över dess samtliga egendomsmassa. För det tredje är det i viss mån oklart vilka av komplementäraktiebolags ageranden som uppfyller orsakssambandskravet. Även om denna fråga torde vara avhängig omständigheterna i det enskilda fallet, så torde en utgångspunkt vara att utifall komplementäraktiebolaget fattat ett förvaltningsbeslut som avser ett avtal gentemot tredje man, vilket direkt medför att kommanditbolaget vederlagsfritt avhänder sig en stor del av sin förmögenhetsmassa, samt verkställt detta avtal genom sin företrädar rätt, så torde orsakssambandskravet vara uppfyllt. Samma

utgångspunkt torde omfatta situationer då ett sådant avtal konstateras vara i uppenbar strid med kommanditbolagets verksamhetsföremål eller syfte, men komplementäraktiebolaget ändå samtycker till detta, alternativt om komplementäraktiebolaget avstår från att utöva sin vetorätt avseende förvaltningsbeslutet om ett sådant avtal trots att vederbörande haft en reell möjlighet till detta på förhand. En annan problematisk rättsfråga vid affärshändelsekategorins tolkning utifrån komplementäraktiebolags ageranden, är att affärsmässighetsrekvisitets bedömning torde kunna kompliceras av omständigheter hänförliga till koncernstrukturen i det enskilda fallet. Utifall det exempelvis finns skäl att betrakta affärshändelsen i fråga som en affärsmässig omstrukturering av komplementäraktiebolagskoncernens egendomsfördelning, så torde det vara svårare att uppfylla affärsmässighetsrekvisitet. Såsom tidigare nämnts torde de svåra rättsfrågor, vilka redogjorts för i detta stycke, dock inte anses utgöra något generellt eller principiellt hinder mot att komplementäraktiebolags agerande omfattas av affärshändelsekategorin.

Två av de argument som presenterats till stöd för att frågeställningen ska besvaras nekande, har ifrågasatts i detta kapitel. Argumentet att ett överskridande av värdeöverföringsreglerna inte kan angripas med stöd av BL:s befogenhetsbestämmelser är förenat med två brister. För det första avser argumentet tolkningsfrågan hur en olaglig värdeöverföring ska angripas, och bygger därmed på premissen att värdeöverföringsreglerna är tillämpliga på komplementäraktiebolagets agerande. För det andra är det tveksamt huruvida detta argument har stöd i rättskällorna, eftersom rättspraxis i frågan enbart avser ABL:s regelverk, samt då ABL:s regelverk i detta avseende inte torde vara jämförbart med motsvarande regelverk i BL. Argumentet att värdeöverföringsreglerna inte är tillämpliga på kommanditbolags dispositioner, eftersom det innefattar en principiell inskränkning av grunderna för kommanditbolagsformens borgenärsskydd och kapitalstruktur, lider av ett flertal brister och måste därför anses sakna relevans för frågeställningen. En brist är att kommanditbolagsformens borgenärsskydd har ett annat syfte, skyddsobjekt och medel än ABL:s värdeöverföringsregler, varpå det sistnämnda regelverket svårligen kan anses principiellt inskränka det förstnämnda. Vidare så beaktar argumentet varken att värdeöverföringsreglerna enbart tar sikte på komplementäraktiebolagets agerande, eller att tillämpningen av andra begränsningar avseende komplementärers möjligheter att agera inom ett kommanditbolag inte torde är problematiska. Slutligen så åtnjuter ABL:s värdeöverföringsregler en påtagligt starkare förankring i rättskällorna än kommanditbolagsformens fria dispositionsrätt.

Två andra argument som presenterats till stöd för att frågeställningen ska besvaras nekande, bör tillerkännas viss relevans. Argumentet att ABL enbart är tillämplig på ageranden som direkt kan tillskrivas aktiebolag, torde vara en berättigad utgångspunkt vid tillämpning av ABL. Som tidigare anförts utgör dock ett flertal bestämmelser i 19 kap. ABL ett tydligt bevis för att denna utgångspunkt inte torde vara undantagslös. Utgångspunktens tillämplighet på de generella värdeöverföringsreglerna kan anses ha visst

stöd då 17 kap. ABL inte innehåller någon formulering som direkt anger värdeöverföringsreglernas tillämplighet på ageranden som tillskrivs andra associationer, likt ovan nämnda bestämmelser i 19 kap. ABL. Såsom tidigare redogjorts för så torde inte avsaknaden av ett lagstadgande som direkt riktar sig mot en aktualiserad rättsfråga, föranleda slutsatsen att ett regelverk inte är tillämpligt på sådan rättsfråga. Detta torde särskilt inte vara fallet då lydelsen av regelverkets egna definition av sitt tillämpningsområde omfattar den aktualiserade rättsfrågan. Affärshändelsekategorins påtagligt öppna lydelse mot bakgrund av äldre lagstiftning och rättspraxis torde således utgöra tillräckliga skäl för att den ovan redogjorda utgångspunkten inte omfattar affärshändelsekategorin. Argumentet att värdeöverföringsreglernas tillämplighet på komplementäraktiebolags ageranden skulle innefatta en risk för negativ inverkan på omsättningsintresset, torde tillerkännas viss relevans för frågeställningen. Omsättningsintresset torde nämligen utgöra tillräckliga skäl för att värdeöverföringsreglerna inte är tillämpliga på sådana komplementäraktiebolags ageranden vilka inte omfattas av affärshändelse-kategorins lydelse. Utöver detta konstaterande så lider dock omsättningsargumentet av ett flertal brister. Argumentets kategoriska inställning till konsekvenserna av värdeöverföringsreglernas tillämpning på komplementäraktiebolags ageranden beaktar uppenbarligen inte den komplexitet och pluralism som präglar frågeställningens juridiska kontext. Vidare så beaktar argumentet heller inte att affärshändelsekategorins olika rekvisit, samt värdeöverföringssanktionernas subjektiva rekvisit, innefattar ett skydd för omsättningsintresset. Avslutningsvis beaktar omsättningsargumentet heller inte att kommanditbolagsborgenärernas kreditkontroll eller ekonomiska risktagande inte torde påverkas negativt, i anledning av värdeöverföringsreglernas tillämpning på komplementäraktiebolags ageranden.

Argumentet att värdeöverföringsreglerna kan kringgås utifall de inte är tillämpliga på komplementäraktiebolags ageranden i kommanditbolag, bör tillmätas stor relevans vid besvarandet av frågeställningen. Såsom tidigare redogjorts för förefaller det nämligen inte föreligga några påtagliga svårigheter för ett aktiebolag att överföra sin verksamhet till ett fullständigt kontrollerat kommanditbolag. Vidare torde aktiebolaget kunna fortsätta bedriva samma verksamhet i kommanditbolagsform utan att detta innefattar påtagliga begränsningar eller inskränkningar avseende aktiebolagets inflytande över verksamheten.

Utifrån det som ovan anförts i detta avsnitt torde det föreligga rättslig stöd för följande slutsatser:

1. De argument som anförts till stöd för att värdeöverföringsreglerna inte ska anses generellt tillämpliga på komplementäraktiebolags agerande i kommanditbolag torde antingen sakna relevans för frågeställningen, eller sakna tillräckligt stöd i rättskällorna för att beaktas.

2. Det ändamålsbaserade argumentet att det skulle föreligga en påtaglig möjlighet att kringgå värdeöverföringsreglerna utifall dessa inte kan tillämpas på komplementäraktiebolags agerande i kommanditbolag, innefattar starka skäl för att värdeöverföringsreglerna torde vara tillämpliga på sådana ageranden, förutsatt att skäl av samma dignitet inte föranleder en annan bedömning.
3. Det ändamålsbaserade argumentet att en tillämpning av värdeöverföringsreglerna på komplementäraktiebolags ageranden i kommanditbolag skulle innefatta en risk för negativ påverkan på omsättningsintresset, innefattar tillräckliga skäl för att värdeöverföringsreglerna inte bör anses tillämpliga på ageranden vilka inte omfattas av affärshändelsekategorins lydelse pga. omständigheter i det enskilda fallet.
4. En ingående tolkning av affärshändelsekategorin föranleder tolkningsresultatet att det inte föreligger några generella hinder mot att komplementäraktiebolags ageranden i kommanditbolag kan uppfylla affärshändelsekategorin. Frågan huruvida komplementäraktiebolags agerande i kommanditbolag uppfyller affärshändelsekategorin i ett enskilt fall, får således bedömas mot affärshändelsekategorins olika rekvisit, på samma sätt som andra presumtiva förtäckta värdeöverföringar.
5. Ett beaktande av samtliga rättsliga skäl och argument som har framförts ovan i slutsatserna (1)-(4) föranleder undertecknad till att ta ställning för att frågeställningen bör besvaras med att ABL:s värdeöverföringsregler torde vara tillämpliga på aktiebolags agerande som komplementär i kommanditbolag, förutsatt att agerandet i det enskilda fallet omfattas av affärshändelsekategorins lydelse.

Bilaga A

Affärshändelsekategorin, 17 kap. 1 § 1 st. p. 4 ABL

”annan affärshändelse som medför att bolagets förmögenhet minskar och inte har rent affärsmässig karaktär för bolaget.”

Definitionen av affärshändelsebegreppet, 1 kap. 2 § 1 st. p. 6 BFL

”affärshändelser: alla förändringar i storleken och sammansättningen av ett företags förmögenhet som beror på företagets ekonomiska relationer med omvärlden, såsom in- och utbetalningar, uppkomna fordringar och skulder samt egna tillskott till och uttag ur verksamheten av pengar, varor eller annat,”

Typexempel för tolkning av affärshändelsekategorin mot bakgrund av frågeställningen, se avsnitt 4.2.2.

- Typexempel 1⁴⁷⁵
 - Aktiebolaget AB1, som är helägt av aktiebolaget AB2, är komplementär i kommanditbolaget KB. AB2 är kommanditdelägare i KB med ett ansvarsförbehåll till beloppet av 1 kr.
 - KB:s enda egendom består av fastigheten X med ett marknadsvärde på 1 miljon kr, vilket således utgör det sammanlagda värdet på andelarna i KB. AB1:s enda egendom utgörs av 99 procent av andelsrätterna i KB, vilket således delvis utgör AB1:s bundna kapital.
 - I egenskap av komplementär pantsätter AB1 fastigheten X utan vederlag, för KB:s räkning, som säkerhet för en kredit som en bank beviljat AB2:s helägda dotterföretag ABinsolv.
 - ABinsolv var vid tidpunkten för pantsättningen insolvent.
 - Som direkt orsak av KB:s pantsättning av fastigheten X minskar marknadsvärdet på AB1:s andelar i KB omedelbart, vilket medför att AB1 i anledning av pantsättningen saknar full täckning för sitt bundna kapital.

- Typexempel 2
 - Personen P samt aktiebolaget AB1, vilket är helägt av P, är komplementärer i kommanditbolaget KB. Aktiebolaget AB2, som är helägt av personen O, är kommanditdelägare i KB med ett ansvarsförbehåll till beloppet av 1 kr. P, AB1 och AB2 äger en tredjedel var av andelsrätterna i KB.
 - Verksamhetsföremålet i KB utgörs enligt kommanditbolagsavtalet av varumärkesförvaltning.
 - KB:s egendom består uteslutande av varumärket X, vars värde uppgår till 500 000 kr, vilket även utgör det

⁴⁷⁵ Typexempel 1 är i viss mån utformat efter omständigheterna i mål T 2640-12, där Högsta domstolen bl.a. kommer att ta ställning till frågeställningen.

sammanlagda värdet på andelsrätterna i KB. AB1:s enda egendom består av 33 procent av andelsrätterna i KB, vilket således delvis utgör AB1:s bundna kapital.

- P beslutar att P ska verkställa en försäljning av varumärket X för KB:s räkning till ABköp för köpeskillingen 25 000 kr. ABköp ägs till fjärdedelen vardera av P, O, AB2 och AB1. Denna försäljning strider uppenbarligen mot KB:s verksamhetsföremål, men AB1 och AB2 lämnar på förhand sitt samtycke till försäljningsbeslutet.
- Som direkt orsak av KB:s försäljning av varumärket X minskar marknadsvärdet på AB1:s andelsrätter i KB omedelbart, vilket medför att AB1 i anledning av varumärkesförsäljningen saknar full täckning för sitt bundna kapital.

- Typexempel 3

- Aktiebolaget AB1 och personen P är komplementärer i kommanditbolaget KB. Aktiebolaget AB2, som är helägt av personen O, är kommanditdelägare i KB med ett ansvarsförbehåll till beloppet av 1 kr. AB1, P och AB2 äger en tredjedel var av andelsrätterna i KB.
- KB:s egendom består av ett flertal fastigheter, vars sammanlagda värde uppgår till 3 miljoner kr, vilket således utgör det sammanlagda värdet på andelsrätterna i KB. AB1:s enda egendom utgörs av 33 procent av andelsrätterna i KB, vilket således delvis utgör AB1:s bundna kapital.
- P beslutar att P ska köpa fastigheten X, vars marknadsvärde uppgår till 10 miljoner kr, av O för KB:s räkning för köpeskillingen 15 miljoner kr.
- Som direkt orsak av KB:s köp av fastigheten X minskar marknadsvärdet på AB1:s andelsrätter i KB omedelbart, vilket medför att AB1 i anledning detta fastighetsköp saknar full täckning för sitt bundna kapital.
- Eftersom KB inte kan betala O för fastigheten så vänder sig O till AB1 för fullgörande av denna förpliktelse. AB1 betalar O för KB:s köp av fastigheten X, varpå AB1 i enlighet med sitt solidariska gäldansvar erhåller en fordran gentemot KB på ett belopp motsvarande 15 miljoner kr.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Propositioner

Prop. 1979/80:143 med förslag till ny lagstiftning om handelsbolag m.m.

Prop. 1992/93:137 om gränsdragningen mellan handelsbolag och enkla bolag

Prop. 1998/99:130 Ny bokföringslag m.m.

Prop. 1999/2000:34 Förvärv av egna aktier

Prop. 2004/05:50 Åtgärder mot missbruk av stiftelser

Prop. 2004/05:85 Ny aktiebolagslag

Nytt Juridiskt Arkiv avdelning II

NJA II 1895 nr. 3

Statens offentliga utredningar

SOU 1978:67 Nya bolagsregler m.m., delbetänkande av 1974 års bolagskommitté

SOU 2001:1 Ny aktiebolagslag

EU-rätt

Rådets andra direktiv 77/91/EEG av den 13 december 1976 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 58 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen när det gäller att bilda ett aktiebolag samt att bevara och ändra dettas kapital, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga

Övriga

Förslag till lagar om enkla bolag och handelsbolag, om aktiebolag samt om föreningar för ekonomisk verksamhet m.m., Stockholm 1890 [cit. Äldre bolagskommittén].

Litteratur

Andersson, Jan: *Kapitalskyddet i aktiebolag*, 6 uppl., Stockholm, Litteraturcompagniet, 2010. [cit. Andersson]

Andersson, Jan: *ABL och värdeöverföringar – en replik*, SvJT 2014 s. 72. [cit. Andersson replik]

Andersson, Sten, Svante Johansson & Rolf Skog: *Aktiebolagslagen – En kommentar*, uppdaterad per 1 jan. 2013, Stockholm, Nordstedts Juridik.

Hämtad från Zeteo den 15 maj 2014, www.nj.se/zeteo. [cit. Andersson, S. m.fl.]

Blomberg, Gunnar, Oppenheimer, Bertil, Bergdahl, Sverker, Nilsson, Karl-Olof: *Företag i kris vad en styrelseledamot, aktieägare och revisor bör tänka på*, Stockholm, Informationsförlaget, 1993. [cit. Blomberg m. fl.]

Danielsson, Erik: *Aktiekapitalet: Studier över aktiebolagets kapitalkonstruktion enligt svensk rätt*, Lund, Gleerup, 1952. [cit. Danielsson]

Hemström, Carl & Giertz, Magdalena: *Bolagens rättsliga ställning: om enkla bolag, handelsbolag, kommanditbolag och aktiebolag*, 10 uppl., Stockholm, Norstedts Juridik, 2013. [cit. Hemström & Giertz 2013]

Jareborg, Nils: *Rättsdogmatik som vetenskap*, SvJT s. 2004 s. 1. [cit. Jareborg SvJT 2004]

Johansson, Svante: *Svensk associationsrätt i huvuddrag*, 10 uppl., Stockholm, Norstedts Juridik, 2011. [cit. Johansson 2011]

Lehrberg, Bert: *Begreppet förtäckt värdeöverföring – Särskilt om rekvisitet "rent affärsmässig karaktär för bolaget"*, SvJT 2012 s. 537. [cit. Lehrberg förtäckt värdeöverföring]

Lehrberg, Bert: *Rättsverkan av olovlig värdeöverföring*, SvJT 2013 s. 449. [cit. Lehrberg]

Lindskog, Stefan: *Aktiebolagslagen 12:e och 13:e kapitlet Kapitalskydd och likvidation*, 2 uppl., Stockholm, Juristförlaget, 1995. [cit. Lindskog 1995]

Lindskog, Stefan: *Lagen om handelsbolag och enkla bolag – En kommentar*, 2 uppl., Stockholm, Nordstedts Juridik, uppdaterad per 1 nov. 2012. Hämtad från Zeteo den 15 maj 2014, www.nj.se/zeteo. [cit. Lindskog]

Mattson, Nils: *Anm. Av Håkan Nial: Om handelsbolag och enkla bolag*, SvJT 1984 s. 372-379. [cit. Mattson]

Nerep, Erik & Samuelsson, Per: *Aktiebolagslagen – En djup kommentar*, uppdaterad per 1 jan. 2013, Stockholm, Thomson Reuters Professional. Hämtad från Karnov den 15 maj 2014, juridik.karnovgroup.se. [cit. Nerep & Samuelsson]

Nial, Håkan & Hemström, Carl: *Om handelsbolag och enkla bolag*, 4 uppl., Stockholm, Norstedts juridik, 2008. [cit. Nial & Hemström]

Skog, Rolf: *Rodhes Aktiebolagsrätt*, 23 uppl., Stockholm, Nordstedts Juridik, 2011. [cit. Rodhe & Skog]

Sandström, Torsten: *Kan moderaktiebolag genomföra värdeöverföring via ett dotterföretag?*, Infotorg Juridik, publicerad den 11 juni 2012. Hämtad från Infotorg Juridik den 15 maj 2014, www.infotorgjuridik.se. Återfinns under Juridik/Sök i Rättsbanken/Artiklar m.m. [cit. Sandström värdeöverföring]

Sandström, Torsten: *Handelsbolag och enkla bolag: en lärobok*, 7 uppl., Stockholm, Norstedts Juridik, 2013. [cit. Sandström]

Processhandlingar

Motpartens yttrande i mål nr T 2640-12, inkommit till HD den 27 december 2012, Dnr T2640/2012, Aktbil. Nr 8. [cit. Motpartens yttrande]

Klagandepartens komplettering av överklagande i mål T 2640-12, inkommit till HD den 6 juli 2012, Dnr T2640/2012, Aktbil. Nr 2. [cit Klagandes komplettering]

Rättsutlåtande av professor Erik Nerep, bilaga 2 till Klagandes komplettering i mål T 2640-12, inkommit till HD den 6 juli 2012, Dnr T2640/2012. [cit Nerep rättsutlåtande]

Rättsutlåtande av Svenska Bankföreningen, bilaga 3 till Klagandes komplettering i mål T 2640-12, inkommit till HD den 6 juli 2012, Dnr T2640/2012. [cit Svenska Bankföreningen rättsutlåtande]

Rättsfallsförteckning

NJA 1905 s. 247
NJA 1951 s. 6 I-II
NJA 1966 s. 475
NJA 1976 s. 230
NJA 1976 s. 618
NJA 1980 s. 311
NJA 1989 s. 92
NJA 1990 s. 343
NJA 1995 s. 418
NJA 1995 s. 742
NJA 1997 s. 418
NJA 1999 s. 426
NJA 2004 s. 19
NJA 2005 s. 438

RÅ 1918 s. 233
RÅ 1932 s. 111
RÅ 1956 s. 64

Högsta domstolen mål T 2640-12, tillståndsprövning 2012-11-12
Hovrätten för Västra Sverige mål T 2777-11, dom 2012-05-07
Göteborgs tingsrätt mål T 9710-06, dom 2008-11-27